

НАЦИОНАЛЬНАЯ ПЕЧАТНАЯ ПОЛИГРАФИЧЕСКАЯ КОМПАНИЯ
ОТДЕЛ РЕДАКЦИИ
г. Улаан-Удэ

Эсэгэ ороноо, эхэ нютагаа эб хамта мандуулая!

БУРЯАД

Бүгэдэ арадай сонин

ҮНЭН

1921 оной декабриин 21-нээ гарана

ДҮХЭРИГ

№19 (424)

2005
ойн
майн
19
Четверг

№ 57
(21143)

Зунай
эхин сагаагшан
могой харын
11
гарай
5

Буряад үнэн

Захил-2005

МАЙН 18 - МУЗЕЙНҮҮДЭЙ УЛАСХООРОНДЫН ҮДЭР

Республикымнай музейнүүдэй хүндэтэ хүдэлмэрилэгшэд!

Буряад Республикын Соёлой болон ниитын мэдээсэлэй министрствын болон өөрингөө зүгнөө та бүгэдэниие мэргэжэлтэ найндэрөөртнай - Музейнүүдэй уласхоорондын үдэрөөр халуунаар амаршалнаб!

Арад бүхэн түүхээ, соёл болон ёһо заншалаа мэдэхэ ёһотой. Бага нютаг тухаймнай бүхы мэдээнүүдые хадагалан байдаг Буряадай музейнүүд энэ найн найхан хэрэгтэ горитой туһа үзүүлдэг. Тийн тэдэ бидэндэ саг болон дайдаар аяншалха арга олгоно, Буряадай арадуудай түүхэ болон байра

байдалтай, уран зохёолшод болон поэдүүдэй зохёохы ажалтай, уран шэмгэлэлгын искусствын эрхим жэшээнүүдтэй, буряад уран зураашадай уран бэлигтэй танилсуулна, түрэл нютагаймнай, дэлхэйн онсо баялиг болохо Сибирийн нангин далайн - Байгалай дабташагүй үзэхсэлэн найханиие харуулна.

Мүнөөнэй ажабайдалда бэрхэшээлнүүдэй, шийдхэгдээгүй асуудалуудай олошье наань, таанад, хүндэтэ саг хадагалагшад, айлшадаа урин налтай мийэрэлээр утгажа, тэдэндэ түүхын болон искусствын шухаг оршолол нээнэт. Танайл ашаар сагуудай болон үенүүдэй хоорондохи холбоон таһааданагүй, зүгөөр мүнөө үедэ ажаһуугшад хэр утнаа эхилээд, мүнөө саг хүрэтэр болоһон бүхы үйлэ хэрэгүүдые ажалан хараха аргатай.

Мэргэжэлтэ найндэрөөртнай та бүгэдэндэ элүүр энхые, жаргал, найн найханиие хүсэнэб! Гэр бүлэнтнай ходоодоо эбтэй эетэй, бэе бээдэй дуратай болон бэе бээе ойлгодог байхань болтогой!

В.Б.ПРОКОПЬЕВ,

Буряад Республикын соёлой болон ниитын мэдээсэлэй министр.

«БУРЯАД ҮНЭНӨӨ» ЗАХИЖА, БЭЛЭГТЭ ХҮРТЭБЭБ!»

Агуу Илалтын 60 жэлэй ойдо зориулжа, апрелиин 25-30 үдэрнүүдтэ «Захил хэгшын найндэрэй долоон хоног» республикын почтын бүхы таһагуудта үнгэрөө нэн. Майн 9-эй үдэр Улаан-Үдын почтамтын байшан соо энэ долоон хоногой үедэ захил хэгшэдэй

хэниинь шангуудта хүртөөб гэжэ элирүүлэгдээ.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай болон ара талын ажалай ветерануудта Буряадай почтын УФС-эй тусгаар тогтооһон шангууд манай «Буряад үнэн» ба «Дүхэриг» сонинуудые захиһан А.Ж.Хабарковто,

Б.Зандараевта, Д.Ц.Эрдмеевада хүртэһэн байна.

Шанда хүртэгшэ Аюша Жамбалович Хабарков тухай уншагшадтаа богонихоноор хөөрөхэмнай. Түнхэнэй аймагай Таһархай нютаг тоонтотой ахатан 12 наһанһаа колхозой хамтын ажалда, удаан сагта түмэршэ дарханаар хүдэлөө. Улаан-Үдын авиазаводто, хойто зүгтэй Яхад орондошье хүдэлжэ, наһанайнгаа амаралтада гаран байна. Гүрэн түрын үндэр шагнал медальнуудта хүртэһэн ветеран басагадаа, зээнэрээ үргэжэ, ниислэл Улаан-Үдэдэ ажаһууна.

- «Буряад үнэн» захижа, бэлэг шанда хүртэһэндөө баяртайб! Түрэл социнойнгоо ажалшадта бүхы найн найханиие, амжалта хүсэнэб! - гэдэ үндэр наһатан үрээбэ.

Хүндэтэ нүхэд! Ахатанай жэшээгээр түрэл буряад газетэеэ дэмжэжэ, захил хэхэээ шамдагты!

Туяна САМБЯЛОВА,
Р-Н.БАЗАРОВАЙ зураг.

БАРИЛГАДА ТОДХОРТОЙ АСУУДАЛ

2003-10 онуудта гэр байра бариха программа бээлүүлгын асуудалуудаар Буряад Республикын Президентын дэргэдхи координационно Сөвөдэй зүблөөн үнгэрбэ.

Эгээн шухала асуудал гэхэдэ, барилгын талмайнуудые электрын, уһаар хангалгын, дулаа дамжуулалгын инженернэ түхээрэлгэнүүдээр зэбсэгжүүлхэ асуудал болоно. Барилга үргэнөөр дэлгэрүүлхэ арга боломжонууд хүүлэй жэлнүүдтэ бии болонхой. Олон фирмэ, организацинууд хадаа инженернэ хангалтагүй барилгын хоохон талмай абаха дурагүй, заатагүй коммунальна сеть байһан газарта барилга эрхилхэ тухайгаа мэдүүлнэ. Тээд Улаан-Үдэ хотодо бэлдхэлтэй нимэ талмайнууд тон үсөөн. Гансахан Энергетик поселок тойронхи газарта хоёрдохи ТЭЦ-нээ хангалтатай барилгын талмайнууд бии. Харин бусад

микрорайонуудтахи барилгын талмайнууд электричествоээр, уһаар хангагдаагүй.

2010 он болотор миллион гаран дүрбэлжэн метр байрын гэр баригдахаар хараалагдана. Барилгын бүхы талмайнуудые инженернэ талаар хангахын тула 263 млн. түхэриг хэрэгтэй болоно. Тиймэ мүнгэн Улаан-Үдын бюджеттэ үгы гэжэ хотын хүтэлбэрилэгшэ Геннадий Айдаев хэлэнэ.

Үмсөөрөө гэр барижа ороһон зоной урда бэрхэшээлтэй ушар тохёолдоно. Жэшээлхэдэ, Туланжа гэжэ газарта баригдаһан гурбан зуугаад гэрнүүд уһаар хангагдаагүй байһан дээрһээ «ашаглалтада ороһон» гэжэ документ абаха эрхэгүй юм байна.

Иимэ асуудалуудые шийдхэхэ ёһотойбди гэжэ зүблөөн дээрэ хэлсэгдэбэ.

Н.НАМСАРАЕВ.

СЭРЭГЭЙНГЭЭ АЛБА ЭРХИМ ДҮҮРГЭЖЭ БУСАГТЫ

Буряад оронһоо түрүүшын бүлэг хүбүүд хабарай хаһын сэрэгтэй албанда татагдаба. Эдэ хүбүүдые үдэшэхөө Буряад Республикын сэрэгтэй комиссариатай газара олон зон суглараа.

Ерээдүй сагай сэрэгшэдые Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнда хабаадаһан ветеранууд, Буряад Республикадахи ахамад федеральна инспектор Б.В.Данилов, мүн түрэл гаралын ерэжэ, амаршалгын үгэнүүдые хэлээ юм.

Эдэ 86 хүбүүд гол түлэб Хабаровска хизаарта, Шэтэ можодо, Ангарскада алба гараха байна. Залуушуулай олонхинь сэрэгтэй албанда ябаад ерэхэдэ, саашадаа ажал хүдэлмэридэ ороходошье хэрэгтэй байха гэжэ тэмдэглээ.

Ешигма ЦЫБЕНОВА.

ВНИМАНИЕ! ИДЕТ ПОДПИСКА!

Оформив подписку на наши газеты и на ряд других изданий на второе полугодие во всех почтовых отделениях Республики Бурятия, вы становитесь участником розыгрыша главного приза подписной кампании – автомобиля ВАЗ-2106!

Сообщаем нашим читателям, проживающим в Читинской и Иркутской областях, что подписка на газету "Буряад үнэн" - "Дүхэриг" принимается во всех почтовых отделениях на территории этих областей.

Оставьте с нами во втором полугодии!

Уважаемые читатели!

Идет подписная кампания на второе полугодие 2005 года. Спешите подписаться на газету "Буряад үнэн"!

- Подписные цены:
1. "Буряад үнэн" (50901), включая "Дүхэриг" и "Бизнес-олзо":
 - а) С получением на домашний адрес — 96 р.60 к.
 - б) С получением на а/я или "До востребования" — 96 р.60 к.
 - в) С получением в редакции — 70 р.00 к.
 - г) С доставкой в организацию — 70 р.00 к.
 2. "Буряад үнэн" - "Дүхэриг" (73877):
 - а) С получением на домашний адрес — 87 р.45 к.
 - б) С получением на а/я или "До востребования" — 87 р.45 к.
 - в) С получением в киосках АО "Новости" — 120 р.00 к.
 - г) С получением в редакции — 60 р.00 к.
 - д) С доставкой в организацию — 70 р.00 к.
 3. "Бизнес-олзо" (31111):
 - а) С получением на домашний адрес — 64 р.56 к.
 - б) С получением на а/я или "До востребования" — 64 р.56 к.
 - в) С получением в редакции — 40 р.00 к.
 - г) С доставкой в организацию — 60 р.00 к.

Анонс - Анонс - Анонс - Анонс - Анонс - Анонс

Концертный зал музколледжа им. П.И.Чайковского
Управление культуры Администрации г.Улан-Удэ

приглашает на концерт фольклорного ансамбля «Тоонто»

«АРАДАЙМНАЙ,
АЛТАН АБДАРНАА»
(«Из золотого фонда народных традиций»)

В программе: старинные обрядовые песни, игры, народные песнопения, ёхоры и танцы.

Начало в 17 часов.
Справки по тел:
21-33-23, 21-68-94.

Буряадай Президентын албан хэрэгээрээ ябалга

ХООНОН ҮГЭНҮҮДНЭЭ

БОДОТО ХЭРЭГТЭ ОРОХО САГ ЕРЭЭ!

Иймэ эрилтэ Л.В.ПОТАПОВ майн 3-4-дэ Сэлэнгын аймаг ошонохойнгоо дүнгүүднээ уламжалан, тус аймагай хүтэлбэрлэгшэдтэ болон засагай зургаануудта табиба.

Нэн түрүүн Президент Харгана нютаг хүрэнэ байна. Эндэ Леонид Васильевич үнгэрэгшэ жэлэй эсэстэ баригдаһан контейнерэй түхэлтэй 300 тонно багтаасатай овош хадгалдаг газар хаража үзөөд, ехэнхидээ овош - капуста, свекло, морхооб, хартаабха ургуулдаг «Харгана» ООО-гой ажахын хүдэлмэритэй танилсаа. Директорын хаяын сагта бэелүүлэгдэхээр хараалагдаһан түсбүүд тухайгаа республикын толгойлогшодо хөөржэ үгэбэ: хартаабха хатаахын тула харабша, контейнернүүдые заһабарилгын цех барилга болон илган түүбэрлгын тодхолго худалдан абалга.

Гадна Президент «Харгана» ООО-гой теплицын ажахыда хүрөө. Байша ондо эндэ тус тустай 300 дүрбэлжэн метр хэмжээтэй 7 теплицэ бодхоогдонхой, мүнөө тэндэнь капуста болон хонгино таригданхай. Тиин орой намар болотор үгэрсэ, баклажан, брокколи капуста ургуулагдаха юм.

Дунда Үбүгүн хууринда Л.В.Потапов дунда хургуулида хүржэ, байшаниень хэлбэр шэнэдхэ хэрэгтэнь туһа үзүүлхээр найдуула.

Удаань Гусиное Озеро хууринда анхан оршодог байһан сэрэгэй складуудай талмай ошохо хараа, эндэ 2001 оной зун һомо хэрэгсэлнүүд тээрээ һэмнай даа.

Үдэшин табан сагта республикын толгойлогшо Гусиное Озеро хууриной ажаһуугшадтай уулзалга үнгэргэбэ.

«Сайн байна! Үнхэнэйше нютагтатнай хүрөөгүйб»,- иимэ үгэнүүдэр Л.В.Потапов хүдөөгэй клуб соо олоороо сулгарһан зоние угтажа, ерэнэн зорилгоёо мэдүүлжэ, суг хамта ерэлсэһэн Правительствын гэшүүдтэй танилсуулаа.

Гусиноозерскын хүдөөгэй захиргаанай толгойлогшо С.А.Маркидонов хууринойнгаа социально-экономическа хүгжэлтэтэй танилсуулаа, шийдхэгдээгүй асуудалнуудта хандаа. Тэдэнэй амин шухалануудай нэгэн хадаа анхан эндэ оршодог байһан сэрэгэй частиин талмай болон: газарын мүнөө болотор хүсэд сэрбэрлэгдээгүй. Тус талмай харууһалха талаар хэмжээнүүдэй абтабашье, эрхэтэд тэндэһээ түмэр түдэгэ суглууһа, хосорно болон гэмэлтэнэ. Тиин 2004 болон 2005 онуудай хугасаада 29 хүн, тэрэ тоодо хүүгэдэһе тээрэрлэгһээ гэмэлтэнэн юм.

Үшөө нэгэ шухала шийдхэгдээгүй асуудал - ажалгүйдэлгэ. Хорёод жэлэй саана Гусиное озеро станцин түмэр харгыда 700 хүн ажалладаг байһан гэшэ. Харин мүнөө 100 гаран лэ хүн станцие хангана. Хаяхана «Россин түмэр замууд» акционернэ бүлгэмэй хүтэлбэри станцие усадхаад, уялгануудыень Медведчиково станцида дамжуула тухай шийдхэбэри абһан байна. Тиихэээрээ эдэһе зон ажалгүй болохонь бшуу.

Мүнөө дээрээ Сэлэнгын аймагта ажалгүй зоний тоо аргагүй олон... гэжэ ажаһуугшадтай нэгэн тэмдэглэ. Гэхэтэй хамта ажалгүй 638 хүнөө хотын Ажалаар хангалгын түбтэ оройдоол 43-ниинь бүридхэлдэ абтанхай. Энэнь ямар шалтагаантай гэшэб? Бүридхэлдэ абтахын тула хэдэн дахин Гусиноозерск ошохо, справкануудые суглуулаха хэрэгтэй. Харин пособи абыхын тула хүдөөгөөрхын харын хоёр дахин Ажалаар хангалгын түбтэ ержэ, тэмдэглэгдэхэ ёһотой болоно бшуу. Тиимэһээ олонхинь энэниие хүшхэрнэгүй. Пособиин хэмжээн яншаад түхэриг болоно, зүгөөр хото ошохын тула 200-300 түхэриг гаргашалагдадаг. Энэ ушарһаа олонхи зон бүридхэлдэ абтахаяа хашардаг, хаа-яа дайралдаһан олзоор ажамидарха баатай болодог байна. Тиимэһээ Ажалаар хангалгын түбтэ мэргэжэлтэд өөһэдөө хууриин ердэг байг гэһэн дурадал оруулагдаа.

Гэр байрыншые шийдхэгдээгүй асуудалнууд эндэ хэлсэгдээ. Даб дээрээ хууриной 108 гэр бүл үнгэрэгшэ зуун жэлэй эхиндэ бодхоогдонхой хоёр даххар модон гэрнүүд соо ажаһууна. Тиин тэдэнь хандаржа, хуушаржа, ами наһанда аюултай болохой.

92-дохи хургуулин директор Н.К.Редькина Президентэд хурагшадтай бэшгэ дамжуулаа. Хүүгэд тэрэн соогоо агаарай, уһанай болон хүрһэнэй шэнжэлгэ хэхэ тухай гуйгаа: 2001 ондо тохёолдон гай тодхойр удаа Гусиное Озеро хууриной ажаһуугшадтай бэын тамир эгсэ муудашһан юм. Тиин республикын ахмад санитарна врач А.Б.Болошиновой хэлэһээр, хаяхана РБ-гэй Элүүрые хамгаалгын министерствын мэргэжэлтэд Сэлэнгын аймагай түбэй больницын врачуудтай суг хамта ажаһуугшадтай бэын тамир шалгаад, буу зэбсэгүүд радиоактивна бэшэ байгаа, мүн энэ талаар ханаагаа зобоһоной хэрэгтэй гэһэн дүн гаргаа бшуу.

Аймагай дотоодын хэрэгүүдэй таһагай начальник В.С.Вильдавский анхан сэрэгэй частиин оршодог байһан талмай харууһалгын талаар байдал тухай хөөржэ үгөө. Тодорхойлолбол, 2004 оной декабриин 27-һоо сэрэгэй частиин тараагдаһан удаа РБ-гэй МВД-гэй шийдхэбэрээр болон мотострелково дивизин командованитай зүбшэлгын ёһоор тус талмайе бүхэли сүүдхэ соо харууһалгын тула милициин гурбан хүдэлмэрилэгшэднөө бүридһэн саг үргэжын пост табигдаһан юм. Тиигэжэ харууһалагдадаг талмайда хуули бусаар шургаһан 360 хүн баригдажа, 60 гаран мянган түхэригэй ялада хүртөө. Гадна металл тушаан абадаг табан пункт элүүрлэгдэжэ усадхагдаа, 25 тонно металл хуряагдаа, 22 машина хуули бусаар түмэр шэрэнэй түлөө баригдаа.

Гэбэһе 7,5 километр зайтай ехэ талмайе гансахан лэ нарядтай харууһалгын аргагүй, сэрэгэй харуул табиha хэрэгтэй. Сибириин сэрэгэй тойрог тус объектдэ хайша хэрэгээр хандана гэжэ тэмдэглэлтэй.

Штабтайнь начальнигай орлогшо Ю.В.Данченкин мэдэсэһээр, байша оной майн 16-һаа ноябриин 16 болотор талмайе минэһээ сэрбэрлэгын хүдэлмэринүүд дахин эрхилэгдэхэ юм. Минернуудай гурбан бүлэг болон сэрэгэй техникэ хабаадуулагдахаар хараалагдаа.

«Селенга-лес» ОАО-гой директор А.Д.Мункуев Президентэд гуйлтагайгаар хандаһан байна. Юуб гэбэл, тэрэнэй ханамжаар, хүдэлмэрийн шэнэ хууринуудые гаргаха бодото арга боломжо бии. Тэрэнэй предпрятида мүнөө дээрээ 30 хүн ажаллана, зүгөөр мүнгэнэй туһаламжын ашаар үйлдэбэриез үргэжэжэ, 150 хүниие ажалаар хангахаар гэшэ.

Цаган-Гол гол дээгүүр татагдаһан модон хүүргэ заһабарилга тухай асуудалшые табигдаһан байна. Тиин Президент мүнгэн шэглүүдэгдэнхэй, хүүргэ заабол заһабарилгадаха гэжэ ажаһуугшадые найдуулаа.

Гадна Гусиное Озеро хууриной ажаһуугшадтай шийдхэгдээгүй асуудалнуудта зориулагдаһан амьараа протокол бэшгэжэ юм: эндэнь ами наһанда аюултай болоһон болон хандарһан гэр байрануудһаа эрхэтэдые нүүлгэлгын, хүдэлмэрийн шэнэ хууринуудые бии болголгын, бага олзын хэрэг эрхилэлгые хүгжөөлгын асуудалнууд орохо.

Хоёрдохи үдэртөө Президент Гусиноозерскын промышленна предпряти-нуудаар ябаһан байна. Жэшэнь, «Орхон» гэхэн нүүрһэнэй уурхайда хүржэ, предпрятиин үйлдэбэрийн баазатай болон саашанхи хүгжэлтын хараа боломжонуудтай танилсаад, хаяхана ашаглалгада тушаагдаһан дулаасуулгын магистраль ошохо хараа.

Гадна Леонид Васильевич элүүрые хамгаалгын эмхинуудээр һонирхобо. Аймагай түбэй больницада врачуудтай болон медицинскэ хүдэлмэрилэгшэдтэй уулзажа хөөрэлдөөд, хирургийн шэнэ корпус барилгадан туһалхаар найдуулабашье, республикын бюджетэй бага байһаниие хануула.

Удаань Президент хирпиесэ бүтээдэг заводуор, «Гусиноозерская ГРЭС» ОАО-гоор, «Тони» ООО-гой теплицын ажахыгаар, сэрэгэй частяар айлшалаа. Тиихэдэ Леонид Васильевич гарнизоной ажаһуугшадтай болон сэрэгшэдтэй уулзаад, Гусиноозерскын ногоон дэлгүүрэй байдалтай танилсаһан байна.

Түгэсхэлдөө Л.В.Потапов аймагай эдбхитэдтэй зүблөө үнгэргөө. «Сэлэнгын аймаг» муниципальна байгуулгын захиргаанай толгойлогшо Н.Д.Бадмаев аймагай социально-экономическа байдал тухай хөөрэхэдөө, хараалагдаһан хэмжээнүүдэ бэелүүлһэнэй ашаар экономикын хэдэн халбарыда хайн дүнгүүдые абһанаа тэмдэглэбэ.

Толгойлогшын Нэгэдэхи орлогшо В.Г.Жалсанов аймагай гэр байрын-коммунальна ажахын шийдхэгдээгүй асуудалнуудта суглаарагшадтай анхарал хандуулаа.

Аймагай ветерануудай эмхин хүдэлмэри тухай түрүүлэгшэнь В.Р.Еременко хөөржэ үгэбэ.

Буряад Республикын Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо С.Г.Ефимовэй тэмдэглэһээр, энэ удаа аймаг ерэхэдээ, урид ямар байгаа, мүнөө ямар болооб гэжэ сасуула хэгдэбэ гэшэ. Шухала шийдхэгдээгүй асуудал хэхэдэ, аймагһаа зоний нүүн ошолгын хэмжээнэй дээшлэлгэ болоно. хайншые дүнгүүд бии ааб даа. Аймагай экономикын хэмжээн дээшлээ, ажаһуугшадтай дунда сэрэгээр абтаһан олзо дээшлээ, ажабайдалын хайжараа. Захиргаан хүдэлмэрийн хууринуудые бии болгохын тула горитой ороолдог гаргана. Гэбэһе ажалгүй зоний тоо олон зандаа.

Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо - барилгын, архитектурын болон гэр байрын-коммунальна ажахын министр Н.И.Быков һүүлэй үедэ гэр байра ашаглалгада тушаала нилээд доошолоо гэжэ онслоо. Мүнөө дээрээ ехэнхидээ хубийн хэрэг эрхилэгшэд барилга хэнэ. Тиихэдэ гэр байрын-коммунальна ажахын шийдхэгдээгүй асуудалнуудта онсо анхарал хандуулаха хэрэгтэй. Конкурс сонсохо, ЖКХ-гай предпрятинуудые үмсын гарта оруулаха шухала.

Хүдөө ажахын болон эдэе хоолой министр В.В.Бубновой хэлэһээр, таряалангай талмайнуудые зандан үлээхэһээ байтагай тэдэниие үргэдэхые хэншые баадханагүй. Хэрбээ орооһото таряанай хайнаар уржа үгэбэгүйл, ехэ гэгшын гарзада орожо байнхаар, мал ажал эрхилбэл дээрэ. Юрэнхыдөө хүдөө хүгжөөлгэ тухай хэлэхэ болоо хаа, хэдэн жэлэй хайн программа хэрэгтэй бшуу.

Буряадай Президент дүнгүүдые гаргахадаа, Гусиное Озеро хууриной шийдхэгдээгүй асуудалнуудта онсо анхарал хандуулаһыень, аймагтаа эдбхитэйгээр хубийн олзын хэрэг эрхилэгые хүгжөөхыень зууршалаа. Иимэ предпрятинуудта ехэнхи зон ажалтай болохо аргатай. Аймагай засаг эдэ бүгэдэ асуудалнуудта шийдхэхэ ёһотой, хоһон үгэнүүднээ бодото хэрэгүүдтэ орохо, шэнээр бодолоо гүйлгэхэ болон зүб шийдхэбэринүүдые абаха саг ерээ гэжэ Леонид Васильевич Потапов онслоо.

Елена ВЛАДИМИРОВА.

Д.МАРХАДАЕВА хэлбэлдэ бэлдэбэ.

В БЫВШИЕ СОЮЗНЫЕ
РЕСПУБЛИКИ -

БЕЗ ВИЗ

24 мая нынешнего года вступает в силу новый, безвизовый, порядок взаимного пересечения государственных границ гражданами России, Беларуси, Казахстана, Кыргызстана и Таджикистана.

Об этом сообщили в Региональном пограничном управлении ФСБ России по Сибирскому федеральному округу. Напомним, что 24 марта этого года в Астане был подписан протокол к соглашению 2000 года между названными пятью странами о взаимных безвизовых поездках граждан.

По новому порядку, к документам, удостоверяющим личность и подтверждающим гражданство их владельцев, дающим право на въезд, выезд, транзитный проезд, передвижение и пребывание на территории Договорами стран, относятся несколько документов.

Для граждан всех пяти государств перечень документов практически одинаков. Это внутренние паспорта (для граждан России и Таджикистана - заграничный паспорт, для граждан Кыргызской Республики - паспорт гражданина этой страны образца 1994 года, при наличии заполненной заграничной до истечения срока его действия и паспорт образца 2004 года), служебный и дипломатический паспорта, паспорт моряка - при наличии судовой роли или выписки из нее (для граждан Республики Беларусь - национальное удостоверение личности моряка), свидетельства на возвращение в свои государства.

Что касается взаимных поездок жителей России и Беларуси, в соответствии с Договором о создании Союзного государства въезд, пребывание и выезд граждан обеих стран на территории друг друга осуществляются, в том числе, и по внутренним паспортам.

ЖЕРТВАМ

РЕПРЕССИЙ ЕСТЬ
КУДА ОБРАТИТЬСЯ

При Правительстве Бурятии образована Комиссия по восстановлению прав реабилитированных жертв политических репрессий. Постановление об этом подписал Леонид Потапов.

Комиссия существовала при республиканском правительстве еще с 1992 года, правда, под другими названиями. Нынешний ее состав возглавил заместитель Председателя Правительства по развитию социальной сферы Степан Ефимов, его заместителем по согласованию назначен председатель комитета Народного Хурала Бурятии по социальной политике Сергей Мезенин, другим заместителем - ответственным секретарем определен Юрий Александров, главный специалист Государственно-правового управления Президента республики, который на протяжении более десяти лет занимается «черновой» работой по этому сложнейшему вопросу. В комиссию также вошли руководители и сотрудники исполнительных органов власти республики, представитель объединения организаций профсоюзов, председатель правления Бурятской ассоциации жертв политических репрессий, народный писатель Бурятии Владимир Митыпов, заместитель столичного мэра Михаил Ян.

Среди важнейших задач комиссии - контролировать то, как разные властные структуры выполняют требования Закона Российской Федерации «О реабилитации жертв политических репрессий», помогать нижестоящим комиссиям в вопросах восстановления и защиты прав реабилитированных. Комиссия также проводит экспертизу обоснованности решений территориальных комиссий по заявлениям граждан о возврате незаконно конфискованного имущества реабилитированных и выплате денежных компенсаций.

Отдел информации
Правительства
Республики Бурятия.

ГАЛТА СТАНЦИЙН БАЙДАЛ

Сэлэнгын аймагаар ная Президент А.В.Потапов ажалтай хэрэгээр ябахдаа, Гусиноозерско ГРЭС-эй мүнөөнэй байдалтай танилсаа. Буриад Республикын дэбисхэр дээрэ электрын элшэ хүсэ үйлэдбэрилдэг энэ станци нёдондо амжалтатайгаар хүдэлхэн байна. Гурба гаран миллиард квтч электрын, 317 мянган гигакалорий дулаанай энерги үйлэдбэрилжэ, 111 млн. түхэриг олзо олоо. Тиигэжэ үбэлэй хүйтэн үедэ энерги хэрэглэгшэдтэ таһалгаряагүй дамжуулагдажа байгаа. Тэрэшэлэн техническэ зэбсэглэлгыг хэльбэн шэнэлэх талаар яһала ехэ ажал ябуулагдаа, ябуулагданашье.

Гэбэшье ГРЭС финансын талаар бэрхэшлүүдтэй. Тусхайлбал, кредитэйн үри 538 миллион түхэригтэ дүтэлэнхэй. Тулишэ хэрэглэгшэйнэй түлөө үшөө 200 млн. түхэриг түлэхэ уялгатай. Сэлэнгын аймагай бюджет станцида 100 млн. шахуу түхэриг үритэй.

Президент эдэ асуудалуудыг хаража үзөөд, аймагай үрини 60 млн. түхэригыг хаяар түлэлсэхэ гэжэ пайдүүлба.

Саашадаа иимэ ехэ үридэ оруулагдахагүйн тула ГРЭС-эй хүтэлбэрилэгшэд Гусиноозерскын коммунальна ажыхыг нэгэн эзэнтэй болгохо гэһэн дуралдалтайгаар нотагай администрацида хандаба. Теплосеть гэхэн түхээрэлгыгэ заһабарилха хэрэгтэ 6,5 млн. түхэриг мүнгэн хэрэгтэй. Сэрэгэй алба хаагдадай город хүрэтэр дулаа дамжуулаха трасса барилгада үшөө 86 млн. түхэриг хэрэгтэй юм байна.

Гэхэ мэтгэн орёо асуудалуудыг Президентын урда эндэ ажаһуушад табиба.

ГРЭС хадаа мүнөө үедэ аяар Красноярскын хизаарһаа асарагдаһан нүүрһэ хэрэглэнэ. Тэрэнэй зөөбэрилгын гаргаша тон ехэ болоно. Дүтын Охин-Булагай, мүн республикын бусад нотагуудай нүүрһээр түлишэ хэхын асуудалыг шиндхэхэн шуухала болобо.

ДЭЛГҮҮРЭЙ САГТА РЫНОК ҮГЫ БАЙНА

Бэшүүрэй аймагта 26 мянга гаран зон ажаһуудаг. Тэдэнэрэй 12500 шахуу хүнүүд ажалтай наһанай зон. Зүгөөр олонхын ажалгүй, гэбэшье хүдөөгэйхид барандаа үмсынгөө ажыхыгаар ажамидайна.

Статистикын тодорхойлолгоор, үмсынхид бүхы райондо үйлэдбэрилэгдэхэн мяха, хүнэй 82,87 процент эзэлнэ. Харин овош, хартаабхаар 99 процент хубиенэ эзэлнэ. Хамтын ажыхынууд гол түлэб орооһо таряагаар хангана. Айл бүхэн дунда зэргээр жэлэй туршада 500 кг һү, 400 кг мяха үйлэдбэрилнэ гэжэ бодото байдал гэршэлнэ.

Эдэ бүгэдэ тоо, баримтануудыг аймагай гулаа Георгий Ефимов республикын Президентын дэргэдэ үнгэрһэн зүблөөн дээрэ мэдээсэбэ.

- Теэд танай районой түб хуурида, бусадшыг хууринуудта юундэ дэлгүүр баригдаагүй байха юм? Малайнгаа продукци, огородой эдэ хоол юрын хүн хаана худалдажа олзо олохо юм? - гэжэ А.В.Потапов элдхэлшыг таһа орёогоод, хуулгажархиба.

Үнэхөөрөөшье, Бэшүүр гэжэ ехэзон тосхондо худалдаанай тусхай дэлгүүр-базар мүнөө болотор түхээрэгдээгүй байһанын гайхалтай. Һү, мяха, хартаабха, мёд гэхэ мэтэнүүдэ

үмсын ажыхытай зон аяар Улаан-Үдэ абаашажа худалдаха баатай болоно. «Хүдөө ажыхын продуктууд» гэхэн хоёрхон магазин бии аад, мяха, һү тушааха дуратайшуудай эрилыг хангажа шадангүй. Райпотребсоюз хадаа үмсын ажыхынуудтай горитойгоор хүдэлжэ шадангүй.

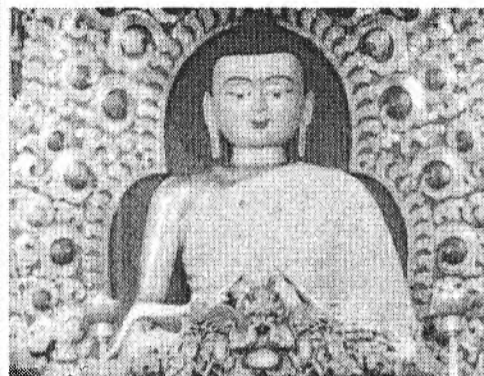
- Хоёр нарын болзор тодорхойлоноб. Энэ хугасаа соо Бэшүүр тосхондо дэлгүүр барюулагты, - гэжэ республикыг толгойлогшо аймагай хүтэлбэрилэгшэдэй урда табиба.

Энэ зүблөөнэй урда үдэр Президент Сэлэнгын аймагаар ябахдаа, Гусиноозерск хотын дэлгүүртэй танилсаһан байна. Мяха гү, али хүдөө ажыхын бусад продукци худалдаха дуратай зондо дэлгүүр дээрэ хуури ходо олдодог. Республикын аймаг бүхэнэй түб хуурида, тэрэшэлэн томо тосхонуудта өөр өөрын дэлгүүрүүд байха ёһотой гэхэн эрилтэ табидайна.

Газаа газаага үйлэдбэрилхэн хүдөөгэй продукцие наадгүй худалдуулаха, али үгы наа, нотаг дээрэ болбосоруулһанай удаа өһөдөө наймаалха асуудалуудыг шиндхэхэ саг ерээ гэжэ зүблөөндэ хабаадагшад хэлэбэ.

ДОНШОД ХУРАЛ

Бурхан багшын мүндэлхэн, гэгээрхэн, Нирваан болоһон үдэр

Майн 22-то, 23-да, 24-дэ Ивалгын Хамбын дасанда Доншод хурал болоһон.

Доншод гэхэдэ, түбдөөр, мянган тахил гэхэн удхатай. Буриад-Монгол литээр зунай эхин нарын 15-да Будда Шигэмүни энэ дэлхэйдэ мүндэлхэн, Бурханай Боди хотог олоһон, Нирваанай зүһэ барихан түүхэтэй. Агуухэ гурбан эдэ үйлэ хэрэгүүдтэ Доншод хурал зориулагдааг юм. Тэрэнэй үедэ Бурхан багшын мүндэлхэн, гэгээрхэн, Нирваан болоһон тухай номууд уншагдажа, үргэл тахилнууд элбэг дэлбэгээр түхөөгдэдэг, тусхай ёһололнууд дүүргэгдэдэг.

Хуралай гол үдэр - майн 23-да Этигэлэй Хамбын Эрдэнтэ Мүнхэ Бэе согшон дасанда залагдажа, адис хүртэхэдэ болохо (9 саһаа 19 саг хүрэтэр).

Энэ хуралда хабаадаһан хүзэгшэд, юрын үдэрнүүдэйхидэ орходоо, мянга дахин арьбан хүсэтэй буян хуряаха аргатай байха.

Гадна эдэл үдэрнүүдтэ дасанай 11-дэхи гэр соо Нюнэй хурал (Арья-Баалын Маани) ламанарай ударидалга доро эмхидхэгдэхэ. Маанида хуулсаһан хүзэгшэд гансашье энэ наһанай бшэ, харин эртэ урдын түрэлнүүдэй үедэ хуряанан нүгэлөө арилгаха, наһа бараһан зоной хайн түрэл олохын түлөө мүргэхэ аргатай байха.

Хуралуудтамнай морилжо хайрлыт! Гурбан Эрдэни тание үршөөг!

ҮНЭТЭЙ ЮМ ХЭМЭЛ ОДОНУУД

Илалтын салот Улаан-Үдэдэ майн 9-дэ болоогүй, халхитай байһан ушарһаа хойшолоулагдаа бэлэй. Таба хоноод, одоошье салот нээрээ һэн. Теэд хотын түб Соведай талмай дээрэ фейерверк хүлээжэ байһан зон «ямар бирагүй салот болобо гэшэб, үнгэтэ одо мүшэнүүдээр тэнгэри шэмэглэгдээгүй, буудалгын абяаншыг бодото салодай хэмжээндэ хүрөөгүй» гэлсэнэ.

Энээн тушаа Улаан-Үдын администрациин социальна политикын талаар комитедэй түрүүлэгшын орлогшо Татьяна Быкова тайлбарилга үгэбэ.

- Городой долоон зүгтэ салот буудалга нээрхэ ёһоороо нээрээ. «Юбилейнэ» сээрлигэй, Аддар солын талмай тойрон ажаһуушад фейерверкыг ехэтэ гоёшоогоо. Илалтын мемориалай хажууда мүн лэ ёһотой салот болоо һэн. Теэд зарим газарта үнэхөөрөөшье гоё фейерверк харагдаагүй. Салот гэшэмнай угаа үнэтэй үйлэ хэрэг юм. Гэбэшье үзэсхэлэн гоё найр наадание шэмэглэхэ гэжэ оролдообди.

ХЭН ШАЛГАРХА ХАБ?

«Буриад Республикын эрхим багша» гэхэн конкурсын дүн үглөөдэр согсолгодохонь.

Энэ мурсыөөндэ олонхи аймагуудһаа хамта дээрээ 18 хургагшад хабаадалсаа. Илагшын тодорхойлогдоходо, «Дүхэрнэ» удаадахи дугаарта тэрээн тухай бэшэхэбди.

ЭРХИМ СЭГНЭЛТЭ

Гүрэнэй нэгдэхэмэл шалгалтын (ЕГЭ) туршалгата харалгын дүнгүүдээр манай республика «эрхим» гэхэн сэгнэлтэдэ Россия Федераци дотор хүртэбэ гэжэ гэгээрэлэй министр Сергей Намсараев мэдүүлбэ.

Шалгалта тушааһан олонхи хурагшад эрхим эрдэм мэдэсэтэй байһанаа гэршэлээ. Шалгалтын шэнэ гуримай хайниин гэхэдэ, хүдөөгэй зарим хургуулинуудай семинар нотагһаа гарангүй, хоно городуудай дээдэ хургуулинуудта орохо эрхэтэй, арга боломжотой болобо гэшэ.

ҺУНГАЛТА УГТУУЛАН

Сентябрь нарада нотаг нотагуудта өөрын хүтэлбэрийн толгойлошодыг, депутатуудыг хунгахань. Һунгалтын муниципальна 273 комисси бүридхэгдэжэ эхилбэ.

Гадна округтой, участогуудай комиссионууд мүн лэ бүридхэгдэхэ. Харюусалгата энэ Һунгалтыг үндэр хэмжээндэ үнгэргэхэ, комиссионуудай гэшүүдыг хурган бэллэхэхэ зорилготойгоор хаяхана хурал-салай семинар республикын Һунгалтын комиссиин дэргэдэ үнгэрбэ.

ОЛОНИИТЫН НАНАМЖА

Байгал гаталан нефть дамжуулаха турбопровод тухай арасалдаатай асуудал дахинаа зүбшэлдэ табидаба.

Хэрбээ эхэн жэлэй саана «ЮКОС» гэхэн компани алдарта далайн урда бээр нефтепровод татаха түсэб табижа, олонийте шордуулаа наань, харин мүнөө «Транснефть» гэхэн компани Байгалай хойто эрье зубшан, турбопровод бариха бэлдэхэлэй ажал ябуулжа эхилбэ.

Энэ компаниин вице-президент Вячеслав Пушкарев манай Президент Леонид Потаповтай уулзажа, түсэб тухайгаа

хөөржэ үгэбэ. Тэдэ хадаа гурбан янзын зам харашална. Али зам аюулгүй гэхэн асуудалыг экспертизэ тодорхойлохо ёһотой. Байгалай хойто эрьедэ гол горхонууд олон, барандаа шахуу Байгалда шудхадаг, тиимһээ нефть тон ехэ аюултай ха юм даа. Тус проектыг олонийте буруушаана. Тиимһээ Росприроднадзор гэхэн управлениин Буриад Республикадахи албан «Транснефтийн» бэлдэхэлэй ажалыг зогсоһон байна.

Гэбэшье компаниин мэргэжэлтэд Северобайкальск ошоно, арад зонтой

ойлгууламжын уулзалгануудыг үнгэр-гэхэн. Компани тэндэ ажапуудаг зонийг аргадажа эхилээ. Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнда хабаадаһан ветерануудта гарай бэлгүүдыг барюулаа, һая шатаһанан Нижнеангарскын засагаархитай байшан шэнээр барюулахад гэжэ найдүүлнэ.

Теэд нефтепровод бариха хэрэгыг иматгал аюулгүйн экспертизэ тодорхойлохо ёһотой гэжэ республикын олонийте тоолоно.

ХОЛЫН АЙЛШАД ЗАМДА ЯБАНА

Майн 2-ой үдэр Владивосток хотһоо Англиин дээдэ түрэлтэ аристокрадууд 12 хоног мотоциклаар 4 мянган километр аяншалжа, үнгэрһэн субботодо Улаан-Үдэ хүржэ эрхэн байна. Үшөө 6 мянган километр ябажа, юниин 12-то Санкт-Петербург хүрэхэ эрмэлзэлтэй.

«Сагаан хүнинүүдэй ралли-аяншалга» гэхэн энэ хорилго принц Майкл Кентский эмхидхэн, тэрэнэй командада Германиян кайзер байһан Вильгельм гэгшын аша принц Николас фон Пруссен болон Гиннессын бүхэдэхэйн рекорд туйлаһан габыятай мотоциклист Кевин Сандерс гэхэ мэтэ зон оролоно. Тэдэнэрэй олонхилин дэлхэйн табан түбинүүдэй харгинуудаар хорихон дүй дүршэлтэй.

Энэ командыг манай эндэ мэдээжэ «Байкальские амазонки» гэдэг эхэнэрнүүдэй командыг гэшүүд, «Тоонто», «Наран», «Забава» гэхэн ансамбльнууд, Улаан-Үдын хүтэлбэрийн түлөөлэгшэд Соведадэй талмай дээрэ утажа, баяр ёһололой уулзага үнгэрбэ. «Энэ хорилго хадаа ганса спортивна удхатай бэшэ, харин арадуудай хоорондох харилсаа холбоо, эб найрамдалыг бэхжүүлэхэ, туһаламжын үүргэ дүүргэлсэхэ хараатай юм», - гэжэ лорд Николас Фейерфакс мэдүүлбэ.

Радна-Нима БАЗАРОВАЙ фото-зураг.

Николай НАМСАРАЕВ.

ХҮНГЭЛЭЛТЭТЭЙГӨӨР ҮГТЭХЭ ЭМ ДОМ ДУТАЛДАНА

Республика дотор аптечнэ болон эмнэлгын-элүүржүүлгын эмхинүүд хүнгалтэтэй эм домоор гүйсэд бэшэ хангадана гэжэ Буриад Республикадахи Роспотребнадзорой территориальна управлениин хэблэлэй албан мэдээсэнэ.

Жэшээлбэл, Хойто-Байгалай район «БурятФармация» гэжэ гүрэнэй предприяти руу 1526 мянган түхэригэй эмүүдыг захидаһан, тэрэнэй оройдоол 32,6%-нь дүүргэгдэхэн байна. Мүн лэ Ивалгын, Хориин аймагуудаар захиһан түсэбһөөн эмнэлгын продукциинг хахадын эльгээгдэнхэй. Гэбэшье республика дотор бүхы дээрэ хүнгалтэтэй эм домой хангалга 48,7%-ээр дүүргэгдэнэ. Гадна захиһан эмэй нэгэ зүйлэй эм аптека бүхэндэ багаар тараагдана гэжэ тэмдэглэлтэй.

Хэжэнгын, Муяын, Бэшүүрэй аймагууд мүнөө дээрэ гүйсэд рецептурна бланк-нуудаар хангаданхай. Бусад республикын аймагууд Красноярскын типографитай бланкнуудыг бэлдэхын хэлсэ тогтообо.

Ешигма ЦЫБЕНОВА.

18 мая - Международный день музеев

Музей истории Бурятии им. М.Н. Хангалова, один из крупнейших музеев на территории Сибири, обладает уникальными памятниками культуры народов Центральной Азии, историко-этнографическими материалами сибирских родов и племен. Вещественные и документальные памятники разных эпох и народов составляют широкую палитру, раскрывающую историю и культуру Байкальской ойкумены.

Музей основан в 1923 году. В 1958 году музею присвоено имя выдающегося бурятского этнографа Матвея Николаевича Хангалова (1858-1918 гг.)

ХРАНИТЕЛЬ УНИКАЛЬНЫХ ПАМЯТНИКОВ

Собрание музея насчитывает более 100 тыс. музейных предметов, включая уникальную коллекцию буддийского искусства, произведения современной живописи и редкие книги, нумизматику, археологические, этнографические, фотодокументальные и другие материалы.

Музей организует выставки (международные, региональные), издает каталоги, альбомы и буклеты, консультирует по тем или иным источникам памятниковедения, предлагает экскурсии, лекции по разным темам истории.

Собрание произведений буддийского искусства в музее - одно из самых значительных в России. На выставке представлена скульптура Индии, Непала, Таиланда, Китая, Японии, Тибета, Монголии и Бурятии. Среди них наиболее ранние и редкие изображения Будды: Триада Будд (Китай, 441 г.н.э.), Будда Шакьямуни (Индия. VII - XI вв.) и др.

Украшением экспозиции является скульптура Будды долголетия Амитаюса - работы выдающегося монгольского мастера Дзанабадзара.

В бурятском разделе представлены скульптурные произведения XIX - начала XX веков оронгойских, кяхтинских, селенгинских, хоринских и еравнинских мастеров, а также работы неизвестных мастеров из других районов Бурятии. Среди экспонируемых образцов бурятской скульптуры следует особо отметить комплекс Мандала Гунриг, реалистическое воспроизведение образа настоятеля Янганского монастыря Шираба Банзаракшеева, работы прославленного бурятского художника Санжи Цыбикова, скульптуры Хаягривы и Ямантаки, выполненные кяхтинским мастером Дамдином.

На выставке показаны лучшие образцы буддийской живописи лхасской, лавранской, ургинской и у-тайшаньской школ, а также бурятские тапка разного

периода. Экспозиция заканчивается выставкой масок, костюмов мистерии ЦАМ, музыкальных инструментов и предметов декоративно-прикладного искусства.

Историческая хроника событий, раскрывающих страницы истории и культуры Бурятии с XVII до начала XX веков представлена на выставке «Хронограф Бурятии».

Карта расселения бурят в XVII веке, родословные бурятских родов, записанные С.П. Балдаевым, хроника хори-бурят, составленная Ш.Н. Хобиткуевым, фотографии «Тайши Степных Дум», «Члены унгинской инородной управы» и многие другие экспонаты рассказывают о формировании бурятского этноса, мировоззрении наших предков.

Ряд материалов знакомит посетителей с историей г. Улан-Удэ, с его наиболее интересными и значительными событиями.

В 1891 г. цесаревич Николай Александрович совершил путешествие по Забайкальчу. Будущий Российский император Николай II в Верхнеудинске остановился в доме купца Голдобина. На выставке экспонируется знамя, подаренное цесаревичем Николаем г. Верхнеудинску в 1891 г. и фотография «Цесаревич Николай с родоначальниками Агинских бурят».

Этнографические материалы выставки характеризуют культуру народов Предбайкалья и Забайкалья - бурят, русских, эвенков.

Для детей дошкольного и младшего школьного возраста в музее работает Детский музейный класс - центр инноваций и творчества, где юные посетители знакомятся с историей Бурятии.

На базе выставок музея проводятся экскурсии различной тематики. Музеем разработаны циклы мероприятий для учащихся по программам, затрагивающим проблемы эстетического и патриотического воспитания.

Бүхэрөссин библиотекэнүүдэй үдэрые угтуулан

«ДАЙННАА СОРОБХИЛҮОН МҮРНҮҮД»

Уран зохёолой-хүгжэмтэ үдэшэ

Буряад Республикын Үндэһэтэнэй номой сан Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай Агууехэ Илалтын хайндэртэ зорюулжа, хэдэн хэмжээ ябуулгануудые үнгэргэһэн байна. «Буряад ном-2004» гэхэн конкурсн лауреат, мэдээжэ журналист, Россин соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ Николай Галдановай «Дүрбэн балта» гэхэн номтой танилсалга болоо лэн. Энэ жэлэй эхиндэ «Республиканская типография» хэблэдэ гараһан «Буряад Республикын Дурасхаалай Дэбтэрэй» 8-дахи ботитой танилсалгын баяр ёһололой үдэшэ үндэр хэмжээндэ үнгэрөө. Апрельин 25-да дайнай болон ажалай ветеранууд залуу халаантай уулзажа, һонин хөөрөлдөөн болоо юм.

Харин майн 6-да «Строки, опаленные войной» гэхэн уран зохёолой-хүгжэмтэ үдэшэ үнгэргэгдөө. Эндэ дайнда зориулһан Буряадай мэдээжэ уран зохёолшодой, зохёолнуудай выставкэ дэлгээгдээ. Энэ уулзалгада Буряад Республикын Соёлой министерство, Республикын ветерануудай совет, Уран зохёолшодой, сэхээтэнэй холбооной гэшүүд, уран зохёол шэнжэлэгшэд, артистнар болон оюутад хабаадаба. Тэдэнэй дунда дайнай болон ажалай ветеран, мэдээжэ уран зохёолшо, дайн тухай хэдэн номуудай автор Бадма Шойдокович Шойдоков, Буряадай арадай

Б.Ш.Шойдоков гэгшэд өөһэдынгөө зохёолнууд тухай тобшолбо.

БГУ-гай НГИ-гэй профессор, хэлэ бэшгэй эрдэмэй доктор С.Ж.Балданов амаршалжа, «Тема войны в художественной литературе» гэхэн удхатай, һонирхолтой элдхэл хэбэ. Дайшалхы габьяа, Илалта, эб найрамдалта ажабайдал тухай шүдэгүүдэ Буряадай арадай поэт Баир Дугаров, поэдүүд Дмитрий Царев, Есугей Сындурев гэгшэд уран гоёор уншаһан байна.

уран зохёолшод, поэдүүд Цыденжап Арсаланович Жимбиев, Цырен Раднаевич Галанов, Цырендулма Цыреновна Дондогой, Алексей Данилович Бадаев, уран зохёол шэнжэлэгшэд, эрдэмтэ багшанар Алла Константиновна Паликова, Саян Жимбеевич Балданов, Сэсэг Гылыковна Осорова гэгшэд уригдаһан байгаа. Республикын ветерануудай советэй, Соёлой болон олонийтын мэдээсэлэй министерствын, Сэргэй комиссариадай түлөөлэгшэд амаршалгын үгэнүүдые хэлээ.

Агууехэ Илалтын 60 жэлэй ойдо зориулһан энэ ехэ удха шанартай үдэшые хэлэ, бэшгэй эрдэмэй доктор, Багшанарай мэргэжэлээ дээшэлүүлхэ институтдай профессорэй уялгы дүүргэгшэ Эрдэни Алексеевич Уланов хүтэлбэрилоо.

Дэмбэрэлтэ һайхан үдэшые нээһэн Үндэһэн сангай директор, түүхын эрдэмэй кандидат И.Х.Бальхаева амаршалгын үгэнүүдые хэлэхэ зуураа, «Буряадай литература болон искусство хадаа үетэнүүдэй дурасхаалай жаса, баялаг, омогорхол болоно. Дайнай түрүүшын үдэрһөө гэхээр уран зохёолшод Жамсо Тумунов, Данри Хилтухин, Константин Брянский, Цыретор Зарбуев, Цокто Номтоев болон бусад фронтдо мордоо. Забайкалийн фронтын сэргээгшэдэй жагсаалда Бато Базарон, Жамьян Балданжабон, Африкан Бальбууров, Семен Метелица гэгшэд байлдаануудта хабаадаһан байна. Дайнай һүүлдэ совет сэргээгшэдэй эрэлхэг зориг тухай, дайн тухай мэдээжэ уран зохёолшод Жамса Тумунов, Цокто Номтоев, Цыденжап Жимбиев, Бадма Шойдоков, Цырен Галанов, Сергей Цырендоржиев бэшэжэ, буряад литературын алтан жаса байгуулаа» гэжэ хэлээд, Үндэһэн санда эмхидхэгдэһэн үдэшэнүүд тухай хөөрөө.

Республикын Сэргэй комиссариадай оюун ухаанай-психологическа болон мэдээсэлэй хүдэлмэрийн таһагай начальнигай орлогшо Александр Трофимович Борисов үгэ хэлэжэ, Эхэ оройнонгоо эрхэ сүлөө хамгаалһан нотагаархид тухайгаа тэмдэглээ.

Республикын арадай уран зохёолшод - «Гал Могой жэл» гэхэн номой автор, ехэ бэлиг талаантай уран зохёолшо Ц.А.Жимбиев, дайн тухай триологи бэшэһэн дайнай болон ажалай ветеран

Дайнай үедэ ара талын ажалда шударгы хүдэлһэн зон тухай хөөрөһэн «Дүрбэн балта» гэхэн түүхын автор, СССР-эй Журналистнуудай холбооной гэшүүн Николай Батомункуевич Галданов, хэлэ бэшгэй эрдэмэй доктор Эрдэни Алексеевич Уланов дулаан үгэнүүдые хэлээ.

Эндэ сугларһан уран зохёолшодые, айлшадые, багшанарые, оюутадые республикын арадай артистнууд, Россин соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ Владимир Гунызов, Дамба Занданов гэгшэд һайхан дуунуудаараа амаршалаа, зүрхэ сэдхэхэлье баясуулаа. Дайнай болон ажалай ветеран Б.Ш.Шойдоковто хүхэ номин хадаг, «Проза новой России» гэхэн 4 боти ном бэлэг болгон барюулагдаа.

«Эрхим хүндэтэ айлшад! Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай болон ара талын ветеранууд, буряад литературын омогорхол болоһон мэдээжэ уран зохёолшод, сэхээтэд, багшанар болон оюутад! Хабарай энэ һайхан үдэр Буряад Республикын Үндэһэтэнэй номой санда Агууехэ Илалтын 60 жэлэй ойдо зориулһан уран зохёолой үдэшэдэ эрһэн Та бүгэдэниие халуунаар амаршалнабди. Элүүр энхье, амгалан байдал, зохёохы ажалдатнай амжалта, дэлхэйн гурбан зөөлнөөр бэээ жэгнүүлжэ ябахыстнай хүсэнэбди.

Дэлхэй түбимнай дайнай утаа үзэнгүй,
Дэлгэр тэнюун, сэлмэг байха боллогой», -

гэхэн үгэнүүдээр Үндэһэтэнэй сангай ахмад библиотекарь, энэ үдэшые хүтэлһэн Рыгзыма Гомбоевна Батомункуева амаршалаа.

ЗУРАГУУДАЭЭРЭ: Илалтын хайндэрэй үдэшын үедэ.

Радна-Нима БАЗАРОВАЙ фото.

Полосу подготовила Бэлигма ОРБОДОЕВА.

РАСПИСАЛСЯ НА РЕЙХСТАГЕ

Папа наш, Эрдынеев Очир Гармажапович, простой рядовой солдат, не имел орденов, но доблестно защищал свою родину от врагов, был всегда на переднем крае.

Родился в 1906 году на берегах живописной реки Чикой, на границе с Монголией в с.Цаган-Челутай Кяхтинского района, что стоит у подножья священной горы Хутга-Хан. Был шестым из семи братьев. Старшие братья были 1890-х годов, на фронт был призван только мой папа.

В 1940 году, в 34 года женился, невесту выбрал, приглядел на одном из летник сурхарбанов по другую сторону Хутга-Хана в Алтае. Друзья, сверстники вспоминали, каким он был силачом, победителем сурхарбанов у себя и в округе - высокий, косая сажень в плечах. Молодая жена была под стать ему, вся пышущая здоровьем, румяная, с длинными косами, стройная. В марте 1941-го родился сын, радости не было предела в молодой семье.

Но тут грянула война, папу призвали в июле. Он ушел на фронт, оставив молодую жену с четырехмесячным сыном и старушку-мать за 70 лет.

Образование 2 класса Церковно-приходской школы, да два года обучения хувароком в юности в Цонгольском дацане. В миру его звали все Даши-Доржо.

На фронте попал в стройбат. Сначала был на кругобайкальской железной дороге, прокладывал тоннели, а потом все время двигался на запад, был на передовой. Сколько земли пришлось перелопатить (несколько гор): рыли окопы, траншеи, блиндажи, возводили мосты, переправы перед наступлением под вой снарядов, попадали под бомбёжку, артобстрел.

Папа без слёз на глазах и боли в сердце не мог смотреть кинофильмы о войне, вновь испытывал ужасы войны. Говорил, что все так и было страшно в действительности, порой негде было укрыться и чудом оставались в живых.

Наш папа - счастливый человек, был всего два раза ранен, один раз с контузией, но после госпиталей вновь возвращался в строй в свой батальон.

Был награждён двумя медалями «За боевые заслуги», одна медаль хранится у меня за № 2187411, медали «За отвагу», «За взятие Варшавы» и «За взятие Берлина».

Как и все фронтовики, дошедшие до Берлина, папа расписался на рейхстаге.

В 1974 году я, будучи в Германии по турпутёвке, во время экскурсии у рейхстага искала свою фамилию. Какая наивность! По возвращении рассказывала папе, он сказал, что писал углем, все старались что-то написать, рас-

писаться, свободного места не оставалось. Был очень рад моей поездке, расспрашивал о Берлине, а я была преисполнена гордостью, что побывала в освобожденном им городе.

В 1982 году через месяц после кончины папы был у меня в гостях дядя Санжай Гумпылов, вспоминал, что в молодости они подтрунивали над папой: молодец, расписываясь на рейхстаге, увлекочил свою малую родину на весь мир, написав «Цаган-Челутай», а не свою фамилию (кстати, папа один из всех земляков дошёл до Берлина). Я была очень удивлена услышанным, даже после моей поездки в ГДР папа не сказал, что такой оставил автограф.

А я всегда горжусь тем, что он расписался на рейхстаге, вернувшись цел и невредим. Его трофейная позолоченная ложка всегда при мне с детства, а вилка - у сестрёнки.

Мама все военные годы работала в колхозе не покладая рук: косила, жала хлеб серпом, убирала, доила коров и т.д., хлеб отправляла фронту, а для себя собирали осенью колоски с полей и весной после снега. На жерновах молола в горстке собранное зерно и с отрубями пополам стряпала лепёшки, кормила свекровь и сына, да коровёнка-кормилица была.

Свекровь очень любила маму, за её покладистый характер, доброту и внимание к себе, жили душа в душу и ждали с фронта любимого человека. Бабушка не дождалась сына с фронта всего двух месяцев. Дедушка умер очень рано, когда папа был ещё ребёнком, рано пришлось зарабатывать на хлеб батрачеством. Папа демобилизовался в июне 1945 года. На следующий год весной я родилась. Летом 1948 года семья переехала в Кудара-Сомон, тогда районцентр Кударинского района. Здесь родились остальные пятеро детей.

Сначала папа работал сторожем в райисполкоме, жили в маленьком доме в ограде. Председателем РИК был Баирбиликуев Даба Цыремпилович. Они очень дружили, начальник и подчиненный, вспоминали часто службу в армии. Помню: у него много людей в кабинете, а мне захотелось поиграть телефоном, звонить будто бы.

В 1950 г. папа сам построил себе дом, мы переехали. Папа стал работать в колхозе плотником, печником и попутно конюхом. Мама помогала ему, мне приходилось нянчиться с братиками.

Начальником колхоза был Шарапов, кажется, тоже звали Даба, отчество забыла. Жена была русская, очень красивые дети - Любаша, Саша.

Его печи стояли десятки лет без ремонта. Тяжелая окопная жизнь во время войны, холод, сырость, тяжелая физическая работа подорвали его здоровье впоследствии. После колхоза устроился работать сторожем в детском саде, днём иногда столярничал, т.е. плотничал, и клал печи. Старший брат бросил школу и стал ему помогать. А мы бегали вечером зимой таскать дрова, топили 8 печей. Помню такой эпизод: зашла в кабинет заведующего, чтобы из урны взять бумагу на растопку, а там на столе столько денег. Я стала звать папу, он сказал, чтобы мы туда не ногой.

Утром приходит, видимо, завскладом Аносов Павел Васильевич и глаза на лоб от ужаса. Пересчитал деньги - все до копейки целы. Накануне получил зарплату из банка, разложил, собирался выдавать, но тут его вызвали куда-то срочно, он совсем забыл про деньги и не вернулся. Все удивлялся и говорил: «Какой ты, Очир Гармажапович, честный, да и сторожишь хорошо, спасибо за службу». Также был фронтовик, часто вспоминали войну. Потом завдетсадом была наша соседка Елена Прокопьевна Зимирева, замечательная женщина.

В детсаде проработало около 10 лет и вышел на пенсию, с трудом доработав, уже часто болел.

Ещё папа был отличным парикмахером. Научился в войну. Приходилось, говорил, стричь даже генерала. К нам приходили несколько дядечек, которые стриглись у него под ёжик, бобрник, другие - под какой-то бокс, полубокс, также брил наголо.

Родители были очень добрые, у нас постоянно дом был полон гостей из Цаган-Челутая, Алтая, русские друзья из Анагустая, Шарагола. Все говорили: наш Очирка, наша Дулма. За время войны челутайцы очень полюбили маму. Позже всегда с восхищением отзывались о её доброте, готовности помочь людям. А сколько через наш дом перебы-

вало учеников из этих сёл, которые после начальной школы приезжали в Кудара-Сомон продолжить обучение в средней школе, все были переростки.

Своим примером воспитывали уважение к старшим. В сагалган отец садился на сани, закутывал нас в тулупы и объезжал братьев, родных с подарками и поздравлениями.

Брат мой, Эрдынеев Иван Очирович (назвали его Иваном в честь друга Чебунина Ивана Ефимовича), не уронил имя отца. Работая мелiorатором в Хоринской ПМК «Бурводстрой», был удостоен звания «Гвардеец 9-ой пятилетки» и в честь 30-летия Победы фотографировался в Москве у знамени Победы как лучший комсомолец.

В своё время тоже увлекался национальной борьбой и не раз был чемпионом сурхарбанов в Хоринске и районе. Семья стала большой, 7 детей. Папа вновь построил дом в 1960 году, успел понажить 17 внуков, сейчас было бы 19 внуков, 17 правнуков. Род наш продолжается.

Ещё я хотела бы написать кратко о своих дядях-фронтовиках.

Мамин старший брат Занданов Гуржап Жамсаранович также, как и папа, имел медали «За боевые заслуги» и «За отвагу», двоюродные братья Найдановы Доржи и Цырен-Доржи были кавалерами орденов Славы, дядя Доржо - III и II степени.

Муж двоюродной сестры Зандановой Даримы Балдановны - Томитов погиб, другой мамин зять - Доржиев Гомбо тоже был фронтовик. Все они из Алтая. Папины двоюродные братья из Цаган-Челутая - Ванчиков Манидар Цыренжапович - кавалер ордена «Красной Звезды», Бадмажапов Николай Цоктоевич, орденосец, братья Батомункуевы Жамба и Бадма Юстиевичи были кавалерами орденов и медалей.

Только один дядя Жимба вернулся инвалидом, на костылях, остальные все в здравии. Родственники Гумпыловы, Гонсорюновы, Ломбоцыреновы, Галдановы, Ранжуровы, Раднаев Гэрэл Николаевич и другие долго жили и здравствовали до 70-90-х годов. Вечная память от благодарных потомков.

У нас в Ульдурге осталось всего 5 ветеранов. Слава богу, все получили машину «Ока», двоим колхоз вручит ключи от новых домов.

Я поздравляю всех фронтовиков с Праздником Победы и желаю дожить до 70-летия Победы. Вечная Вам слава и низкий поклон также и труженикам тыла.

М.ЭРДЫНЕЕВА,
заслуженный учитель РФ,
отличник народного
просвещения РСФСР.

Гунга ЧИМИТОВ
БААТАР
СЭРЭГШЭДНАЙ

Хүгжэмынь Владлен
ПАНТАЕВАЙ

Амгалан тайбан байдалдамнай Аюул, тодхор тушаалдаа. Аба ороноо таанаднай Аршалхаяа тулалдаат.

Балмад фашист дайсадаа Байлдаан соогуур хүнөөгөөт. Баатарлигаар буунуудаа Бариган зандаа мүнхэрөөт.

Ами бээе зорюулан, Абарааша газартатнай Арбан үнгын сэсэгүүд Арюун найханаар халбарнал.

Түрэл Буряад оромнай Түбхинжэе захараа. Тала, нуга, шэлээрээ Таряа ногоон халуураа.

Дуулыг, баатар сэрэгшэднай, Дурасхаалтнай мүнхэ лэ. Дурдам сэлмэг отгоргой Дунгархадаад энхэ лэ.

ДАЙНАЙ СУУТА
ВETERAHYУУД

Хүгжэмынь Лариса
САНЖИЕВАГАЙ

Агуу дайнай ветеранууд, Амар мэндээ хүргэнэмди. Аха захатан, таанадайнгаа Алдар солодо хүгэдэнэмди!

ДАБАЛГА:
Эсэгийн дайнай ветеранууд, Эхэ ороноо аршалаалта, Эрхэ сүлөө асараалта. Абархан газар дээгүүрээ Азатай олон жэлнүүдтэ Алхалжа золтой ябыт даа!

Дайнай баатар ветеранууд, Дархан солгытнай магтанамди, Домог эхэтэ илалтыгтай Доро дохижо угтанамди.

ДАБАЛГА:
Агуу дайнай ветеранууд, Ажабайдалтай арюун найхан. Үндэр хэрэгтнай бидэнэртэ Ульгэр жэшээмнай болон байхал!

ДАБАЛГА:
ХҮНДЭТЭ АХА
ЗАХАТАМНАЙ
Хүгжэмынь
Д.БАЛЖИНИМАЕВАЙ

Эхэ Буряад оронойнай Эрхим аха захатаннай Урма баярта абтаналта, Улаан нараяа угтаналта.

ДАБАЛГА:
Дандаа зоригоо бадараанан Дайнай, ажалай ветеранууд, Аша габьяатнай үндэр лэ, Арад түмэмнай хүндэлнэ.

Залуушуулнай хойноооотнай Замыетнай хунганал лэ. Үнэн сэхэ ябахыень Үршөөл болгон хурганалта.

ДАБАЛГА:
Түрэл Буряад оронойнай Түрүү аха захатаннай, Олон жэлдэ хуугаарайгты, Омогтой хайн жаргаарайгты! **ДАБАЛГА.**

ЗАСЛУЖИЛ УВАЖЕНИЕ ХИЛГАНАЙЦЕВ

Есть люди с положительной аурой, сотрудничество и общение с ними всегда бывают лёгкими и надёжными.

Об одном из таких - ниже. Перхаев Василий Дандарович, уроженец села Торы Тункинско-го района, по окончании ВСГТИ был направлен в свой родной район инженером-строителем.

В семидесятых годах размах строительства на селе был разнообразным и в больших объёмах.

Василий Дандарович, работая в системе «Межколхозстроя», возводил животноводческие комплексы, дома культуры, котельные, жильё и другие объекты по всей Тунке.

Здесь же обзавелся семьёй, его жена Сыбжит работала товароведом и подарила трёх дочерей.

Было все прекрасно. Но неожиданная болезнь жены диктовала выезд на её родину - Баргузинский район. Все тяготы и хлопоты семьи легли на плечи главы семьи.

Так, в 1974 году он возглавил строительство в колхозе «Хилганайский» в качестве прораба. Василий Дандарович как хороший специалист-организатор, душой радеющий за работу, вскоре был признан сельчанами и руководством района.

В Улан-Удэ трудятся его друзья по институту, с которыми не потеряны дружеские связи.

Это известные люди - заместители Министерства строительства и ЖКХ Баранников В.Г., Бадашкеев В.К., Тулаев В.Ж. - заслуженный строитель республики, Яков Цуй Ю Сен - легенда бурятского бокса и много других.

Добрые дружеские отношения сохранены благодаря личностным качествам Василия Перхаева, это его доброжелательность, преданность, прямота, отзывчивость и любовь к юмору.

В числе большого круга друзей у него много бывших спортсменов, ведь в молодости не без утеха занимался борьбой и боксом, с ним считались. Он каким-то чутьём умеет определять ис-

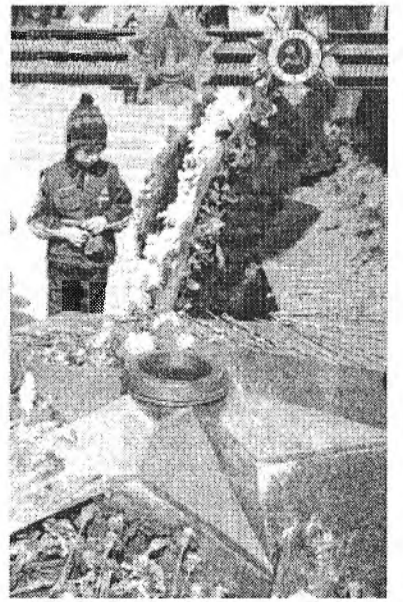
креннего человека независимо от его социального положения. Хилганайцы уважают его за активную жизненную позицию во всем.

Василий Дандарович радуется и заботится о своих дочерях и внуках, надеется на Бога, что они подарят ему внука.

Жена Сыбжит Ринчиновна полностью доверяет ему во всем, зная, что он плохо не умеет делать и живет заботами о них.

За все эти порядочные качества баргузинцы уважают и любят тункинца Василия Перхаева.

Мунхо БАЛАГАНОВ,
ветеран труда.

Агуу Илалтын 60 жэлэй ой

ГАНИАСАГТЫ: Бато-Очир Цыренович ЦЫРЕНОВ. Бато-Очир Цыренович Цыренов 1944 оной мартын 3-да Догно нютагта гүрэнэй. Нарбатын дунда нургуули дүүргээд, Совет Армиин албанда

татагдаһан, һүүлээрнь Нарбатын совхоздо элдэб ажалда хүдэлһэн. 1976 онһоо Хэжэнгийн аймагтай «Октябрийн 50 жэлэй» нэрэмжэтэ совхоздо барилгын прорабаар хүдэлһэн. 2003 ондо «Ярууна» газетэдэ гэрэнэй

зохёон «Догнони», «Алдар бороо», «Амар мэндэ, Буряад орон», «Алгархан байдаг инагни» гэһэн шүлэгүүдын толилогдон юм. Мүнөө, уншагда, танай анхараалда Агуу Илалтын 60 жэлэй ойдо Догно нютагайнгаа дайнай

үедэ алдарт сэрэгшэ ябаһан, нютагаа бусаад, хамтын ажалда хамсыгаа шуужа ажаллаһан тухайн шүлэгэмэл зохёолынь хужарлан уншахыетнай дурадханабди. Цырен-Дыжит САНДАКОВА.

ХИИДЭТЭ НЮТАГАЙНГАА

Бато-Очир ЦЫРЕНОВ

Нютагайхидни гэхэдэ - нимэ байгаа, Нюур шарайень эжэлүүдгүй һананаб. Хэһэнэнь эхилхэб гэжэ гайхаад, Хэһэнэ ехээр үзэһэн хадань - Дүлэтэ дайһаа бусаһан эрэшүүдэ Дүрбэн муртэй шүлэгүүдэ зориулнаб. Тиигээд, нэгэ бага һүүдэнь Тэдэнэй тоодо ороогүйень һануулахаб, Ерээд эршүүл дайнда мордоо, Эрээгүй тэдэнэй табяадын һөөргөө... Алхатын Сэбэгэй Дабаа хадаа Арбан зургаатайдаа сэрэгтэ абтаа, Нева дээрхи хоты хамгаалахадаа, Нэгэ дахин ехээр шархатаа. Миньин түгдэрхэй уураг тархиһаань Миллиметр холоуур дайран гараа, һүрөөтэ дайнай дүүрэгтэр туршаа, һүүлшын тулалдаан - Кенгисберг дарна. Түрэл нютагаа бусаһан хойноо Түрхэл, һубаряагаар удаан ажаллаа, Түрүү зэргэдэ ябаа ходоодоо, Түрэ засагнаа ордендо хүртөө. Олоной дунда ажаллажа шалгараад, Орден, медальнуудта олоор хүртөө. Олон жэлдэ хониды үсхэнэйнь Олоһон энэ амжалтын хүшөө. Наһанай амаралта удаан эдлэнгүй, Нажарай дулахан сагта Нүхэрөө, зургаан хүүгэдэ орхин, Бурхандаа мордохонинь халамааар, Олон ашанар нэрыень мүнхэлөө, Олоной зүрхэндэ хэтэдэ үлөө, Сооболхын баруун тээ, ойн соорхойдо Солбон бэснь амарна даа, мүнөө. Боди баабай - Жамсын Базаржаб Борохон шинельтэй нилээд гэххэлээ. Сэрэгэй албанда долоон жэл Сэхэ дүүргээ сэрэгшын уялга. Яруунаа бусаад, жаргалтай һууна, Ябуулаа залуудаа трактор, комбайн, Түмэрэй нюуса һайса хадуужа, Түрэл нютагтаа хүндэтэй байна. Мүнөө гэртээ һуужашы байдаггүй, Нөөхил хүнгэн гүйдлөөрөө ябадаг. Шажанай гү, алибаа хэрэг үйлдэжэ, Шадал соогоо буйн дагадаг. Баргажан нютагнаа хамбы дахажа, Бадмын Жамьян Эгэтэ буугаа, Богдо Зонховын шажан дагажа, Боди сэдхэлтэй удаан һуугаа. Нилээд үни хусанууды хаража, Нэмэри туһа колхоздоо үгөө. Дала наһанай дабаа дабажа, Диваажан орон шүтэн хүрөө. Жанчибай Пүнсэг олон жэлдэ Жараад хүртээрөө нарыар дархалаа, Тэрэнэй хэһэн сонхо, үүдэн Тосхойной гэрнүүдтэ мүнөө байһаар. Байлдаанай газарта үрөөһон хүлөө Баарһан даа, орхижо нютагтаа бусаа. Үнэр баян, үндэр наһатай һая болотор ажаһуугаа Нархатадаа. Сэбэгэй Сэрэн-Бүндин баабай Сэрэгтэ абжа ерэн хойноо Мал адуулаашы, дархалаашы үзөө, Магтаал шагналда нилээд хүртөө. Буугаа үргэлөөд ойгоор зайгша һэн. Буга гүрөөһ олзолдог байгша һэн. һахалаа эльбэхэ, гаһааа этшэлэн, һамаржа һуугша һэн, сайгаа эдешүүлэн. «Манай доктор» гүүлдэг һэмнай, Малгайгаа абаад, һонинноо хөөрэхэ. Хүхюу зугаатай энэ хүмнай Хайдапович гэжэ алдартай бэлэй. Жанчибай Жамса - Пүнсэг аха Жаахан халюун морёор ябаха, Хазаараа тайлаад ябаха амтаһан, «Хазадаг халюун» гэжэ алдаршаһан. Базарай Жанчибай хүбүүдэй ехэнь Моғлом баабай гэжэ нэршлэн, Модон тулгууртай ходоодо ябаха, Бурханай номууды сээжээр уншаха. Хэршы харахагүй һаа, энэ хүнэй Хэһэн буянгынь ехэ бэлэй. Сухавадин гэрэлтэ орондо Сохом хүрээжэ амарна ёһотой. Жамбалай Гүрээжэб, Сэнгын Данзан, Жамаганов гэжэ аха дүүнэрые - Жана, Мүнхэ, Буда гурбуулан Жаахан байһандаа ехэ мэдэнгүйб.

Эхэ ороноо хамгаалһан дайнда Эдэ хүнүүдэй хубитаяа оруулһан, Аргагүй ехэ, хүндэтэйше байна. Арһа мяхаа, шуһаа гамнаггүй, Арадайнгаа һанаха эрхэ сүлөө, Амар жаргалта байдалай түлөө Дайнай галта дүлэндэ нэрбүүлһэн Дорюун хүбүүд олон үлһэн. Совет Армиин эрэхэг сэрэгшэд - Солдат, сержант, офицер, генерал - Хори хүрөөдүй - дүшгэнөө ехэшг Хөөрхы, залуу наһатайшууд ябаа һэн... Дамбын Гунгар - түмэршэ дархан. Догнын Тохондо хүүдинсэн бэлэй. Шэмэд Бодин солынь даган, Шэрэм булад шэрээдэг бэлэй. Эдэнэй хэһэн шарга, тэргэ Эдлэн байгша һэн даа нютагаархидни, Сагай үнгэрхэдэ, техникэ түрин Сараагүй болгоо шахуу хэрэгсэлынь. «Арба гү?, «Арзагар Жамса Дамдинай» - Аргагүй нүхэдэнь энелдэхэ шоглон. Ажалдаа шуумгай түргэн, эрдэмтэй, Амжалта туйлаа тэрэ колхоздоо. Хэдэн жэлдэ «Туяа» толгойлоо, Хэһэн ажалын - колхоз бүхжөө. Залуугүй хожомын адуулаа хүдэлөө. Залуугаар тэрэ маанадаа орхөө. Дутаржаб Цэдэнэй - Доржин баабай Дүүрэн үзөө даа, цаһан соогоо, Дайнай харгыда яһала зобоо, Даландаа ерөжэ сэлмээ досоонь. Нюдээ гэмэлтэһэн хадаа Нүхэд боложо хохоршуулаар ябаа. Буряад һайхан аялга дуугаа Бүрөө лимбээр тайзанһаа хангиураа. Саашань хэлэхэдэ, иимэ байна, Саша баабай - Саңдан Сэдэнэй Борбоо Саңдан гэлсэлэг манайда Воро шинель хэдэрээ нилээд. Армиһаа бусаад, Нархата тосхондо Аймагтай эмхи зургаануудта хүдэлөө. Хүбүниинь мүнөө эсэгынгээ орондо Хүнүүдэй ээргэдэ даһшана мүнөө. Намжилов Содном Данжинич хадаа Намар, хабартаа полин шабар соо Таряа һайнаар ургуулаха, хуряахадаа. Тухагүй ябагша һэн, зоноо дахуулан. Олон орден, медаль сээжэдэнь, Офицер ябаһан гэжэ мэдэхээр, Сэбэр шарайн мүнөө эжэлүүдгүй Сэрэгэй маягтай гэжэ этгэхээр. Баһа нэгэ Намжилов Сэдэнжаб Барга сэрэгшэ ябаһан гэдэг. Баруун дайнда сэрэгэй офицер Буруу зүбье хүсэд мэдлэн. Аймагтай түбэн элдэб ажалда АйФО-гой даргаар байгаа удаан, Аша зэвээржэ жаргал хаража, Амараа һэн даа, энэ наһандаа. Борис-Балбай - Жамбалай Базаржаб Боори добоороо хонёо адуулаха. Баһа хажуудаа модоор дархалаа, Байра байлааа түгэе һуугаа. Үбэнцэ сугтаа хүдэлхэ үедөө Үбгөншы һаа, хүнөөр гүйжэл ябаха. Боролжо шүдхээр ябаһаад эрэхэ, Борохон шүлэ уулгаха яһала. «Хара баабай» гэжэ алдаршаһан Хара тоһон хубсаһатай ажалдаа Эрдэни Доржин - сула һахал Эдэбын түүхэ хөөрэхэ удаан. Энэжэл хэтэхэш шала дээрэ, Эрэлхэ нодэһшн хэээр хүһиндөө, Бэрхэ механизатор байһан тэрэ Баарһан даа, эртшгэ наһа бараһан. Митэбэй Сэрэмпэл дээгүүр ябаа, Министрэй туһаал даажа байгаа. Газета, радио, мэдээсэлэй талаар Гүрэнэй комитет нилээд дагаа. Сагаан Дундахай - Шэмэдэй Сэдэнжаб Сагаа миин үнгэргэхгүй, түргэн Сарнуудаа оруулаад, үбһөө шэрэхэ, Сарбуудаа ташуур тяс-няс гүүлэн. Хамаг шадалаа колхоздоо үгөө, Хара ажалда ябаһанай шалтаган - Бурхандаа жаратайдаа ябаа, Бүхэһэн үдэрын пенсия үгтөө. Тогмидой Сэрэнжаб олон жэлдэ Дотоодын албанда хүдэлһэн гэгшэ.

Тиигээд һүүлээрнь малшанай мэргэжэл Догнынгоо колхоздо шудалаа тэгшэ. ...Үлдөө даараашы эдэ сэрэгшэд, Үзөө даа тамын бүхы зоболон. Үбэлэй хүйтэндэ байгаад тээсэ, Үбдэгсөө окоп соо хонон. Үхэр буугай һомоной снарядай Үдэр бүри хажуудаш эшхэрээн. Үзөө даа, сухаряагүй гэдэргээ Үхэлэй үүдэнэй нэгэ тээһээ Үлөө һаа бүтэн - талаантай, буянтайнь, Азатай байгаа һаа - нютагаа бусахаш Үгы һаа - нэгэ тээ хосорон халахаш... Гончик Пулуевич - Цыденов обогтой Гоё гэгшээр дархалдаг байгаа. ОТОФ-гэй даргаар түрэл колхоздоо Олоо жэлдэ хүдэлөө һайһаар. Сэнгэ Сэдэбэй түрэл Туяадаа Сэнгүй ехээр шадалаа үгөө, Ябаһан ажалдаа һайнаар хандаад Ядаһан гулиһание һайса үргөө. Даргын туһаал эзэлжэ байгааһы һаа, Далаа байхагүй - улаагаараа орхоо, Ади байсаад - үбһэ асалахы даа, Ади юумэндэ тэгшэ оролдохо. Үтэлтэрөө тэрэ һуугагүй гэгтээ Үш удаан хүндөөр үбһэлөө, Даныше бага даа, жараад наһан Дала хүрөө һаань, һонин бэлэй... Бадма-Сэрэн Ривчиндоржин Бархэ хоншон гүүдэлһэн байха, Нүхэр Даримань дээдын орден Нэрэтэй солотой зүүтэ һайса. Очир Зодбевич Цыденов гэшыне Огород дээрэ хүдэлгөнень мэдээ һэм, Огурцы, помидор... һонин гэгшэнь Одоо тиихэдэ гайхааб нээрээһээ. Буддын шажан яһала мэдэхэ, Буряад Монголоо һонгирун үзэхэ. Буураа болотороо ябаагүй тэрэ Бурхандаа онгоо бага эртшгэ. Манай багада Сэбэрэн баабайтан Майлаа гэжэ газарта һуугаал даа, Баян байха баабхайгаар хүбүүдын, Багашуул бидэ хорхойтон гуйхан даа. Базарай Ринчин колхозой үнгэ Баридаг ажалтай байһан гэгшэ, Табан хүбүү, нэгэ басага Табгай дээрэнь бодхоогоо дээшэнь. Бата Базарович - юрынхээр хүндэб Баһал түрүүлгшэ ябаһан хүн даа, Түрүү зэргэдэ колхознай байгаа, Түрүүлшын туһаал ехэл хүндэ. Бултанай наһан гансата бүтэхгүй, Бүхг юумэ бодомжолон хөхээр, Хүсөө гэгшэ хээзэлшэ хүрэхгүй, Хүсэ шадалаа үгэхшэ ехээр. Арайшье тэгжэ нүхэртээ хотоулан Амаралтада наһанай гаргад байгараа, Абаха пенсия хүсэд эдлэнгүй, Абаралта орон руу һубаряа даа... Базарович бэлэй Бадмын Даша Бата Базарович ахан болохо, Шарга морёор магазиннай ашаа Шэрэн наймаалха. Эртээр бодохо, Хүбшэ тийгаар байһан малшадта Хүрпээ, талха худалдан ябаха, Хүхюун хүн һэн. Бага шалшаран Хүнүүдэй дунда нэрэнь байхал. Сэрээтэр Доржо баруун дайнда Сэрэгэй офицер болоо гэгшэ, Үхэр буугай батареин командир Үтэр түргэн буудаха мэргээр. «Улаан-Туяадаа» адууһа малаа Удаан харалсажа ябаа, Хамтын зөөри ехээр арьбажаха, Харин ажалдад улам баяжаха. Сэбэгжаб Доржын - складай дарга Шэгнүүр баринхай эдэ хоол хэмжэхэ, Шэмэн хүхэхэ гаһааа гарган, Сэрэгтэ ябаһана һанан хөөрэхэ. Ута гэгшын наһанай харгые «Улаан Туяадаа» жарган үнгэргөө, Ехээр үбдөөгүй - яһала һэн, Эрээд наһандаа нилээхэн дүтлөөд. Дамбын Рэгээн - малшан, хоншон «Даадай» гэжэ нэршлэн бэлэй. Далан, Боршогор эрэхэ, ошохо, Дайдаар дүүрэн адуулаха малаа. Базарай Сэнгэ - Боди баабай

Баһал хоншон наһараа ябаа, Яралгүй ябаха - удаан даамгай, Япон дайһаа бүтэн гаралсаа. Сэбэгэй Дарижаб комбайнер байгаа, Сэбэр ороһон бункерһаань адхарха, Түрхэдэ һүүлдэ үбһэнэй бригада Түрүү зэргэдэ дахуулан ябагша һэн. Хэдэн жэлдэ адуушаншы байгаа, Хэһэн туһань аргагүй ехэ, Ябаһан ажал хүдэлмээр урматайгаар Ядаралгүй һайнаар бүтээдэг һэн гэхэ. Гармаев Даша Гармасвич урдандаа Гарша оршы тооложол байха, Тоо бүридхэгшөөр «Улаан Туяадаа» Табиад онуудаар хүдэлөө һайса. Наһатайшы хэр болоо һаа, Наһатааа голлоод, бурханаа тахиха, һуга жанша уншаха муртөө Хүнэй хойтохине бүтээжэл байһан. Дөмбэрээхэй Бадма офицер ябаһан, Дамы хөөрэхгүй ябаһан үзэһнөө, Хүдөө ажахын элдэб халбарида Хүдэлһэн гэгшэ үнэн сэхээр. Бага сага наһандаа ерэгшэ Бадма-Доржо Сэрэнэй гэгшэ, Хэһэн байрануудын мүнөө болотор Хэрэг бүтээжэл байдаг ходоодо. Адуушан Бабуу - Дугдан Самбуугай Аргагүй мориддо дуратай байгаа, Ургадан бариха хүлэгөө шуумгай, Уржага ябаһан хүбүүдэ һургаа. Баһаань хойшо һурһан Эрдымынь Бурхандаа тэрэ залуугаар ябаа. Ехэ хүбүүниинь - Эрдэни-Егхай Ерээдүй халааниень даажа абаһан. ... Нэгэ бага наһатайшуул эндэ Нэгэдэн энээхэн сэрэгтэ байгаа, Гол хүсэньше бэшэ һаань эдэндэ Халхын голдо сохиулаһаа айгаа, Зүрхлөөгүй Япон уласай дээрмэшэд, Зүүн урда Ази тээшэ һубаряа Хүйтэн Сибириин бэрхэ сэрэгшэд Хүбүүдэй энэ дайнда шалгараа. Үеһн үедэ эдэнэй баатаршалга Үлэжэ байха олоной зүрхэндэ Тэдэнэй габьяа ехэтэ шаша Тэмсэл наһагдаха үеһөө үедэ... Шагдар Баабай - Цыреторов обогтой Шарахан үбгэжөөл байһан юм даа, Хонёо адуулаха хүхюу согтой Хошонгуу юумэ хөөрэн ябаха даа. Бүхэһн үдэр хонёо хаажархөөд, Бүдэртэрөө зуун грамм барижархөөд: «Зундаа яһала эдээлээ һэн даа, Зугаалхада нэгэ яахаб?» - гээ һэн. Нимбуу баабай - Лодон Даша Нилээд даамгай - яарахы мэдэхгүй, Үхэршэн ябаһан - оролдотой малшан Үбэлэй хүйтэн, хүндэше гэхгүй. Баянда Базар, Ринчинэй Мүнхэ Баяр түрүүлмэ бэрхээр дархалаа, Баринан гэрнүүдын дулаан, бүхэ Баяна мүнөө зоние дулаасуулан. Бороо Нима - обогын Жамбалай Бата-Далайн баабай байгаа, Хирпиисэ хэхэ, галдаха ажалтай Хэдэ олон зондо туһалааб даа. Балданай Дамба, Данзанай Дагба, Базарай Шойдог, Дондогой Дутар - Булга хоншоод, малшад ябаа, Буянта хэрэгтэ оруулаа туһааа. Ошорой Доржо, Сэрэнэй Рабдан, Гармын Радна элдэб ажалда Гараа холон адил оролдоо, Ашата хэрэгтэ хубитань ороол. Шойдоков Табхай Гыценович хадаа Шоото татажа һуугша һэн столдоо, Дайнда тэрэ тулалдажа ябахадаа, Тайруулан орхөө һэн үрөөһэн хүлөө. Табин гурбан хүнэй нэрэнүүд - Таниха минин, сугтаа хүдэлһэн Олонинь намайе эсэгэ шэнгин Олон жэлдэ дахуулаа - хүндэлнэб! Эндэ дурдадаггүй һайхан эжынэрнай Дайнда ошоогүйше һаа, тэдэ Дайсание даралганда хамһалсаа, Аха зонгуудаа, абгайнартаа шадалаа һаа, Үгэлгэ болгон Субарга бодохоол, Алдарт һайхан зургаан үзэгөөр. УМ МАА НИ БАД МАЙ ХУМ!

БУЯНТАЙ АЖАЛУУХАТНАЙ БОЛТОГОЙ

Агууехэ дайнай урда үргэлтэй үндэр Хайрангын эбэртэ 50-яад үрхэтэн хууһан юм. Энэ хотонхойд үмсын ажалтай амгалан тайбан хуудаг хэн. Хатан Хелгын хойно хууһан Хори угсаатан 300 жэл гаран хууна. Хайрангын эбэртэй хорин Гүшадай уг гарбалтай Яхуунтанай Бадма-Ленхобо Цыбиковтэн олон үхибүүдтэй хэн: 14 үхибүүдтэй 5 хубууда, 4 басагадын үлэһэн байна. 1919 ондо Цырен Бадмаев - долоодохи үхибүүнийн түрээб. Иигэж энэ хүнэй намтарын эхилбэ. Түрэншэ нотогтаа эдир наһанһаа «Шэнэ зам» («Новый путь») гэжэ колхоздоо ажаллажа эхилһэн байна. 1933 ондо Шанагын эхин хургуули дүүргээ, саашан хуралсаалаа Шэбэртэн хургуулида үргэлжэлүүлэн намтартай.

1935 ондо Бага-Хуниин МТС-эй курс хуража дүүргээ. 1936 оной хабарһаа ХТЗ-эй тракторта хуужа хүдэлөө. Тэрэ жэлын эсэгэн наһа бараһан.

1939 оной сентябрийн 19-дэ сэрэгэй албанда абажа, сугтаа Пурбо Аюров, Юмдылык Банзанов, Номгон Дондуков гэхэ мэтэ аймагһаа хамта 190 хүн татагдаа. Энэ үедэ Баруун Европодо Дэлхэйн хоёрдохи шанга дайн ябажа байгаа.

Албанда татагдаһан хубуудэй ехэнхидын Хаваровск хизаарай Советская Гавань гэжэ Номгон далайн эрбэдэ 193 полкын сэрэгшэд болоо. Цырен Бадмаевый хүбэлгэн, түргэн бушуу шамбай байхадань, морин тагнуудда табина.

Ехэ дайнай эхилээд байхада, алба хэжэ байһан полкхоон Цырен Бадмаевые, батальон сэрэгшэдэ үлээжэ, Сахалинай ольгирог элбэгээб. Тэндэ хахад Сахалинай урда талан япон булимгаргашад байгаа. Эндэ мин амгалан гэжэ үгы, бүхы Алас-Дурна, Номгон далайн ольгирогуд (манай) шэрүүн даие үзөө.

Энэ шанга тулалдаанай үедэ дүршэл абаһан Цырен Бадмаев 365-дахы гвардейск батальоний отделенийн команданар томлодоо. Эндэ байхадань, 1945 оной сентябрийн хоёрто япон хархис сэрэгшэд дийлэдбэбди гэжэ мэдүүлһэн байна. Энэ үдэрһөө хойшо бүхы Дэлхэйн

хоёрдохи дайн дүүрээб гэжэ саарһан гаража, бүхы дэлхэйн зониие баярлуулба. Цырен Бадмаевта албанинь дүүрээгүй хэн, 1946 оной хабар болотор Южно-Сахалинск хотын түмэр харгын вокзал дээрэ комендантска албанда албаяа үргэлжэлүүлээ.

Хархис дайсадые, япон булим-тарагшадые булиһанай, арад зоноо, түрэл ороноо абарһанай түлөө «Шэн зоригтой түлөө», «Япониие илаһанай түлөө» гэхэ мэтэ олон медальнуудаар болон шагналтануудаар Цырен Бадмаевич шагнагдаһан байна. Долоон жэл алба хэжэ, дайлагдажа, үни заяанай нотаг нугаа хараагүй гвардин сержант, үбсүү толормо, элүүр энхэ Цырен Бадмаевич нотагаа бусаа.

Ганса хүн айл бэшэ, ганса сусал түлээн бэшэ гэжэ буряад зон хэлсэдэг гээшэ. Бүхы дайгаа гаталжа, долоон жэл сэрэгэйнгээ уялгата албаяа дүүргэжэ, Цырен Бадмаевич 1946 оной июль һарада Амгаланта нотагайнгаа эгээл сэрбэрхэн Данзанова Шойбон Данзановтай гэрлэжэ, шэнэ бүлэ энэ нотагта бии болобо. Шойбон Данзановна арбан үхибүүдэй эгээл ехэ эгэшэн, гэртэхииний Раднаев Данзан Раднаевич Дубанова Дулма Дубановна хоёр яһала шадалтай, бэрхэ айл пэн. Хаанашье хүдэлхэдөө, Цырен Бадмаевич харюусалгатай, иимэ байхадань, 1953 ондо нэгэ жэлэй электр-гүүдэй курсада Сэлэнгын аймагай Тохой элбэгээдэн.

Электр-гүүдэй мэргэжэлтэй саарһаабаа, 1954 онһоо Шанагын Ленинэй нэрэмжэтэ колхоздо нилээн нүлөөгөө оруулһан. Хүдэлжэ байхада, Шанагада өөрын заахан 75 мориной хүсэтэй электростанци барилсаһан байна. Шанагаһаа арба модоной зайда байһан Хонхоло баһал хорын галтай болоһон түүхэтэй. Энэ үедэ колхозуудай ороңдо колхозууд тогтоно. 1957 ондо Шэбэртэдэ совхоз бии болобо. 1960 ондо Цырен Бадмаевтан Шэбэртэ зөөгөө хэн. Табан жэлэй туршада электр-гүүдэй ажаллажа байхада, нилээнхэн хорын галай утаһан татагдаа һааб даа. Партийн зорилгоор 1943 онһоо коммунист Бадмаевые 1965 ондо малые эмшэлхэ нэгэ жэлэй ветеринарна

фельдшерэй курсада Эрхүүгэй можын Кутулик эльбэгээдэн байна. Тэндэ хүдөөгэй мэргэжэлэй эрдэм бэлигые дээшлүүлжэ, түрэл нотагтаа хэрэгтэй мэргэжэлтэн боложо, түрэл Бэшүүрэйнгээ совхоздо адуу малые үбшэнһөө хамгаалжа, аргалжа, малай тоое олон болгожо, гүрэндэ ехээр хүн, мяхые тушааха гэжэ нилээхэн хубитаяа оруулаа. 1979 ондо энэл ажал дээрһээ наһанайнгаа амаралтада гараа. Хара баһаа ажал хэжэ хураһан манай хурайха Цырен Бадмаевич амаралтада гарааб гэжэ мин хуужа шадаагүй. Саашаада 7 жэлдэ совхозой сабшалан, нугануудые уһалха ажалтай болоо. Нүүдэнь арбан жэлэй туршада Бэшүүрэй аймагай уһанай үйлдбэрийн ажалшан боложо хүдэлөө.

Цырен Бадмаевич ба Шойбон Данзановна хоёр энэ хайхан алтан дэлхэй дээрэ 8 үхибүүдэ түрэншэ, 23 ашанар-зээнэртэй, 17 гүшанараа харалсажа, ан-бун хуудаг.

1996 ондо энэ үбгэн аба хүгшэн эжы хоёрой алтан түрээ тэмдэглэжэ, олон хүн зоние суглуулжа, нотагайхидаа баясуулаа хэн. Энэ түрэ дээрэ сугтаа ябаһан, хамта хүдэлһэн нүхэдэнь дайшалһан замынь, хүдэлһэн ажал тухай нилээн дурдажа, хайн үгэнүүдэ хэлэжэ, булгыемнай баясуулаа хэн. Энэ түрэн урда тээ үхибүүдэнь аба эжы хоёртоо мүргэжэ, Улаан-Хадын хормойдо томо гэри барижа, бүхы газрахи барилга-

тайнь, гэрэй досоохи эд бараатай юумэтэйнь үгэлсэһэн байна.

Цырен Бадмаевичай хани нүхэр Шойбон Данзановна сэрбэрхэн шарайтай хүгшэн эжы 1927 ондо аглаг хайхан Амгаланта нотагта түрэншэ түүхэтэй, абань - Раднаев Данзан Раднаевич, эжынь - Дубанова Дулма Дубановна. Аба эжы хоёрын тэнсэлгүй ажалша зон гэлсэдэг хэн.

Энэ эжы 1941 ондо, дайн эхилһэн жэлдэ 7 класс дүүргээ, колхоздо учетчигоор хүдэлжэ эхилһэн юм. Бүхы ажал хэгдэхэ: үбнэ сабшаха, газар хахалха, комбайнда хуужа - трактористаар Дабаатын Ринчинов Мунко хүдэлхэ. Бүхы дайнай, дайнай хуудышье мин ябагдаагүй, олонхон хүндэхэн ажал хэгдэжэ, гүрэн, түрэл ороңдоо шадал хубитаяа оруулһан.

1961 онһоо ондоо ажалда ороо хэн. Шанагада радиоузелей радистаар хүдэлөө.

Эндэхэ Шойбон Данзановна 1970 он болотор Заганай (Шэбэртэн) наймаанай хүдөө ажахын кооперативта юрын наймаашанһаа наймаанай хэрэгүүдэ даагшаар хүдэлөө.

1970 ондо Бэшүүрэй совхоздо эд бараанай, түмэр түдэгэ, бүхы зүйлэлтэ гэхэ мэтые даажа хүдэлөө. Энэл совхоздо ажалда оруулха, ажалһаа гараха болон шэнэ мэргэжэлтэдые совхоздо абахаһаа эхилжэ, инспекторээр ябаа.

Наһанайнгаа амаралтада гарахадаа, 1977 онһоо гүрэнэй страховоюу компанида агентээр хүдэлөө.

Энэ бүхы хэһэн ажалынь хайнаар тэмдэглэгдэһэн: «Шэн габьяата ажалтай түлөө» медалар, «Ажалтай ветеран», 40-50-60 жэлэй Илалтын олон медальнуудаар, хоёрдохи шатын «Эхын алдар солын» орденээр тэмдэглэгдэһэн, олон грамота, сэгнэлтэдэ хүртэһэн.

Гэрэй эзэн Цырен Бадмаевич мүнөө Шэбэртэ нотагтаа ветерануудай Советые толгойлодо.

Цырен Бадмаевичтанай үри бээнэр хамтадаа дээдэ эрдэмтэй, дунда мэргэжэлтэй олон газарта хүдэлдэг.

Томо хубууниинь - Байсан Цыренович хани нүхэр Валентина

Сергеевнтай яһала хайн хуудаг. Байсан Цыренович Бэшүүрэй совхоздо нилээн ахалагша зоотех-нигээр хүдэлһэн. Гурбан үхибүүдтэй, дууһан айл болоһон. Эдэ айлнай 7 ашанартай. Нүхэрынь - Валентина Сергеевна Шэбэртэнгээ захиргаанда секретаряар хүдэлэ, амаралтада гараашье һаа.

Константин Цыренович гэжэ хубууниинь агроном мэргэжэлтэй, наһанай нүхэрынь Елизавета Базаровна баһа агроном, мүнөө фермернүүд. Эдэ айл баһал хайн байдаг, 4 үхибүүдтэй, 2 ашанартай. Эдэний томо хубуун Саша айл болоһон: Саяна нүхэртээ Москва врачнуудаар хүдэлдэг. Хитад хэлэ эрдэмтэй Надя басаган Москвада ажаллана.

Одох хубууниинь Бадма Цыренович Валентина Няндыковнтайгаа хольн Санкт-Петербургда ажаһуудаг. Хоюулаа багшын дээдэ мэргэжэлтэй, гурбан үхибүүдтэй айл: ехэ хубуун - Цырен Шэтын медицинститудай оюутан. Ирина басаганиинь Санкт-Петербургда дээдэ хургуулин оюутан.

Өөрөө Бадма Цыренович боксоор спортын мастер, Буряад Республика, Росси соо мэдээжэ бэлэгтэй боксээр ябаһан.

Бэшэ басагадын Шэбэртэ нотагтаа айл болоһон, дууһан хадамтай, ехэнхин эжынэр болоһон, амгалан тайбан хуудаг.

Цырен Бадмаевичтан нотаг соогоо олон нүхэдтэй, өөрөө эрхим нүхэр. Ургажа ябаһан залуушуудда үлгэр жэшээ мэтэ ябадаг. Ерэхэ жэлдэ, 2006 оной зун, энэ хүндтэй айлынй бүлэ болоһоор 60 жэлэйнгээ ой тэмдэглэхэн.

Энэ ерэхээ байһан бүлын хайндэрөөр, Агуу Илалтын 60 жэлэй баярай хайндэрөөр нүхэдһөөнь, үри бээнэрэй талаһаа, түрэлхидһөөнь, өөрынгөө зүгһөө эгэшэ, хурайхатаңдаа эгээл хайниие хүсэжэ, үшөө үндэр наһа наһалжа, нотаг голоо суурхуулжа, олон дээрээ олон боложо, маани мэгээмээ уншажа, орон тэнгэридээ мүргэжэ, буянтай хуухатнай болтогой гэжэ үрэнэб.

Ц.ЗАНДРАЕВ,
Шэбэртэн дунда
хургуулин багша.

ХОЙТО ЗҮГНӨӨ ТЭНГЭРИ УЛАЙГАА НЭН

1941 оной хабар Хуртагын эхин хургуулине 27 эдирхэн үхибүүд дүүргэжэ гараа нэмди. Эдирхэн наһанай хонгорхон болодоор зэбсэгжэһэн гайхалтай хонюуша үе сагнай хэн даа.

Тэрэ хабаргаа хойто зүгһөө зургаа дахин тэнгэри улайжа, наһагай зониие ехэтэ хэжэглүүлһэн юм. Тэрээнһээ гадна колхозой буханууд эбгүй боложо, мүргэлдэжэ, ехээр тэмсэдэг болошоо хэн. Бидэ, үхибүүдшье, халтад гэрбэл, дайлагдажа наададаг боложо, эжы, абадаа хэды эзмэдэ ородогоо мартаагүйбди. Зунай эхин июниин гурбанда эхин хургуулин дабаан дээрэ гаража, багшанартаа хахасажа боложо, бидэниие гурбадахи класста хурганан Антониде Тимофеевна Бажеева, дүрбэдэхи класста бидэниие хургажа, пионернүүд болгоһон Ульяна Алексеевна Ухантулова, Үлэгшэн нотагһаа багшаар ажаллаһан Ульзетуев Дугар Жибинович, Хуртага нотагай багша Цырен-Дулма Дылыгрова эдэ багшанарнай: «Зай даа, иигээд лэ хүүгэднай баяртай даа!» - гэжэ гарнуудыемнай урихан зөөлөнөөр барижа, толгойемнай элбэжэ, ажабайдалай үргэн харгын эхиндэ асаржа үдэшөө бэлэй.

Баруун Бургалтайн арбан үхибүүд эхин хургуули тэрэ хабар дүүргэжэ нэмди. 3-4 класста 21 үхибүүд хурадаг байгаабди. Хуртага, Бургалтайн хоорондо 13 модо зайтай юм. Хамтын байрада 2 жэл байжа, эхин хургуулин удаа Үлэгшэндэ ШКМ-дэ табадахи класста хойто намартаа хурахаа зоригжоһон бидэниие үдэшэһэн багшанарай шарай мүнөөшье тэрэл заңдаа нүдэнэйни урда байдаг лэ даа.

1931 оной февраль һарада Баруун Бургалтайн 14 айлнууд Галдан Будаевай уужам гэртэ сугларжа, «Большевик» колхоз байгуулаһан түүхэтэй юм. Аймагай ударидагшад Ендон Будаев, Георгий

Данчинов, Дымпил Гармаев, Цыбен Ульзетуев гэгшэд нотагтамнай ерээжэ, Жигжид Цыдыповые түрүүлэгшээр баталһан байгаа. Эддын голлой урда бээдэ М.Н.Ербановай нэрэмжэтэ колхоз 1937 ондо болуулагдажа, «Большевик» колхозтой хамтардад, 127 үрхэтэ айлнууд үнэн шударгы ажалай эршэ абажа, ажалша бүхэриг, урагшаа тэгүүлһэн бодолой түлэг хүгшэлтын замда гаража байхада, дайн боложо, гашуудалай дуһалнуудай унажа эхилһые элихэнээр ханадагби.

Тэрэ зунай эхиндэ хургуулиһаа гэртээ бусахадам, манайхин Михайловкада шэнээр баригдажа байһан дунда хургуулида 40 мянган хирпиисэ сохижо тушааха хэлсээ баталһан. Түлэг ажаллажа байгаа хэн. Бишье түрэлхидгөө туһалжа мэтэр эхилээ хэм. Тэрэ гэгээр хорёод хоноод байхада, МТС-эй дарганар Цырен Парьянов, Тимофей Ангаров, колхозой түрүүлэгшэ Дондог Бахшеев, ахмад бухгалтер Жамса Мункуев гэгшэд аймагай түб Сахирта түргэн дуудалгаар эмээл моридоор мордоо гэгшэн хураг дуудлажа, нотагай зон «шэхэ дүли» боложо, нэрмэрхэн болоһонье ажаглаа хэм.

Июниин 27-ой үлгөөгүүр ажалдаа хаяхан гараад, хэдыхэн хирпиисэ хэблэжэ гаргаад байтарнай, колхозой бригадир Ринчин-Нима Бадмажапов хүлэршэһэн морёор ерээжэ:

- Уһатын урда дободо түргэн ошогты! Тэндэ митинг болохо, - гээд саашаа хатарашоо хэн. Тэндэ ошоходомнай, нотагай зон ехэ, бага илгаагүй олоор суглархай, Жамса Гомбоевич Мункуев дайнай эхилһые сонсоһоод, урмаа хухарангуй, дайсагта шанга харюу болгон, ажалаа улам эршэдүүлхые уряалаад, нүгөөдөр бишье дайнда мордохомни! - гэгшөөнь мартадаггүйб. Мүнөө багсаа-

хадамни, Жамса ахайн хэлэһэн элидхэл хахад час тухай үргэлжэлөө хэн ха.

Тэнгэрийн залиньше, сахилгааншье тад ондоогоор шангаршанан мэтэ болошоо хэн. Гэнтэ зониймнай ханаа, нэшхэл хубилжа, юушье тоохоёо болижо, залуу эршүүлнай баридаг аса тармуураа, хүхэ мэтэнь зэмсэгүүдэ хаяжархидаг, бирдаанха буу һаа, холо дээрэ хэн гэдэг хубууд байгаа.

Будаев Лубсан-Ешэ паар хахалжа ябатараа, хоёр моридоо хула табижархёод, анзаһаа бураздаа хоорондо орхижорхёод, дайнда мордошоо хэн. Иигээшэ ошоод, Галдан Будаевай ганса хубуун дайнай газарта унаа хэн.

«Большевик» колхозой 127 үрхэтэ айлнуудһаа дайнай түлэг үедэ 118 хүдэр шамбай эршүүлнай улаан сэрэгэй албанда байгаа. Тэдэнэй 38-ниинь нотагаа бусаха хубиггүй байгаа даа. Тэрэ хүндэ сагай үедэ нотагайнгаа үбгэдөөр ажалда ябаха дуратай хэм. Хирпиисэ сохио, тэргын дабирхай нэрэдэг, үбэлдөө морин шарга, зундаа таха, тахын хадаһаа дархалхаһаа эхилээд, косилка, жааджа, анзаһа, морин тэргэ дархалдаг, заһабарилдаг хэмди. Түдэнэй Мүнхэ, Балшанай Галта, Баярай Радна гэгшэд намайе дахуулжа ябаха дуратай хэн. Зарахадань хүнгэн, найдахадань үнэн байһан байгааб. Бадмаев Ломбо, Буянтуева Ханда, Будаев Галдан гэгшэдэй ори ганса хубууд дайнай газарһаа бусаагүй юм. Гомбоев Еши, Дулмаев Мүнхэтэнэй гурбан хубууд, Норбоев Гарма хоёр хубуудтээ дайнда хабаадалсажа, илалтые ойртуулаа хэн.

Ара талын алдарта хэрэгүүдэ үндэрөөр сэгнээ бол, хахад илалта ара талада байгаа даа. «Бүхы юумээ фронтдо, бүхы арга сабаһаа илалтада» зориулжа, эсэхэ зоболые элбэгээр үзэһэн, тэрэ үеын хүнүүд

Алла ЦЫБИКОВАГАЙ зураг

хольн замда мордонхой даа. Тэдэниие мүнөө ханахадамни, «пенсия» гэжэ үгшье дуулаагүй юм. Намсараева Дари Цыденовна Харсаа Хамни хоёрой хоорондо морин тэргээр почто зөөдэг байгаа. Энэ 40 модоной зайе долоон хоногтоо 2 удаа ябажа, бэшгэ, газетэ нотагтаа асардаг хэн. «Большевик» колхозой контородо «Буряад-Монголой үнэн» газетэ оройдоол 3 хэнгэ, долоо хоного асарагдадаг хэн. Зарим уншаха дуратайшуулай гарташье оронгүй халашадаг хэн даа. Хаа-яхан үрдижэ гартга оруулаа һаа, дархан үбгэдэг уншажа, хонирхууддаг байгааб.

Иимэ хүшэр, хүндые дабажа, илалтада хубитаяа арга шадалаараа нэмэлсэһэн миний үетэн үндэр наһанай оройһоо эрьен харахадаа, ара талын алдарта хэрэгүүдтэ оролсоһон эдирхэн үеынгөө зорилгые ухаан бодолойноо гүнзэгы оёрто бүхөөр хадагалһаар.

Агуу Илалтын 60 жэлэй оёе угталсаха золтой байһандаа баранай урда баяраа мэдүүлэе даа!

Цыбикжап НАЙДАНОВ.
Михайловка, Захаамин.

ХУБИ ЗАЯАНИНЬ ХУЖАРТАЙНАА ЭХИТЭЙ

ГАЛ УЛААГШАН Туулай жэлэй 1927 ондо гаража байха үедэ Шандалиин сомоной Баруун-Хужартай нотагта ажанууд угай малшад Жамсын Сэдэн Сэрэнэй Дулмажаб хоёрой гэр бүлэдэ хүбүүнэй түрэхэдэ, угаа үргэлжлүүлхэ үри бэеын саашадаа найн ябахыень нотагай үбгэд, хүгшэд үрээрэн байха. Эхэ, эсэгэн эрхэ тангил хүбүүндээ Ойдоб гэжэ нэрэ үгөө хэн. Наял хада эмхидхэн байгуулагдахан хамтын ажыхыда малай бригадираар ажалладаг абынгаа хүндөөр үбшэлжэ, наһа барахадань, зургаадахия гэшхэдэ ябахан хүбүүхэн эжынгээ түрүүлшын туһамаршан болоһон байгаа. Тиигэжэ бээрэ томо эрхэ тангил хүбүүниинь элүүр энхээр, хүдэр шамбайгаар, хүбэлгэн бэрхээр урган үндыхэдөө, гэр тойронхи гар үзүүрэй бүхы ажалаа хэлсэдэг, дүү басагаяа харалсадаг болоо хэн.

Найматай боложо ябахыдаа, тэрэ нотагайнгаа эхин шатын хургуулида хурахаая ороо. Хойшодоо суута багша, уран зохиолшо, журналист болоһон Бадма-Базар Намсарайн Агын хоёр шататай хургуули дүүргэдэ, Шандалиин эхин хургуулине даагшаар хүдэлжэ захалба. Эрдэмэй дээжэ болохо «А» үзэг энэ багшада заалганадаа, Ойдоб хүбүүн бүхы наһан соогоо омогорхон баясажа ябадаг юм. Табтаанайн колхозно залуушуулай долоон жэлэй хургуули дайнай хоёрдоо жэлдэ дүүргэхэдэ, саашадаа хураасалаа үргэлжлүүлжэ шадабагүй. Ушарын гэхэдэ, эжын наһатай болоһон, бэеын үлбэртэдэг үбдэдэг байгаа. Тиимэһээ тэрэ түрэл колхоздоо элдэб ажал хэһэн, хургуулин интернадые даагшаар хүдэлхэн, ажыхынгаа амбааршанаар ажаллаһан байха юм.

Дайнай хүлээр оронойнгоо арадай ажыхы нэргээлгын хүдэлмэрин эршэмтэйгээр ябуулагдажа байхада, бодото албанда татагдаха наһанайн болзорой гэр бүлын шалтаганаар хэдэ дахин хойшолуулагдаһан Ойдоб Цыденов 1949 ондо сэрэгэй алба хэхээс мордоо хэн. Гурбан жэлэй туршада Дагуурта морин сэрэгэй дивизидэ алба хэбэ. Ахалагша сержант нотагтаа бусахадаа, амгалан ажалдаа хам ороһон байгаа.

Хүсэл зоригтой, эрмэлзэл түгэс залуу хүбүүнэй түрэл нотагтаа бусажа ерээд, элдэб ажалда хабаадаһаар байтар, партиин Центральна Комитедэй сентябриин (1953 он) Пленумэй «Хүдөө ажыхы хүгжөөхэ хэмжээнүүд тухай» тогтоол бүхы ороноймнай арад түмэнэй ажабайдалда тон эхэ үүргэ дүүргээ хэн. Энэ Пленумэй уриагаар 30 мянгатанай тоодо орожо, Доржинима Батоевич Батоев Шандалиин Свердловой нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшээр хунигагдаа бэлэй.

Түүхэтэ Пленумһээ хойшо хахад жэлэй үнгэрхэдэ, нотагайнгаа ажыхы яһала найн мэдэхэ, хүтэлбэрилхы арга шадабаритай Ойдоб Жамсович Цыденов колхозой түрүүлэгшын орлогшоор томилогдобо.

Совет орон дотор дайн дажарһаа туйлай эхээр доройтон уналда ороһон арадай ажыхы нэргээлгын эршэтэ ажал ябуулгын түлэб бөөдүүлэгдэжэ байха үедэ тэрэ нотагайнгаа ажыхын түрүүлэгшын орлогшоор хүдэлжэ захалаа хэн. Тиихэдэ нотагайнгаа социально-экономическа байдалые, зоной ажануудалые найн мэдэхэ байһан дээрэнэ КПСС-эй гэшүүндэ кандидат өөрын тодо наһал бодолтой, хараа түсэбтэй ябадаг нааб даа.

Эгээл энэ үедэ бүхы орон доторнай шэнэ, боро газар хахалгын ажал үргэнөөр эхилжэ байба. Газар багатай манай колхоз нотагайнгаа дэбисхэр дээрэ худал

Түрэл нотагтаа түрүү зэргэтэй

Олон халбаритай хүдөө ажыхые хүтэлбэрилхэ, ударидаха гэшээ айхабтар харюусалгатай, орёо хүшэр хэрэг юм. Эндэ түхэрээн жэлдээ ажал хэрэгүүд дүүрээ гэжэ байдаггүй, хойно хойноһоо үлхөөтэй юмэдэл хубарижал байха. Жэлэй дүрбэн сагта - үбэлэй янгинама хүйтэндэшье, хабарай хахир хуурай хаһадашые, зунай ааяма халуундашые, алтан намарай үедэшье - хүдөө ажыхын ажал хэрэгүүд замхадатгүй бшуу.

Бүхы ами наһаяа, хүсэ шадалаа, мэргэжэл шадабарыа хүдөө ажыхые хүгжөөлгэдэ сүм зориулжа, 1954-1968 онуудта Агын тойрогой Дундгарын аймагай Шандалиин сомоной Свердловой нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшын орлогшоор, түрүүлэгшээр ажаллаһан, мүнөө Шандали нотагай аха захатанай зүблэлэй түрүүлэгшэ Ойдоб Жамсович ЦЫДЕНОВ тухай хөөрөхэмни.

ябуулха талаар түрүүшын ээлжээнэй зорилгонууд табигдаба.

Иимэ үргэн ехэ хараа түсбүүдые шийдэхын тула түбхын түрүүлэн Ойдоб Жамсович нотагайнгаа дээдэ болон дунда хургуулигай мэргэжэлтэдые зүбөөр шэлэжэ, тааруу зохидоор хубаарилан табиха зорилго бөөдүүлжэ захалба. Тиин эдэ жэлүүдтэ дээдэ эрдэмтэй Б.Ж.Жамбалдоржиев, М.Г.Гатапов, Б.Ж.Жигжитов - түрүүлэгшын орлогшоор, А.А.Морходоев - партийна эмхиин секретаряар, Б.Г.Чимитцыренов - сельсоведэй секретаряар, Ц.Д.Напзатов - ахамад бухгалтеряар, Г.Д.Даржаев - ахамад инженерээр, К.Г.Дылыгоров - барилгын инженерээр, Б.Ж.Жамсов - ахамад агрономоор, Ж.Ц.Цырендоржиев - ахамад ветврачаар, Р.В.Булгатова - ахамад экономистаар, тусхай дунда хургуулигай Н.Ж.Жамсаранов - таряан ажалай, Н.Д.Дамдинов - үхэрэй, Н.Ц.Цыренов - хонинной бригадираар, Б.Ж.Жамбалдоржиев

ОЛОНОЙ ТҮЛӨӨ ОРОЛДОГШОДОЙ НЭГЭН

хуяагуудые, нуга голнуудые, хаялга ташалангуудые модо һөөгүүдхээ сэбэрлэжэ, элдүүрилхээ гадна, Агын аймагай Согто-Хангилай болон хүдэлгын ажыхынуудта хабаатай Хилын участогые хүлһөөр абажа, тэндэ 2,5 мянган гектарта шэнэ газар хахалжа, орооһото ургамалнуудые таридаг болоо хэн. 13 мянган толгой хони, 500 гаран үхэр эндэ харууһадаг байгаа. Тиигэжэ партиин округкомой даалгабаряар 3-4 мянган центнер таряа, 80 килограмм хүрэтэр амидын шэгнүүртэй хонидые, 700 килограмм шэгнүүртэй үхэрнүүдые гүрэндэ тушаадаг бэлэй.

Имагтал Ойдоб Жамсовичой эсшэ сусашагүй оролдолоо хэшээлэй ашаар колхозой түб буусанаа зуу гаран модоной зайда оршодог Хилын участок таһархай холошые байһанаа ойлгодоггүй хэн. Элдэб жэлнүүдтэ Жигмитдоржын Гомбо, Бүтидэй Чимитдоржо, Саандагай Дондог гэгшэд энэ участогые даагшаар, Данзанай Аюр бухгалтеряар амжалтатай найнаар хүдэлхэн юм. Эдэмнай ажалдаа харюусалгатай, үнэн сэхэ хүнүүд байгаа. Тээд эгигэн найдабашые, хинан шалага хахала гэжэ хэлсэдэг гэшээ. Колхозой правленийн шийдхэбэринүүдые тэдэнэй саг соогоо, зүбөөр бөөдүүлжэ байһые, үрэ дүнгүүдыень шалгадаг нааб даа. Дутагдалнуудай элирүүлэгдэхэдэ, тэдэниие

- механигаар, К.Я.Янжинов гаражые даагшаар табигдаа хэн. Үнэхөөрөөшье, кадрнууд гэхэ гү, али мэргэжэлтэд бүхы юумэ шийдхэдэг гэжэ хэлсэдэг гэшээ. О.Ж.Цыденов эдэнэртээ түшэглэжэ, ажал хэрэгтээ ябуулагдаг байгаа.

Эдэ бүгэдэн ашаар 60-дахы онуудта түрэл колхознай 3 мянга гаран үхэртэй, тэрэ тоодо 800 толгой үнээдтэй, 30-аад мянган толгой хонин хүрэгтэй, тэрэ тоодо 14 мянган эхэ хонитой, 1 мянган толгой адуун хүрэгтэй болоһон юм. Ажыхымнай 150 гахай, 450 тахья үсхэбэрилдэг байгаа. Нү, мяха, нооһо, таряа үйлэбэрлэжэ, колхоз 1,6 миллионһоо дээшэ түхэригэй ашаг олзо абадаг хэн. Гүрэнһөө урьһаламжа, тэдхэмжэ абадаггүй бэлэй. Эдэ жэлнүүдтэ колхознай Бүхэсоюзна хүдөө ажыхын выставкэдэ хоёр дахин хабаадажа, I болон II шатын дипломуудаар, ГАЗ-51 түхэлэй автомашинаар шагнагдаа хэн.

Түрүү колхознигууд шэн габьяата ажалайнгаа түлөө гүрэн турын үндэр хайра шагналнуудта хүртэһэн байгаа. Данзанай Аюр, Жигмитдоржын Гомбо, Жигмидэй Чимитцырен, Саандагай Дондог, Чимидэй Жамсаран, Дугарон Батамүнхэ, Цыденэй Ойдоб гэгшэд «Шэнэ, боро газар элдүүрихэнэй түлөө» медалаар шагнагдаба. Үхэршэн Балданай Норжимо, механизатор

илангаяа залуушуулые, хүдөө нотагта түбхиүүлхэ, багшанар болон мэдигүүдтэ анхаралаа хандуула шуухала гэжэ тоолодог хэн. Соёлой ба спортын хүдэлмэри үргэнөөр ябуулагдаа.

НАНАА АМАР НУУЖА ШАДАДАГҮЙ

ГУША ГАРАН ЖЭЛ соо партиин гэшүүн ябахыдаа, Ойдоб Жамсович Цыденов уялануудаа үнэн сэхээр бөөдүүлжэ, олоной түлөө оролдоһон хүнүүдэй нэгэниинь юм. Тиигэжэ тэрэ КПСС-эй Агын округкомой, Дундгарын райкомой гэшүүнээр, районно Советэй депутатаар хэдэн удаа хунигадһан байгаа. Нотагай захиргаанай депутатай уялга мүнөөшье бөөдүүлжэ ябадаг Ойдоб Жамсович колхозойнгоо аха захатанай зүблэлэй түрүүлэгшэ юм. Гэрэнэй хүтэлбэри доро зүблэл Агуу Илалтын 60 жэлэй оёе амжалтатайгаар эмхидхэбэ.

Эдэбхитэй хараа бодолтой байһан дээрэнэ тэрэ мүнөө орон доторхи үйлэ хэрэгүүдтэ хайхарамжагүйгөөр хандажа шададаггүй. Түбхын түрүүлэн түрэл нотагайны байдал, ажал хэрэгүүд тэрэнэй наһаа зобоодог юм. Тохёолдоһон байдалһаа гарахын тула нотагайнгаа зоной оролдожо байхадань, тэрэ наһаа амар хаража байха хэн гү?! Ушар нимэһээ тэрэ арга шадалараа туһалхые оролдодог.

- 1953 оной сентябриин Пленумэй уриагаар 15-16 хүн Агын тойрогой колхозуудай түрүүлэгшэнэр болоо хэн. Мүнөө эдэнэй дундаһаа гурбан хүн, тодорхойлол, Урда-Агын Сахиуртаһаа Батын Сэнгэ, Шаңдалиһаа Цэдэнэй Ойдоб, Гүнэйһөө Найданай Дондог бидэ гурбан лэ амиды мэндэ ябана хабди даа. Юрэдөөл, тиимэһээ Ойдобой хүдэлхэ үедэ Шандалиин колхозой ямараар хүгжэһые найн мэдэхэб. Тиихэдэ Шандали тойрог соогоо түрүү зэргэдэ гараа бэлэй. Ойдоб Жамсович олон үггүй, түни түбшэн зангай, наһанандаа хүрэжэ шададаг хүн хэн. Тэрэниие олоной түлөө оролдогшодой нэгэн гэжэ тоолохо байнаб. Ойдоб бидэ хоёрой үндэр томо бээтэй байһан дээрэнэһэмнай хүнүүд наһааржа, буруугаар хандажа ушаршые гарадаг хэн, - гэжэ мүнөө Улаан-Үдэдэ ажаһуудаг дайнай болон ажалай ветеран Дондог Боролдоевич Найданов дурсадаг.

Хүдөө ажыхые хүгжөөлгэдэ габьяатай байһагайнгаа түлөө О.Ж.Цыденов ВСХВ-гэй медалда хүртэһэн, 1975 ондо социалист мұрысөөндэ илаһан, IX табан жэлэй ударник болоһон, В.И.Ленинэй түрэхөөр 100 жэлэй ойн медалаар, «Хүндэлэлэй Тэмдэгэй» орденээр шагнагдаһан, «АБАО-гой хүдөө ажыхын габьяата хүдэлмэрилэгшэ» гэхэн үндэр нэрэ зэргэдэ хүртэһэн алдартай.

Ажыхыдаа элдэб ажал хэһэн Хандажаб Цыденовна урин дулаахан хандасаараа, энэрхы найхан сэдхэлээрээ наһанайнгаа нүхэрэе дэмжэжэ ябаһан юм. Эбтэй эетэй энэ бүлэ 5 үхибүүтэй, 15 аша, зээнэртэй. Наһанайн нүхэр нёдондо алтан дэлхэйтээ хахасажа ошоо хэн.

Тиин мүнөө ажалай ветеран О.Ж.Цыденов эхэ, эсэгынгээ буян элдэжэ, үхибүүдтээ гурбан зөөлөнөөр үргүүлжэ байдаг юм.

Бата-Мүнхэ ЖИГИТОВ, Россин соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ.

усадхаха хэмжээнүүдые абадаг, тэндэ ажалладаг дүй дүршэлтэй, мэргэжэл шадабаритай хүнүүдтэй зүбшэдэг байһан юм. Тиигэжэ зүб шийдхэбэри абтадаг байгаа.

МЭРГЭЖЭЛТЭД БҮХЫ ЮУМЭ ШИИДХЭДЭГ

АГЫН ТОЙРОГОЙ, Шэтэ можын ударидагшад коммунист Ойдоб Цыденовой эмхидхэхы, хүтэлбэрилхы онол аргые, бэлиг шадабарниие зүбөөр сэгнэжэ, 1956 ондо тэрэниие Шандалиин Свердловой нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшээр дэбжүүлээ хэн.

Адууна малайнгаа үүлтэр найжаруулха, тоо толгойеень олошоруулха, ашаг шэмыень дээшлүүлхэ, газар таряалангаа найнаар элдүүрилжэ, үндэр баян ургаса абаха, нотагайнгаа зоной хуудал байдалые болбосон найн болгохо, энээнэй тула барилгын хүдэлмэри эмхидхэжэ, үргэнөөр

Ешидоржын Дамдинжаб, хонишон Чимитцыреной Эрдэни - Ажалай Улаан Тугай, хаалишан Базарай Цэндэмэ - «Хүндэлэлэй Тэмдэгэй», бригадир Саандагай Дондог Ажалай Алдар Солын III шатын орденуудта хүртэһэн юм.

Түрүүлэгшын даалгабаряар барилгын инженер Ким Галданович колхозой пилорама дүүрэн хүсөөрнэ хүдэлгэжэ, подрядтай аргаар капитальна барилга хэжэ, болбосон түхэлтэй хургуули, конторо, Соёлой байшан, бани, гараж, 90 хууригай ясли-сад, эд бараанай, эдээ хоолой магазинууд, 40-50 модон, шулуун байшан гэрнүүд, малай байранууд олоор баригдаһан. Эсэгын дайнда баатарай үхэлөөр унагшадта хүшөө бодхоогдоһон байгаа. Малшадай байрануудта зайн гал оруулһан, колхозой түб буусые болбосон түхэлтэй болгоһон байха юм. Эндэ социаль-экономическа хүгжэлтэ түсэб табихадаа, мэргэжэлтэдые,

Агуу Илалтын 60 жэлэй ой

Үлгэрлэн зуун жэлэй эхинд, мүн тэрэнэй удаандахи гушаад жэлүүдэй хугасаа соо түрэнэй зоной хуви заяанда хүн түрэлтэнэй түүхэд үзэгдөөгүй шуната шаруун дэлхэйн хоёрдохи дайн болоһон түүхэтэй. Шонг байдал байгуулажа байһан совет арад эмхидхэлэй хамаг олон бэрхэнтэлүүдээ амжалта гайгаар дабажа, үгжэлтынгөө шатада орожо байтарнь, Эсэг ороноо хамгаалгын Агууехэ дайн эхилээ һэн. Ушар иймэһээ манай Эхэ орондо довтолжо ороһон фашист будимтаригнадай урдаһаа совет арад нэгэ хүн шонгээр эбтэйгээр бодожо, эрхэ сүлөөгэйнгөө, аха, дүүгээрэйнгээ, мүн ерээдүйн үетэйгээ зөв жаргалай түлөө түүхэдэ үзэгдөөгүй баатаршаата гаргалан юм.

Эхэ оронойнгоо түлөө эрлэхгээр байлдаһан нотагайнгаа блатар сэрэгшэдэй нэгэн байһан Доржирьгээн Эрдынеевич Ринчинимаевай дайналхы зам, амгалан ажалдаа аша үрэтэйгөөр хүдэлмэрилһэн, алтан энэ дэлхэй дээрэ алдар нэриень дээрэ үргэжэ ябаха хоёр хүбүүдээ һайнаар хүмүүжүүлһэн габьяанууд тухайнь хөөрхө хүсэлтэйб.

Эрлэхг сэрэгшэ, энэрхы сэдхэлтэй эсэгэ Доржирьгээн Эрдынеевич 1909 ондо Хэжэнгын аймагай Сулхари нотагта малша айлда түрэнэй бэлэй. Доржирьгээн хүбүүн бордойһон сагнаа эхилээд, эжы, абынгаа ёһотой туһалагша боложо, тэргэхи, таззаахи ажаллаа жиншэдгүй һайнаар хэдэг болоо һэн. Эсгэл гэрэ үедэнь Октябриин хубисхалай хүсэтэ хүдэлөөн Байгал шадарай нотагуудта хүрээжэ, хаа хаанагүй хамтын ажал эмхидхэгдэжэ эхилһэн бэлэй. Тэрэ үеын эдэбхитэдэй шонг байдал эмхидхэлгэдэ Доржирьгээн эдэбхи үүсхэлтэйгээр хабаадажа, малша зоной дунда хамтын ажаллаа хаба ехэтэйе ойлгуулхын хажуугаар үдэшэндөө хүдэлмэришэн, таряшанай хургуулида хуража, эрдэм мэдэсээ дэвшэлүүлһэн габьяатай.

АРА ТАЛЫН ҮХИБҮҮД БЭЛЭЙБДИ

Ара талын туһаламжаар лэ дайн дарагдаа. «Все для фронта!» - гэжэ уряа доро шангахан лэ ажаллаха саг һэн. Эдэе хоол, дулаахан хубсаһа фронт эльгээхын түлөө ехээн оролдолго хэргэтэй байгаа. Өөрын нэрын самолет эльгээһэн совхоз, колхоз болон колхознигуудынь олон байха. Бүлэ бүхэн жэлэй нэгэ 60 кг мяха, 60 үндэг, 2 кг шара тоһо тушаадаг уялгатай бэлэй. Би дайнай эхилхэдэ, 10-гай, 3-дахи класс дүүргэһэн ябааб. Миний үеын үхибүүдэй хэргүй ажал гэжэ байхагүй. Городто станогто хүрэхгүйд аад, тэбкүр табижа, станок хүдэлгэжэ, завод, фабрикын ажал зогсоогүй.

Хүдөөдэ 7-8 наһатайшуул бухал шэрээдэг, 9-10 наһатайшуул морин тармуураар үбһэ тармадаг һэн. Үдэртөө хүдэлһэмнай багадаад, хүниндөө һарын сагаанаар ургаагүй таряанай голоомын бухал табиша даа. Намартаа таряанай хуряалгада хабаадалсажа, һара һараар хургуулиһаа таһархаш. Хабарайшые тарилга хожомдожо, тарилгадашые ябагша һэмди. Хони ямаа, үхэр буруу, үргүүлхэ болоһон ажал хэдэг сарнуудые адуулха, адуу мориные үдэр хүнигүйд манаха. Үбһэн хүрээдгүйд, эдэе хоол тон хомор һэн. Юрэдөө, бэрхэтэйл саг байһан даа.

Хургуулида хураһан нэрэ һэн бээ. Бэшэ-хэ тетрадь, бэхэ, уншаха ном байхагүй. Багшана-райнгаа хэлэһые һайнаар шагнажа, хадуужа абаха. Хуушан ном, газетэ дээрэ хүндэлэн, пещэнэй хоолойн эһэ эдэ-хэжэ, модондо бүхөөр уяһан гурхнаар бэшэ-хэш.

10 модондой газарта ябагаар хургуулидаа ошожо, недели общежитидэ байхабди. Абаашанан хоолнай недели хүрэхгүйд, 2-3 үдэрөөр хургуула хаяа, гар тээрмээр ороһоо татажа, эдэетэй боложо, дахяад хургуули тээшэй ябагалагдагша бэлэй. Эдэе хоол хоморһоо гадна, хубсаһаншые юун байхаб даа. Энэ мэтэ шалтагаар олоһон лэ үетэмнай 2-3 класс дүүргээд, ажаллаһан намтартай. Зарим нэгэн арай шамай 7 класс дүүргэһэн гэшэбди. Манай үетэн муу юумэ хэжэ, хүндэ муушалуулжа ябаагүй даа. 2-3 классай һүүлээр ажалайнгаа намтар эхилһэн Жамбалдагбаев Дэмбэрэл Бадуу Баханхайтай адуу манадаг, үгшөөн гарадаггүй, заабаряарнь ехэ бэрхээр хүдэлдэг һэн тула: «Абын хүбүүн айдархан, аяг зангынь зохидхон» гүүлэжэ ехэшые болоходоо ябагша һэн. Манай үетэн ехэ хурса, оролдосотой байгаал даа. Олоһон лэ эрдэмтэд гарахань магадгүй байгаа, теэд хураха арга байгаагүй. Хара багаһаа хабиржа, яһалал суутай ажалшад ябаал даа, жэшээлбэл: Социалист Ажалай Герой, хонишон Тугмитова Намжилма Ламахановна, Ленинэй орденго Ринчинов Балдан-Дамба, ВДНХ-гай мүнгэн медальта Дапинимаев Норбо-Самбу, Ажалай Улаан Тугай орденго Москвитин Емельян, механизатор, орденго лувовод Алимасов Семен, оло дахин грамота, һайшаал магтаалда хүртэжэл ябагшад: Хашитов В.Ц., Цырендыльков Д.Д., Жамбалов Ц., Дутданова Д., Цымпилова Д., Гуробазарова Б.Д., Митыпова Ц.Н., Будажапов Ж. гэхэ мэтэ олон даа.

Олоһон лэ үетэмнай Илалтын 60 жэлые амиды мэндэ утгата хубигүй байһаниинь гомдолтой.

Г.БУДАЖАНАЕВА.

Ярууны аймагай Ульгэргэ хуурш.

ЭРЭЛХЭГ СЭРЭГШЫН, ЭНЭРХЫ ЭСЭГЫН ГАБЬЯА

Эдэбхи үүсхэлтэй Доржирьгээн РИНЧИНИМАЕВ түрэл ажахыдаа аша үрэ ехэтэйгээр хүдэлмэрилөөд, 1936 ондо сэрэгтэй уялгата албанда мордоо һэн. Тэрэ Эрхүүгэй областин Мальта станци дээрэ 4 жэл соо сэрэгтэйнгээ албые эрхимээр дүүргээд, 1940 ондо младша лейтенант зэргэтэй нотагаа бусаһан байдаг. Доржирьгээн Ринчинимаевай аймагай барилгын эмхидэ хүдэлжэ байтарнь, 1941 оной июниин 22-то фашист Германи манай орондо довтолжо, Эсэгэ ороһоо хамгаалгын Агууехэ дайн эхилээ бэлэй. 1941 оной июлиин 9-дэ Доржирьгээн Ринчинимаев нотагайнгаа хүбүүдтэй хамта сэрэгтэ мордобо. Тэрэ Мальта станци дээрэ богони болзорой сэрэгтэй һуралсал гараад, 1942 оной февральин 23-да фронт мордоо бэлэй. Офицер Ринчинимаев дайнда ороһон үеһөө эрлэхгээр байлдажа, взводой, пулеметной ротын командираар, батальонной командирай ахалгаша адыотангаар, стрелково 188-дахи дивизиин 580-дахи полкын батальонной командирай орлогшоор ябаһан габьяатай. 1943 оной июль соо Баруун хойто фронтын 188-дахи дивизиин 580-дахи полкын батальонной командирай орлогшо Доржирьгээн Ринчинимаевые «Улаан Одоной» ордондо табиһан зууршалга соһоонь нэгэ хэлэгые уншагшадай һонорто дурадаха хүсэлтэйб.

«1942 оной мартын 30-һаа апрелиин 23 болотор станково пулеметчигуудай взводой командир Доржирьгээн Ринчинимаев Сычево тосхойн түлөө шанга тулалдаануудай үедэ шадамар бэрхэ ударидагша байһанаа харуулжа шадаа. 1942 оной апрелиин 19-дэ болоһон байлдаанай үедэ фашистнууд манай сэрэгшэдэй зүүн талада довтолжо оробо. Эгээл энэ үедэ командир Ринчинимаев станково пулемёдоороо 15 фашистнуудые хиргажа хүлһөөн буулгаа. Ринчинимаевай взводой сэрэгшэд Старо-Русса шадар болоһон шанга тулалдаанай үедэ эрхим бэлэдхэлтэй байһанаа гэршэлээ һэн. 1943 оной февральин 23-най үдэр Ново-Рамушево тосхойн түлөө байлдаанда Ринчинимаевай взвод бээ шадамараар нуюжа буудалдахадаа, эрлэхгэ зориг харуулаа һэн. Нэгэ үедэ манай сэрэгшэд сухариха баатай болоод байтарнь, пулеметчигуудай командир булганда жэшээ харуулан, мэргээр буудажа, довтолхы эрмэлзэл түрүүлжэ шадаа», - гээд энэ зууршалга соо бэшгэдэнхэй байба.

1943 оной август соо Доржирьгээн Эрдынеевич элжээтэ байлдаанай үедэ хүндөөр шархатажа, Иванов хотын госпитальдо аргалууланай һүүлээр дайнай инваляды болохтой. Красноярска хизаарай Иланска районной сэрэгтэй комиссариатай бүгэдэ һуралсалай инструктораар эльгээгдэ һэн. Эндэ дүрбэ һара шахуу хүдэлмэрилжэ байтараа, Доржирьгээн Ринчинимаев Забайкалийн сэрэгтэй округ эльгээгдэбэ. Тус округтой хүтэлбэрийн 1944 оной июлиин 27-ной захиралтаар Ринчинимаев сэрэгтэй албанһаа табигдажа, Хэжэнгэ тоонтоёо бусажа ерээ һэн. 1945-1947 онуудай үедэ Доржирьгээн Эрдынеевич КПСС-эй Хэжэнгын аймагай комитедэй юрэнхы таһагые даагшаар хүдэлмэрилбэ. Эгээл энэ үедэ тэрэ Хэжэнгын МТС-эй түрүү трактористка Дугарма Эрдынеевна Рыгзеновае эльгэ зүрхэнэйнгөө татасаар һамга абаба. Залуу бүлэ 1946 ондо хүбүүтэй боложо, Доржо гэхэн нэрэ үгөөд, хойто жэлын Дондог хүбүүтэй болоо һэн. 1948-1952 онуудай үедэ Доржирьгээн Ринчинимаев КПСС-эй Хэжэнгын райкомой 1-дэхи секретариин туһалагшаар хүдэлмэрилбэ.

Эрлэхг сэрэгшэ, энэрхы эсэгэ Доржирьгээн Эрдынеевич Доржо, Дондог хүбүүдэйнгээ һуралсалаар омогорхон баясажа ябахадаа, хургаалай һайхан үгэнүүдээр үрөөн хэлэдэг һэн. Эдэ хүбүүдэй эсэгэнь 1968 ондо хүндэ үбшэндэ нэрбэгдээд, Дондог хүбүүндээ, түрэлдөө үргүүлэн һаһа бараа һэн. Эгээ энэ үедэ Доржо хүбүүниинь совет сэрэгтэй албанда байгаа. Халуун зүрхөөрөө өөдэнь болгоһон хүбүүдэйнгээ хани нүхэдэй халуун сайень уун, ашануудда тойруулан һууха хубигүй байһандань халагламаар байдаг. Доржо, Дондог хүбүүдэйнь хүбүүд, басагад үбгэ эсэгынгээ алтан жэшээ дээрэ хүмүүжэжэ, ажабайдалайнгаа ариун замда гаранхайнууд.

Далай ХУБИТУЕВ.

АБЫМНИ ДУРАСХААЛДА

Миний хайрата эсэгэ Очиржап Жамьянович ГАРМАЕВ амгалан һайхан Энхэ-Тала нотагта 1900 ондо үнэр баян, ажалса бүлэдэ түрэнэй юм.

Залуу наһандаа түрэл колхоздоо амжалтатайгаар хүдэлһэнэйнгөө тула 1939-40 онуудта Москвада хүдөө ажахын выставкэдэ хабаадаһан юм.

Бидэ, үхибүүдын, Агууехэ Илалтын 60 жэлэй баярые угтуулан, хүгшэн аба тухайгаа түрэл газетынгээ хууданда хэдыхэн мүн бэшэхые хүсэ-нэбди.

Манай эсэгэ Очиржап 1941 оной зун олон нүхэдөөрөө хархис дайсаднаа Эсэгэ ороноо хамгаалаһаа Баруун фронт ошоо һэн. Тиигээд Москва хотые хархис дайсаднаа хамгаалсахадаа, ехээр шархатажа, госпитальдо аргалуулаад, дахин Курскын ехэ тулалдаанда хоёрдохиёо хүндөөр шархатажа, ехэ удаан аргалуулан байна.

1945 ондо Японой дайнда хабаадалсажа гараһан байна. Тиигээд дайнай дүүрэхэдэ, түрэл нотагаа бусажа ерэнэй юм. Абьемнай дайнай һүүлээр хоёр Алдар Солын орден оложо ерээ һэн.

2-дохи группын инвалид байһаншые һаа, арга шадалаараа түрэл колхоздоо наһанайнгаа амаралтада гаратараа ажада хабаадалсаа юм.

Агууехэ Илалтын 60 жэлэй ойгоор бүхы дайнай ветерануудые, ара талада хүдэлһэн үбгэдэ, хүгшэдые, арад зоноо үнэн зүрхэнһөө амаршалаад, элүүр энхые, амгалан тайбан ажаһуухыетнай хүсэ-нэбди.

Дахин иимэ аймшагтай дайн бү болог лэ гэжэ үрээ-нэбди.

П.ГАРМАЕВ, Россин габьяата ветеринарна врач, ажалай ветеран.

ЛЕНИНГРАД ХОТЫЕ ХАМГААЛГЫН ДАЙНДА

Немец сэргэгшэдэй саашаа, зүүн зүг барига, добтолого хэхэ үедэ тэдэнтэй тулалдажа байһан 4-дэхи армида (командарм маршал Кулик) туһаламжа нэмэри болгон Алас-Дурнаһаа Хасан нуурай дэргэдэхи Японой сэргэгтэй тулалдажа суурхаһан 32-дохи дивизи Волховстрой станци дээрэ бууһан байна. Энэ дивизидэ манай нютагаархин, ородшье, буряадшье олон байгаа. Эдээн соо манай худаин угай Дархита нютагай хорин хоёртой хүбүүн **Цырендоржи Дондуков** зэргэлжэ байһан Карымка тосхоной **Василий Пушкарёв** хоёр нэгэ пулемёдой расчёт боложо ерэнэн байгаа. Эдэ сэргэгшэд, 32-дохи дивизи, тулалдаанда ехэл нэмэри байбашье, тэрэ үедэ Москвагай дэргэдэ дайсан дүтэлжэ, хүндэ хүшэр сагай болоходо, энэ дивизиине түргэн эшелонор Мажайск станцида абаашажа буулгаба. Эдэ сэргэгшэд Бородиногой суутай талада дайсантай тулалдажа ороһон байна. Энэ тулалдаанда **Василий Пушкарёв** дайсанай номонһоо унаба, **Цырендоржи Дондуков** саашаа дайлалдажа ябаһаар хүндөөр шархатаһан юм.

Тэрэ үедэ дайсанай сэргэгшэд добтологоёо шангадхажа, ноябриин эхин багаар Тихвин хото эзлээд, хойто зүг барин, Волхов хотодо, зүүн зүг барин Вологда хотодо добтолого гэжэ бэлдэжэ байба. Энэ хүшэр сагта шэнэ бүридэл - Волховско фронт бии болобо. Тэрэнэй хүтэлбэрилэгшөөр армин генерал **К.А.Мерецков** томилогдобо. Манай сэргэгшэд, сэргэгтэй хүтэлбэрилэгшэд хүсэ шадалаа зангидажа, арга талаанаа гаргажа, дайсанай добтолого усадхаад, эзэлһэн дайдыень дайсанһаа сүлөөлжэ түсэб табинад.

Ноябриин эхин багаар Забайкалиһаа үшөө дүүрэн бүридхэгдэһэн шэнэ дивизи (командир полковник **П.К.Кошовой**) Москвае хамгаалхаа ержэ ябаа. Ноябрьриин долоондо эдэ сэргэгшэдые **Куйбышев** хотодо буулгаад, сэргэгтэй парадта хабаадалсууһан байна. Тэндэ сэргэгшэдтэ **М.И.Калинин** **К.Е.Ворошилов** хоёр халуунаар хандажа амаршалһан байна. Москва хото ерээд, эшелонһоо буужа байтарнь, дахин нөөргөнһүулуугаад, үдэр хүнигүй ябуулжа, Тихвин хотодо дүтэхэн, дайсанһаа 7-8 модоной газарта буулгаа ха. Энэ дивизиин нэгэ полкдо манай худаин угай залуу хүбүүн, взводой командир **Дампил Раднаев** байгаа. Тэрэ хүбүүнэй взвод Тихвинэй зүүн урда байртай савхозой дэргэдэ добтологын бэлдэхэл эхилбэ. Добтолого ноябриин 19-дэ эхилжэ. Дайсанай бэлдэхэл (обороно) ехэ бэхи байгаа. Тиймэһээ добтолого ехээр унжагайраа. Ноябрьриин 25-да «город штурмоватъ» гэһэн Мерецковой захиралта гараһан байгаа. Хото городой гудамжаар, гэрнүүд соогуур боложо байһан тулалдаан шанга хатуу, хүрөөтэй юм бээ, хойшоодо манай сэргэгшэд өөһэдүнгөөшье, хари

гүрэнэйшье хотонуудые дайсанһаа сүлөөлһэн байха, тездэ энэ байлдаан түрүүшын зэргэдэ байгаа.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай түүхэ найн мэдэнбди: Германиин сэргэгшэд манай гүрэндэ булимтаран ороходо, «Барбарос» түсэбэйнгөө ханаархалаар «Север» гэхэн бүлэг арминүүдаа Ленинградтай шэглэлээр табижа, энэ хотые ойро зуура саг соо эзлээд, саашааа Финляндийн сэргэгшэдтэй ниилжэ, хүсээ нэмээд, Москва хотодо зүүн хойто зүгһөөн добтолого орохо ханаатай байгаа. Добтолого ороходо, немецтэй сэргэгшэд эршэ-тэйгээр гурба-дүрбэ дахин үлүү хүсэ бэлдэжэ ороһон байна. Ленинград хотодо сэхэ орожо шадаагүйшье наа, бүһэлүүртэ (блокадада) оруулан, сентябрь харын найманда Ладога нуур хүржэ, Шлюссельбург крепость эзлээд, добтологоёо саашань үргэлжэлжэ хүсээ бэлдэжэ байба.

Энэ боложо байһан тэнсэлгүй хатуу тулалдаанда манай нютагаархид, Забайкалида байһан сэргэгшэд, хабаадаһан юм. Энэ тэмдэг соогоо миний түрэлхидэй, миний эсэгын Ленинград хотые хамгаалалһан тухай бэшэхэ ханаатайб.

Дампил Абидуевич энэ түрүүшынгээ дайнда бэе бүтэн гараа хэн, саашааа **Цырендоржи Дондуков**той адли Москва шадар дайнда ябаа. Хэды дахин шархатаа, тийгэбэшье аргалуулаад, дахин дайнда Туапсе портын оршон суугай 18-дахи армин сэргэгшэ боложо дайладаа.

1942 оной эхин багаар Ленинградска фронтын 57-дохи армин 198 дивизидэ Зүүн Сибирьһээ нэмэри (пополнение) ерэнэн байна. Тэдэнэй тоодо Иркутска областиин Мальта станци дээрэ 2-3 харын дайнай бэлдэхэл гараһан миний эсэгэ, **Шойдопов Мунко Аюшеевич**, 39 наһатай рядовой солдат байгаа. Ерэмсээрнь, 1029 гэжэ номертой полкдо оруулаад, боложо байһан дайнтай ябууд танилсууһан байна. Тэрэ үедэ полкнь **Мга-Кириши** холбоһон түмэр замай **Погостье** станци эзлээд, саашаа Октябрьска түмэр харгын **Любань** станци эзлэхэ түсэбтэй добтолого хэжэ байхадань, хабарай саг боложо, тэндэхи намаг болдогтой, бүтүү буртагтай газарта урагшаа дабшахань

бэрхэтэй хүшэр болоод байгаа. Тиймэһээнь **Липовик**, **Дубровик** гэхэн тосхонуудай дэргэдэ добтолого саг зуура болиһон байна.

Тэрэ дивизиин газетын секретарь **С.М.Исаченко** бэшэһэн байгша («В одной цепи с атакующими» гэжэ ном соогоо): гэдэжэ байһан намаг газарта окопшье, землянкашье малтаха арга үгы байгаа. Сэргэгшэд үбдэгтэ хүрэмэ уһа саһан, шабар соогуур холоһоо, хори гаран модоной газарһаа, эдэе хоолоо, номо снарядуудаа ябагаар, мүр дээрэ үргэлжэ асардаг байгаа. Хэдышье бэрхэ хүшэр байдалда ушарбашье, сэргэгшэд хамгаалгын байлдаанда сугаряагүй юм.

Энэ хатуу үедэ миний эсэгэ дайнда алуулжа унаһан байгаа, мэдэнэйгүйб: добтолого ороходо гү, али оборонодо байхадаа гү, буугай номондо гү, али минэ снарядуудай хэлтэрхэйһээ гү? Мэдүүлгэ саарһан (извещени) соонь тэмдэглэһэн байгаа: «Рядовой 1029 сп 198 сд Шойдопов Мунко Аюшеевич 1903 года рождения, погиб 10 апреля 1942 г. Похоронен в лесу близ д.Липових Ленинградской области». Мүнөө үедэ тэрэ дайнда унаһан сэргэгшэдэй яһа хүүрын нэгэ

газарта суглуулагданхай, Косино гэжэ хууринай хүдөөгэй үхэхэдэй хажууда табинхай байгаа хэн. Би 1984 оной зунай сагта ошожо олоод, дурасхаалын хээ нэм.

Дампил Абидуевич Раднаев, ахалагша лейтенант, дайнда оло дахин шархатаһан, 1944 ондо нютагаа бусажа ерээд, Илькинэгэ **Карл-Марксын** нэрэмжэтэ колхоздоо олон жэл мал ажалда ябажа гараа, дайнингаа шангууд дээрэ ажалай шан - Октябрьска Революцийн ордендо хүртөө хэн.

Ханда нүхэртээ табан хүбүүдые, хоёр басагадые хүмүүжүүлээ. Наһанайнгаа амаралтада гараад, аяараа мордоо хэн даа.

Цырендоржи Дондуков, капитан, баһал дайнда оло дахин шархатаһан, эрэмдэг бэстэй болоһон, нютагаа бусажа ерээ юм. Нэгэ бага бэхижэхэдэ, ой модоной промышленностьда наһанайнгаа амаралтада гаратараа хүдэлөө юм: Хандагатайн лесокombинадай парторгоор, Эрын леспромхозой, хожомнь Бичурагай леспромхозой директорээр, хүүлэй үедэ «Забайкалес» трестын кадрова таһаг даһан байгаа. Бальжидмаа нүхэртээ хоёр хүбүү, нэгэ басага хүмүүжүүлээ, олон ашанар зээнэртэй, амгалан, бэе мэндэ хууна даа. Дайнай шангууд дээрэ хоёр «Хүндэлэлэй Тэмдэг», «Арадуудай Хани Барисаанай» орденууд үбсүүень шэмэглэнхэй.

Агууехэ Илалтын 60 жэлэй оёе тэмдэглэжэ байхадаа, эдэ дайнай дүлэн соогуур гараһан, дайнда унаһан зоноо, түрэлхидөө наһан, бултанайтнай нэрэ мүнхэрэг лэ гэжэ хүсэһэнб!

Бальжинима Шойдопов,
дайнай ба ара талын
ветеран.

Агууехэ Илалтын 60 жэлэй ойн баярта зориулагдан хэмжээ ябуулганууд Буряад ороноймнай нютаг бүхэндэ үндэр хэмжээндэ үнгэргэгдэһэн байна.

Хориин аймагай Булам нютагта иимэ хэмжээ ябуулганууд мүн лэ эрхим найнаар эмхидхэгдээ. Найндэрэй урдахана Буламай хургуулида аймагай бүхы хурагшадай дунда шатарар ехэ мүрысөөн үнгэргэгдөө. Энэ мүрысөөе Лэгсэг ламхай түрүүтэй Анаагай дасанай санаартан эмхидхэһэн юм гэжэ онсолон тэмдэглэхэ шухала. Тэдэнэр горитой эрхим шангуудые бэлдэһэн байгаа. Шатаршад дунда шанга тулалдаанууд үглөөнһөө эхилээд, үдэшэ болотор болон юм. Тийгээд дүнгүүдэй гаргагдахада, Хориин 1-дэхи дунда хургуулийн шатаршад эрхимлээ гээд элирбэ. Буламай хургуулийн 1-дэхи команда удаадахи хуурида гараа. Харин Георгиевкын үхибүүд 3-дахи хуури эзлээ хэн. Илаһан командада эрье хонин бэлэг барюулагдаа. Хоёрдохи хуури эзлэгшэд зөөлэн гоё хибэс шанда хүртөө. Тийхэдэ Георгиевкын хургуулийн шатаршад шала дээгүүр дэбихэ харгы шэрдэгээр урмашуулагдан байна. Гадна

ЭРХИМ НАЙНААР ҮНГЭРГЭГДЭБЭ

тус тусгаа хюлгэ дээрэ шалгаргад ехэ шангуудаар тэмдэглэгдэһэн юм. Илагшадта магнитофонууд барюулагдаа. Хоёрдохи хуури эзлэгшэд фотоаппарат бэлэгтэ хүртөө, харин гурбадахи хуурида гарагшад ханын часы шангуудые абаа хэн. Жэшээнь, Буламай хургуулиһаа эхир хүбүүд - **Алёша**, **Саша Цыбенуу** магнитофон болон фотоаппарат хоёртой болоо. Мүн **Даша Намдаков**, **Базар Батуев** гэгшэд фотоаппаратуудые абаа. **Бэликтэ Батуев**, **Мүнхэ Будаев**, **Арсалан Намжилов**, **Баярта Будаев** гэгшэд часынуудта хүртөө хэн. Энэһинээ гадна бүхы шатаршадта грамотанууд барюулагдан юм.

Шатарар хурагшадай дунда мүрысөөн заншалга болгодоод, жэл бүри үнгэргэгдэжэ байхаар хараалагдаба. Тиймэһээ дамжуулагдажа байхаар тусхай шан - хайша-хайшаа аяр нөөм утаттай эдэ, сад түмэрөөр шудхагдаһан орден бүтээгдэ хэн. Энэ ехэ шангай түрүүшын эзэд Хориин 1-дэхи дунда хургуулийн шатаршад болобо гэшэ. Энэ гоё тэмдэгые нютагай уран гартан

Цырен-Базар Цыдендамбаев шудхажэ бүтээһэн юм гээд тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Бүхы айлшадта сагаан алда хадагууд барюулагдаа хэн.

Иимэ мүрысөөнэй хүмүүжүүлхы айхабтар ехэ удха шанар тушаа Лэгсэг ламхай, мүрысөөнэй ахамад судья, шатарар мастерта кандидат **Юрий Хагоев**, Буламай хургуулийн директор **Д.Д.Батуева**, Краснопартизанска хүдөөгэй администрацийн түрүүлэгшэ **Ц.А.Будаева** болон бусад онсолон тэмдэглэһэн байна.

Мүрысөөнэй нээлгэдэ нютагай ажалай ветеранууд **Ц.Н.Гармаева**, **Ц.Д.Будажанов** гэгшэд уригдажа, мүн баярай үгэ хэлээ хэн.

Булам нютагай бүхы улад зон, аймагай эдир шатаршад бүгдөөрөө Лэгсэг ламхай түрүүтэй Анаагай дасанай бүхы ламанарта сэдхэл зүрхэнэйнгөө халуун баярые мэдүүлээ.

Булам нютагай тэг дунда 40 жэлэй саана бодхоогдоһон хүшөө Илалтын найндэрэй урдахана урилагдажа, хоёр талаарнь үндэр ута шулуун хананууд - мемориал бодхоогдоо хэн. Тэндэ дайнда унагшадай болон дайнай ветерануудай дүр зурагууд тодхоогдоо.

Агууехэ Илалтада зориулагдан найндэр Буламда үндэр

хэмжээндэ үнгэргэгдэжэ, эндэ сугларһан олон зоной зүрхэ сэдхэлдэ удаан саг соо хадуугдан байха: Нютагай дайнай ветерануудһаа, мүнөө болоходо, амар **Ш.-Ж.Г.Мархюев** мэндэ анар шууна. Тийн ара талада арһа мяхаяа гамнангүйгөөр хүдэлжэ гараһан уладай дундаһаа **Ц.Н.Гармаева**, **Б.Ж.Жимбуева**, **Б.Ж.Чимитова**, **н.Ц.Цыренжапова**, **Ц.Д.Будажанов**, **Б.Н.Базаров**, **А.С.Содномова** гэгшэд үри хүүгэдтээ, аша, зээнэртээ үргүүлжэ хууна. Эдэ бүхы дайнай болон ажалай ветерануудта зориулагдан ехэ найндэртэ амаршалгын дулаахан үгэнүүд, найхан шүлэг, дуунууд захигүй олоор эдэлжэ, үнтэй сэнтэй гарай бэлэгүүд барюулагдан байха юм.

Үглөө бүхэндэ бодоходомнай, үлэггүй сэлмэг огторгой утажа, амгалан тайбан, алтан нараар дүүрэн ажабайдал ходо мүнхэдөө оршон байг лэ гэжэ хүн бүхэн зүрхэ сэдхэлэйнгээ оёорһоо мэдүүлэн хүсэһэн юм.

Доржи ДАМБАЕВ.

№19(424)

Буряад үнэн

19.05.2005

Дүжэрнэ

№57(21143)

Понедельник, 23

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

- 07.00 "Доброе утро"
10.00 Новости
10.05 Х/ф "Звездные войны. Атака клонов"
13.00 Новости
13.05 Х/ф "Однажды двадцать лет спустя"
14.40 "Писатель и вождь. Шолохов - Сталин". Фильм 1-й "Угадай мелодию"
15.30 "Пять вечеров"
18.30 Криминальная Россия
19.00 Новости
19.10 Криминальная Россия
19.40 Т/с "Клон"
20.50 Жди меня
22.00 Время
22.30 Т/с "Умножающий печаль"
23.40 Д/ф "Че Гевара. Я жив и жажду крови...", 1 с.
00.30 "Время"
00.50 Д/ф "Черное солнце Михаила Шолохова"

«Россия»

- 06.00 "Доброе утро, Россия!"
Местное время
07.45, 08.45 Вести-Бурятия

- 08.15, 09.05 Вести-Бурятия (на бур. яз.)
Канал "Россия"
09.40 Х/ф "Над Тиссой"
11.15 "Мой серебряный шар. Виталий Вульф. Сам о себе"
11.50 В "Городке"
12.00 Вести
Местное время
12.30 Вести-Бурятия
Канал "Россия"
12.50 Т/с "Охота на Золушку"
13.50 "Что хочет женщина"
14.50 Вести. Дежурная часть
15.00 Вести
Местное время
15.10 Вести-Бурятия
Канал "Россия"
15.30 Х/ф "Западня"
Местное время
17.40 Вести-Бурятия (на бур. яз.)
Канал "Россия"
18.00 Вести
18.10 "Честный детектив"
18.45 Т/с "Кармелита"
19.45 Т/с "Исцеление любовью"
20.45 Вести. Подробности
21.00 Вести
Местное время
21.30 Вести-Бурятия
Канал "Россия"
21.50 "Спокойной ночи, малыши!"
22.00 Т/с "Надежда уходит последней"
23.00 Т/с "Боец"
00.00 "Вести + "
00.20 "Мой серебряный шар. Александр Демьяненко"
01.15 Вести. Дежурная часть

ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62 •

Вторник, 24

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

- 07.00 "Доброе утро"
10.00 Новости
10.05 Т/с "Умножающий печаль"
11.10 Т/с "Клон"
12.30 Дисней-клуб: "Чип и Дейл спешат на помощь"
13.00 Новости
13.05 Х/ф "Тихий Дон", 1 с.
15.20 "Писатель и вождь. Шолохов - Хрущев"
16.00 Новости
16.20 Т/с "На углу у Патриарших"
17.20 "Пять вечеров"
18.30 "Звезды юмора"
19.00 Новости
19.10 "Звезды юмора"
19.40 Т/с "Клон"
20.50 Т/с "Моя граница"
22.00 Время
22.30 Т/с "Умножающий печаль"
23.40 Д/ф "Че Гевара. Я жив и жажду крови..."
00.30 "Время"
00.50 "СПИД. Смерть с открытой датой"
01.40 Х/ф "Их собственная лига"

«Россия»

- 06.00 "Доброе утро, Россия!"
Местное время
07.45, 08.45 Вести-Бурятия
08.15, 09.05 Вести-Бурятия (на бур. яз.)
Канал "Россия"
09.45 Т/с "Надежда уходит последней"
10.45 "Их могли не спасти. Узники Курильского квадрата"
11.45 Вести. Дежурная часть
12.00 Вести
Местное время
12.30 Вести-Бурятия
Канал "Россия"
12.50 Т/с "Охота на Золушку"
Канал БГТРК
13.50 Улгур
14.00 Программа монгольского телевидения "UBS"

- 14.20 Тайзан
Канал "Россия"
14.50 Вести. Дежурная часть
15.00 Вести
Местное время
15.10 Вести-Бурятия
Канал "Россия"
15.30 "Частная жизнь"
16.30 Т/с "Боец"
17.30 Вести. Дежурная часть
Местное время
17.40 Вести-Бурятия (на бур. яз.)
Канал "Россия"
18.00 Вести
18.10 Т/с "Кулагин и партнеры"
18.45 Т/с "Кармелита"
19.45 Т/с "Исцеление любовью"
20.45 Вести. Подробности
21.00 Вести
Местное время
21.30 Вести-Бурятия
Канал "Россия"
21.50 "Спокойной ночи, малыши!"
22.00 Т/с "Надежда уходит последней"
23.00 Т/с "Боец"
00.00 "Вести + "
00.20 "Тайна гибели Пахтакара"
01.15 Вести. Дежурная часть
01.30 Х/ф "Мэрия"

НТВ

- 07.00 "Сегодня утром"
09.55 Т/с "Я все решу сама-2"
11.00 "Сегодня"
11.15 "Чистосердечное признание"
11.45 Т/с "Улицы разбитых фонарей-6"
12.55 Т/с "Ризлтор"
14.00 "Сегодня"
14.35 Х/ф "Женитьба Бальзаминова"
16.30 "Игры разума"
17.00 "Сегодня"
17.20 "Принцип домино"
18.25 Т/с "Дальнобойщики"
Канал БГТРК
19.35 "Твой шанс"
19.45 "Тамир"
Канал НТВ
20.00 "Сегодня"
20.40 Т/с "Ризлтор"

НТВ

- 07.00 "Сегодня утром"
10.00 "Совершенно секретно"
11.00 "Сегодня"
11.25 "Чрезвычайное происшествие. Обзор за неделю"
11.55 "Кулинарный поединок"
12.55 "Квартирный вопрос"
14.00 "Сегодня"
14.35 Т/с "Опера. Хроники убойного отдела"
16.30 "Игры разума"
17.00 "Сегодня"
17.20 "Принцип домино"
18.25 Т/с "Дальнобойщики"
Канал БГТРК
19.35 На колесах
19.45 "Мы с тобой одной кровью"
Канал НТВ
20.00 "Сегодня"
20.40 Т/с "Ризлтор"
21.45 Т/с "Улицы разбитых фонарей-6"
22.50 "Чрезвычайное происшествие"
23.00 "Сегодня"
23.35 Т/с "Секс в большом городе"
00.40 "Чрезвычайное происшествие"
01.00 "Сегодня"
01.15 Т/с "Ризлтор"
02.15 Журнал Лиги чемпионов
02.45 Х/ф "Маскарад"

Ариг Ус

- 07.55 "Абитуриент-2005". Погода
08.05 "Глобальные новости"
08.15 М/с "Как говорит Джинджер"
08.35 М/с "Крутые бобры"
09.00 "Восточный экспресс"
09.25 М/с "Маззи"
09.30 Формула успеха
09.40 Наши песни
10.00 Завтрак с Дискавери. Тайны магии
11.00 Х/ф "Русский бизнес"
Перерыв до 17.00
17.00 Т/с "Любовь и тайны Сансет Бич"
17.45 Победоносный голос верующего
18.15 Москва: инструкция по применению

Ариг Ус

- 07.30 "Восточный экспресс". Погода
07.55 "Абитуриент-2005"
08.05 "Глобальные новости"
08.15 М/с "Как говорит Джинджер"
08.35 М/с "Крутые бобры"
09.00 "Восточный экспресс". Погода
09.25 М/с "Маззи"
09.30 Формула успеха
09.40 Наши песни
10.00 Завтрак с Дискавери. Расширяющаяся Вселенная
11.00 Х/ф "Ну очень страшное кино"
13.15 Т/с "Толстая девочка"
Перерыв до 17.00
17.00 Т/с "Любовь и тайны Сансет Бич"
17.45 Победоносный голос верующего
18.15 "Вокруг света за 80 дней"
18.45 "Восточный экспресс". Погода
19.00 "Запретная зона"
20.00 "Будни"
20.15 "Абитуриент-2005"
20.25 "Бешеные деньги"
20.35 "Восточный экспресс". Погода
21.00 "Большой брат". Формула успеха
22.00 "Дом-2. Первая весна". Погода
23.00 Х/ф "Молчание ветчины"

Тивиком

- 07.50 "Городской патруль". Погода
08.00 "УТRENник"
09.30 "Час суда. Дела семейные"
10.30 "Городской патруль". Погода

- 18.45 "Восточный экспресс"
19.00 "Необъяснимо, но факт. Кыштымский пришелец"
20.00 Студия дизайна "Марта" представляет. "Знакомые незнакомки"
20.25 "Бешеные деньги"
20.30 "Абитуриент-2005"
20.40 "Восточный экспресс"
21.00 "Большой брат". Погода
22.00 "Дом-2. Первая весна"
23.00 Х/ф "Ну очень страшное кино"

Тивиком

- 07.20 "Школьный ТВ". Погода
08.00 "УТRENник"
09.35 "Час суда. Дела семейные"
10.30 "Городской патруль". Погода
10.40 "Думай сам!"
10.50 Д/ф "Контакты с темной стороной"
12.00 "Очевидец"
13.00 "Великие тайны и мифы XX века"
13.30 "24". "Думай сам!". Погода
14.00 "Час суда"
15.00 Проект "Отражение"
16.15 М/с "Детки из класса 402"
16.40 Т/с "Пауэр рейнджеры, или Могучие рейнджеры"
17.00 Т/с "Мятежный дух"
18.00 "Час суда". Погода. "Думай сам"
19.00 "Час суда"
20.00 М/с "Футурама"
20.30 "Городской патруль". Погода
20.40 "Сейчас". Специальный репортаж
21.00 Х/ф "Убийственный холод". Погода. "Думай сам"
23.00 Т/с "Солдаты-3"
00.15 "Городской патруль"
00.30 "24". Погода
01.00 "Тайны великих. Одержимые"

СТС - «БАЙКАЛ»

- 07.00 Т/с "Бeverли Хиллз 90210"
07.40 М/с "Приключения Рекса"

- 07.50 М/с "Смешарики"
08.00 М/с "Приключения Вуди и его друзей"
08.30 Т/с "Моя прекрасная няня"
09.00 Т/с "Талисман любви"
10.00 Истории в деталях
10.30 Т/с "Зачарованные"
11.30 Х/ф "Мистер Бин"
13.30 Осторожно, модерн-2
14.00 Т/с "Томми-оборотень"
14.30 Программа м/ф
15.00 М/с "Деннис-непоседа"
15.35 М/с "Новые приключения Скуби Ду"
16.00 М/с "Эскалибур"
16.30 М/с "Лига справедливости"
17.00 Т/с "Зена - королева воинов"
18.00 Т/с "Зачарованные"
19.00 Т/с "Комиссар Рекс"
19.55 Т/с "Моя прекрасная няня"
20.30 Истории в деталях
21.00 Т/с "Талисман любви"
22.00 Х/ф "Тринадцатый воин"
00.15 Скрытая камера
00.30 Истории в деталях
01.00 Т/с "Моя прекрасная няня"

ДТВ

- 10.00 Любимые мультфильмы
10.55 "Неслучайная музыка"
11.00 "На бульваре..."
11.30 Т/с "Женаты и с детьми..."
12.05 "Телемагазин"
12.35 "Агентство криминальных новостей"
12.55 Х/ф "Дикий тимьян"
15.15 "Время - деньги!"
15.45 Т/с "Агентство"
16.45 Т/с "Крутой Уокер"
17.50 Любимые мультфильмы
18.35 "Звездная семейка"
19.15 "Время - деньги!"
19.45 Х/ф "Болевой прием"
21.55 "Неслучайная музыка"
22.00 "На бульваре..."
22.25 Т/с "Женаты и с детьми..."
22.55 Т/с "Тайга. Курс выживания"
00.00 Т/с "Мистер Бин"
00.40 "Звездная семейка"
01.00 Х/ф "Рейдер возмездия"

БАЙКАЛ ТОВАРЫ РОССИЙСКИХ И ЕВРОПЕЙСКИХ ФАБРИК

ЗИМНЯЯ ОБУВЬ мужская, 50 моделей от 900 р., классическая и модельная
ЖЕНСКИЕ ЗИМНИЕ САЛОГИ модельные, классические + на полные ноги + 42, 43 р-ры.
ЗИМНЯЯ ОБУВЬ подростковая и дет. (низкие цены)
УНТЫ жен. и дет., современ. отделка (г. Москва)
РЕЙТУЗЫ детские, взрослые (г. Москва)
КРОССОВКИ детские, взрослые от 298 руб.
САЛОГИ СУКОННЫЕ женские, мужские
ОБУВЬ КОМНАТНАЯ детская, взрослая (низкие цены)
САЛОГИ КИРЗОВЫЕ (г. Москва) от 348 руб.
БОТИНКИ КОЖАНЫЕ «ОМОН», крем для обуви
КОЛГОТКИ эластик, все размеры (низкие цены)
КОЛГОТКИ п/ш, х/б, детские, взрослые (низкие цены)
НОСКИ х/б, п/ш, махровые, детские, взрослые
ТРИКО детские, взрослые х/б
БЕЛЬЕВОЙ ТРИКОТАЖ детский, взрослый
ТЕПЛОЕ МУЖСКОЕ БЕЛЬЕ, х/б
БРЮКИ Х/Б С НАЧЕСОМ
ОБУВЬ КОМНАТНАЯ детская, взрослая (низкие цены)
БРЮКИ Х/Б С ЭЛАСТИКОМ, детские, взрослые

ул. Сахьяновой, 6а, ост. «ПОШ», Геологический институт, вход с обратной стороны, тел.: 43-43-86. Без выходных;
ул. Гагарина, 37 (противош. маг. «Юбилейный»), тел.: 26-30-87;
ул. Куйбышева, 28 (рядом с Центральным рынком);
ул. Столичная, 1 (Авиазавод), тел.: 25-10-76;
ул. Ключевская, 30, тел.: 43-61-34.

- 10.40 "Думай сам!"
10.50 Х/ф "Убийственный холод"
13.00 "Великие тайны и мифы XX века"
13.30 "24". "Думай сам!". Погода
14.00 "Час суда"
15.00 "Солдаты-3"
16.15 М/с "Детки из класса 402"
16.40 М/с "Икс-мены"
17.00 Т/с "Мятежный дух"
18.00 "Час суда". Погода
19.00 "Час суда"
20.00 М/с "Футурама"
20.30 "Городской патруль"
20.40 "Думай сам". Погода
20.45 "Твой выбор"
21.00 Х/ф "Киберджек". Погода. "Думай сам"
23.00 Т/с "Солдаты-3"
00.15 "Городской патруль"
00.30 "24". Погода
01.00 Х/ф "Гнев"

СТС - «БАЙКАЛ»

- 07.00 Т/с "Бeverли Хиллз 90210"
07.40 М/с "Приключения Рекса"
07.50 М/с "Смешарики"
08.00 М/с "Приключения Вуди и его друзей"
08.30 Т/с "Моя прекрасная няня"
09.00 Т/с "Талисман любви"
10.00 Истории в деталях
10.30 Т/с "Зачарованные"
11.30 Х/ф "Тринадцатый воин"
13.35 Скрытая камера
14.00 Т/с "Томми-оборотень"
14.30 Программа м/ф
15.00 М/с "Деннис-непоседа"
15.35 М/с "Новые приключения Скуби Ду"

- 16.00 М/с "Эскалибур"
16.30 М/с "Лига справедливости"
17.00 Т/с "Зена - королева воинов"
18.00 Т/с "Зачарованные"
19.00 Т/с "Комиссар Рекс"
19.55 Т/с "Моя прекрасная няня"
20.30 Истории в деталях
21.00 Т/с "Талисман любви"
22.00 Х/ф "Комната страха"
00.30 Истории в деталях
01.00 Т/с "Моя прекрасная няня"

ДТВ

- 10.00 Любимые мультфильмы
10.55 "Неслучайная музыка"
11.00 "На бульваре..."
11.30 Т/с "Женаты и с детьми..."
12.05 "Телемагазин"
12.35 "Агентство криминальных новостей"
12.55 Х/ф "Рейд возмездия"
15.15 "Время - деньги!"
15.45 Т/с "Агентство"
16.45 Т/с "Крутой Уокер"
17.50 Любимые мультфильмы
18.35 "Звездная семейка"
19.15 "Время - деньги!"
19.45 Х/ф "Последний год Беркута"
21.55 "Неслучайная музыка"
22.00 "На бульваре..."
22.25 Т/с "Женаты и с детьми..."
22.55 "Тайга. Курс выживания"
00.00 Т/с "Мистер Бин"
00.40 "Звездная семейка"
01.00 Х/ф "Все возможно, Бэби"
03.15 "Агентство криминальных новостей"
03.35 "Карданный вал"

№57(21143)

Дүхэрэг

№19(424)

Среда, 25

Первый канал

07.00 "Доброе утро"
10.00 Новости
10.05 Т/с "Умножающий пещаль"

"Россия"

06.00 "Доброе утро, Россия!"
Местное время
07.45, 08.45 Вести-Бурятия

ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ 21-62-62

Четверг, 26

Первый канал

07.00 "Доброе утро"
10.00 Новости
10.05 Т/с "Умножающий пещаль"

"Россия"

06.00 "Доброе утро, Россия!"
Местное время
07.45, 08.45 Вести-Бурятия

Канал "Россия"
15.30 "Частная жизнь"
16.30 Т/с "Боец"

Канал "Россия"

18.00 Вести
18.10 Т/с "Кулагин и партнеры"

НТВ

07.00 "Сегодня утром"
09.55 Т/с "Я все решу сама-2"

01.15 Т/с "Риэлтор"
02.20 Т/с "Дальнобойщики"

Ариг Ус

07.30 "Восточный экспресс".
Погода
07.55 "Абитуриент-2005"

Тивиком

07.30 "Городской патруль".
Погода
07.45 "Твой выбор"

13.30 "24". Погода. "Думай сам"
14.00 "Час суда"

СТС - "БАЙКАЛ"

07.00 Т/с "Беверли Хиллз 90210"
07.40 М/с "Приключения Рекса"

18.00 Т/с "Зачарованные"
19.00 Т/с "Комиссар Рекс"

ДТВ

10.00 Любимые мультфильмы
10.55 "Неслучайная музыка"

Актив и К
Ул.Тулаева,63
оф.8.
Тел.: 41-29-87, 64-44-83.

16.40 М/с "Икс-мены"
17.00 Т/с "Мятежный дух"

СТС - "БАЙКАЛ"

06.55 Прогноз погоды
07.00 Т/с "Беверли Хиллз 90210"

18.00 Т/с "Зачарованные"
18.55 Прогноз погоды

ДТВ

10.00 Любимые мультфильмы
10.55 "Неслучайная музыка"

№19(424)

Дүхэрнэ

№57(21143)

Пятница, 27

Первый канал

07.00 "Доброе утро"
10.00 Новости
10.05 Т/с "Умножающий печаль"
11.10 Т/с "Хозяйка судьбы"
12.30 Дисней-клуб: "Ведьма"
13.00 Новости
13.05 Х/ф "Непрошенная любовь"
14.50 "Красота из-под скальпеля. Новое лицо"
15.30 "Угадай мелодию"
16.00 Новости
16.20 Х/ф "Проект "Альфа"
18.00 "Пять вечеров"
19.00 Новости
19.20 Док. детектив. "Подковренная битва"
19.50 "Основной инстинкт"
20.50 "Поле чудес"
22.00 Время
22.25 Большая премьера
00.00 Что? Где? Когда?
01.20 Х/ф "Город бога"
03.40 Итоги Каннского фестиваля в программе Сергея Шолохова "Тихий дом"

«Россия»

06.00 "Доброе утро, Россия!"
Местное время
07.45, 08.45 Вести-Бурятия
08.15, 09.05 Вести-Бурятия (на бур. яз.)
Канал "Россия"
09.45 Т/с "Надежда уходит последней"
10.45 "Застава, в ружье!"
11.45 Вести. Дежурная часть
12.00 Вести
Местное время
12.30 Вести-Бурятия
Канал "Россия"
12.50 "Мусульмане"
13.00 "Вся Россия"

13.15 "Городок"
13.45 "В поисках приключений"
14.45 Вести. Дежурная часть
15.00 Вести
Местное время
15.10 Вести-Бурятия
Канал "Россия"
15.30 "Частная жизнь"
16.30 Т/с "Боец"
17.30 Вести. Дежурная часть
Местное время
17.40 Вести-Бурятия (на бур. яз.)
Канал "Россия"
18.00 Вести
18.10 Т/с "Кулагин и партнеры"
18.45 Т/с "Кармелита"
19.45 Т/с "Исцеление любовью"
20.45 Вести. Дежурная часть
21.00 Вести
Местное время
21.30 Вести-Бурятия
Канал "Россия"
21.50 "Спокойной ночи, малыши!"
22.00 "Юрмалина"
23.55 Х/ф "Зефир в шоколаде"
01.40 Х/ф "Инстинкт убийства"
03.25 "Дорожный патруль"

НТВ

07.00 "Сегодня утром"
09.55 Т/с "Я все решу сама-2"
11.00 "Сегодня"
11.15 "Военное дело"
11.45 Т/с "Улицы разбитых фонарей-6"
12.55 Т/с "Ризлтор"
14.00 "Сегодня"
14.35 Х/ф "Берегите мужчин!"
16.30 "Игры разума"
17.00 "Сегодня"
17.20 "Принцип домино"
18.25 "Стресс"
Канал БТРК
19.35 Мир связи
19.45 Правый руль
Канал НТВ
20.00 "Сегодня"
20.40 Х/ф "Поезд с деньгами"

Ариг Ус

07.30 "Восточный экспресс". Погода
07.50 "Абитуриент-2005"
08.05 "Глобальные новости"
08.15 М/с "Как говорит Джинджер"
08.35 М/с "Крутые бобры"
09.00 "Восточный экспресс". Погода
09.25 М/с "Маззи"
09.30 Формула успеха
09.40 Наши песни
10.00 Завтрак с Дискавери
11.00 Х/ф "Крестный сын"
13.15 Т/с "Толстая девочка"
Перерыв до 17.00
17.00 Т/с "Любовь и тайны Сансет Бич"
17.45 Победоносный голос верующего
18.15 М/с "Вокруг света за 80 дней"
18.45 "Восточный экспресс". Погода
19.00 "Школа ремонта"
20.00 М/ф
20.15 "Абитуриент-2005"
20.25 Формула успеха
20.30 "Восточный экспресс". Погода
21.00 "Большой брат". Погода
22.00 "Дом-2. Первая весна"
23.00 Х/ф "Фантоцци"
01.15 "Дом-2. Первая весна"
01.45 Х/ф "Семейка Флоддер"

Тивиком

07.00 "Городской патруль". Погода
07.20 "Радар-спорт"
08.00 "УтRENник"

09.30 "Час суда. Дела семейные"
10.30 "Городской патруль". Погода
10.40 "Думай сам"
10.50 Х/ф "Мою жену зовут Морис"
13.00 "Великие тайны и мифы XX века"
13.30 "Календарь работ от Кушнаррева". Погода. "Думай сам"
14.00 "Час суда"
15.00 Т/с "Солдаты-3"
16.15 М/с "Детки из класса 402"
16.40 М/с "Икс-мены"
17.00 Т/с "Мятежный дух"
18.00 "Час суда". Погода. "Думай сам"
19.00 "Час суда"
19.45 "Муз. поздравления"
20.00 "Сейчас"
20.25 "Человек недели"
21.00 Х/ф "Скалолаз". Погода. "Думай сам"
23.25 Проект "Отражение". Погода
00.25 "Секретные материалы Стрейнджа"
01.45 Х/ф "Иллюзии греха"

СТС - «БАЙКАЛ»

07.00 Т/с "Бeverли Хиллз 90210"
07.40 М/с "Приключения Рекса"
07.50 М/с "Смешарики"
08.00 М/с "Приключения Вуди и его друзей"
08.30 Т/с "Моя прекрасная няня"
09.00 Т/с "Талисман любви"
10.00 Истории в деталях
10.30 Т/с "Зачарованные"
11.30 Х/ф "Кукловоды"
13.45 Скрытая камера
14.00 Т/с "Томми-оборотень"
14.30 Программа м/ф
15.00 М/с "Деннис-непоседа"
15.35 М/с "Новые приключения Скуби Ду"
16.00 М/с "Эскалатор"

16.30 М/с "Приключения Джеки Чана"
17.00 Т/с "Зена - королева воинов"
18.00 Т/с "Зачарованные"
19.00 Т/с "Комиссар Рекс"
19.55 Т/с "Моя прекрасная няня"
20.30 Истории в деталях
21.00 Т/с "Талисман любви"
22.00 Х/ф "Блэйд"
00.35 Истории в деталях
01.05 Т/с "Моя прекрасная няня"
01.40 Х/ф "Опасные мысли"

ДТВ

10.00 Любимые мультфильмы
10.55 "Неслучайная музыка"
11.00 "На бульваре..."
11.30 Т/с "Женаты и с детьми..."
12.05 "Телемагазин"
12.35 "Агентство криминальных новостей"
12.55 Х/ф "Отмщение"
15.15 "Время - деньги!"
15.45 "Шоу рекордов Гиннеса"
16.45 Т/с "Крутой Уокер"
17.50 Любимые мультфильмы
18.35 "Звездная семейка"
19.15 "Время - деньги!"
19.45 Х/ф "Могила льва"
21.55 "Неслучайная музыка"
22.00 "На бульваре..."
22.25 Т/с "Женаты и с детьми..."
22.55 "Шокирующая документалистика": "Ночные кошмары"
00.00 Т/с "Мистер Бин"
00.40 "Звездная семейка"
01.00 Х/ф "Лучшие из лучших-4"
03.05 "Шеф рекомендует"
03.15 "Агентство криминальных новостей"
03.35 "Сексуальные соседки"
04.10 "Неслучайная музыка"
04.20 Х/ф "Суждение"
06.35 "Шоу Джерри Спрингера"

ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62 • ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ •

ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ •

Суббота, 28

Первый канал

07.00 Новости
07.10 Т/с "Максимальное влияние"
07.40 Х/ф "Контрабанда"
09.20 Играй, гармонь любимая!
10.00 Слово пастыря
10.10 Здоровье
11.00 Новости
11.20 "Три окна"
11.50 Д/ф "Русская любовь Кристины Онассис"
13.00 Новости
13.10 История с географией. "Золотой треугольник"
14.20 Дисней-клуб: "Микки-Маус и его друзья"
14.40 Умницы и умники
15.20 "Пестрая лента". Виталий Соломин
16.20 Х/ф "Призрак и Тьма"
18.20 "Ералаш"
18.50 Классика Уолта Диснея
19.00 Новости
19.10 "Новые песни о главном"
21.00 "Кто хочет стать миллионером?"
22.00 Время
22.20 "Розыгрыш"
23.40 "Золотой граммофон"
00.50 Х/ф "Пуленепробиваемый"
02.20 Х/ф "Сука любовь"
05.10 Х/ф "Сезон охоты"

«Россия»

06.55 Х/ф "Ллойд"
08.15 "Большая перемена"
08.40 "Золотой ключ"
09.00 Вести
Местное время
09.10 Вести-Бурятия (на бур. яз.)
Канал "Россия"
09.20 "Русское лото"
09.55 "Утренняя почта"
10.25 "Субботник"
11.10 "Смехопанорама"
12.00 Вести
Местное время
12.10 Вести-Бурятия
Канал "Россия"

12.20 "Сто к одному"
13.15 "В поисках приключений"
14.15 "Клуб сенаторов"
15.00 Вести
15.20 Х/ф "Перехват"
Канал БТРК
17.00 Точка зрения Жириновского
17.15 Курьер
17.20 Мы и налоги
17.30 Гид-путеводитель культурной жизни города
17.50 Телевизионная приемная
18.05 "Буряад орон"
18.30 Молодежь Бурятии
18.45 Примите поздравления
Канал "Россия"
19.00 "Смеяться разрешается"
20.50 В "Городке"
21.00 Вести
21.25 "Зеркало"
21.35 "Честный детектив"
22.05 "Субботний вечер"
00.00 Х/ф "Шанхайский полдень"
02.10 Х/ф "Достучаться до небес"

НТВ

07.05 М/ф "Каникулы Бонифация"
07.25 Х/ф "Однажды преступив закон"
09.00 "Сегодня"
09.15 Т/с "Полицейский Кэттс и его собака"
09.50 "Без рецепта"
10.25 "Дикий мир"
11.00 "Сегодня"
11.20 "Растительная жизнь"
11.55 "Кулипарный соседик"
12.55 "Квартирный вопрос"
14.00 "Сегодня"
Канал БТРК
14.20 Мушкетеры
14.40 К 60-летию Победы. "Забытые имена". Герой Советского Союза В.Яшип
Канал НТВ
14.55 Х/ф "Стрелок"
17.00 "Сегодня"
17.20 "Жепский взгляд". Александр Попов
17.55 "Своя игра"
18.55 "Джец"
20.00 "Сегодня"

20.35 Профессия - репортер
21.05 "Программа максимум"
21.55 Х/ф "Римские каникулы"
00.25 Чемпионат России по футболу. "Локомотив" - "Динамо"
02.30 "Мировой бокс"
03.50 Х/ф "Золотая пыль"
05.00 "Сегодня"
05.15 Х/ф "Золотая пыль". Окончание
06.35 "Футболистика"

Ариг Ус

07.35 "Восточный экспресс". Погода
08.00 Т/с "Наша секретная жизнь"
08.50 М/с "Жестокие войны"
09.20 Т/с "Коалы не виноваты"
09.45 "Восточный экспресс". Погода
10.15 "Абитуриент-2005"
10.25 Формула успеха
10.35 Маски-шоу
11.00 Х/ф "Фантоцци"
13.25 М/с "Маззи"
13.40 М/с "Сейлормун-супервоин"
14.20 М/с "Маззи"
14.30 Две блондинки против грязи
15.00 "Жизнь, полная радости"
15.30 "Верю - не верю"
16.00 Т/с "Толстая девочка"
17.00 "Дом-2. Первая весна". Погода
18.00 "Саша плюс Маша"
18.15 "Абитуриент-2005". Формула успеха
18.30 М/с "80 дней вокруг света"
19.00 "Запретная зона"
20.00 "Верю - не верю"
20.30 "Фигли-мигли". Погода
21.00 "Большой брат". Погода
22.00 "На ночь глядя"
23.00 Х/ф "Комеди Клуб"
00.00 "Секс с Анфисой Чеховой"
00.30 Х/ф "Семейка Флоддер в Америке"

Тивиком

08.00 "Городской патруль". Погода
08.10 "Календарь работ от Кушнаррева"

08.30 "Дикая планета"
09.30 М/с "Приключения Конана-варвара"
09.50 М/с "Шинзо"
10.10 "Сейчас". Погода. "Думай сам"
10.30 "Городской патруль"
10.40 М/с "Футурама"
11.40 "Очевидец"
12.45 Х/ф "Джек в стране чудес"
13.50 "Криминальное чтиво"
14.30 "24". Погода. "Думай сам"
14.50 Х/ф "Поезд смерти". Погода
16.50 "Музыкальные поздравления". "Думай сам"
17.10 "Сейчас". Обзор недели. Погода
17.30 Х/ф "Скалолаз"
20.00 "Неделя". Погода
21.00 Х/ф "Красная жара". Погода. "Думай сам"
23.30 "Дорогая передача". Погода
00.00 Д/ф "В поисках Атлантиды". 1-я часть
01.00 "Плейбой" представляет...

СТС - «БАЙКАЛ»

06.55 Прогноз погоды
07.00 М/ф "Щелкунчик - принц орехов"
07.50 М/с "Приключения Бастера и Чонси"
08.50 М/с "Табалуга"
09.15 Прогноз погоды

09.20 М/с "Смешарики"
09.30 М/с "На диком Западе"
10.00 М/с "Том и Джерри"
10.15 "Полудра!"
10.45 М/с "Том и Джерри"
11.00 Х/ф "Добейся успеха"
13.00 "Самый умный"
15.00 Спасите, ремонт!
16.00 Д/ф "Не ходите туда. Южная Америка"
17.00 Истории в деталях
17.30 Т/с "Улицы разбитых фонарей"
18.25 Х/ф "Блэйд"
20.50 Т/с "Моя прекрасная няня"
22.00 Х/ф "Мой папа - герой"
00.00 Х/ф "Невиновный"

ДТВ

10.55 Т/с "Напряги извилины"
11.30 Любимые мультфильмы
12.45 "Свет и тень"
13.00 "Как не болеть"
13.05 Любимые мультфильмы
13.40 Х/ф "Хамелеон"
15.30 Д/с "Голливудские истории. Годы и Кат", 1 ч.
16.30 Т/с "Строго на юг"
17.25 "Арсенал"
17.55 "Тайга. Курс выживания"
20.00 "Звездная семейка"
21.00 "Шоу рекордов Гиннеса"
22.00 Х/ф "Собака на сене"
01.00 Т/с "С.S.I.: место преступления"
02.55 "Шеф рекомендует"
03.00 "Сексуальные соседки"
03.35 "Мировая реклама"
04.05 Х/ф "Воздушный патруль"

Advertisement for KAMSTROM building materials, listing products like cement, tiles, and insulation, along with contact information and a logo.

№57(21143)

Воскресенье, 29

Первый канал

07.00 Новости
07.10 Т/с "Максимальное влияние"
07.50 Х/ф "По собственному желанию"
09.10 Служу Отчизне!
09.40 Дисней-клуб: "С добрым утром, Микки!"
10.10 "В мире животных"
11.00 Новости
11.10 "Непутевые заметки"
11.30 Пока все дома
12.10 Дог-шоу
13.00 Новости
13.10 Живой мир. "Леонардо"
14.00 Дисней-клуб: "Микки-Маус и его друзья"
14.30 Х/ф "Инопланетянин"
16.30 "Слабое звено"
17.20 Х/ф "Приключения Рокки и Булвинкля"
19.00 Времена
19.50 "КВН-2005"
22.00 Времена
22.45 Х/ф "Вертикальный предел"
00.55 "Чай-Ф" - 20 лет". Концерт в Олимпийском
02.30 Суперчеловек. "Страсти о подростках"
03.30 Т/с "Секретные материалы" ("X-files")
04.20 Х/ф "Брат война"

«Россия»

06.55 Х/ф "Коллеги"
08.40 "Военная программа"
09.00 Вести
Местное время
09.10 Вести-Бурятия (на бур. яз.)
Канал "Россия"
09.20 "Студия "Здоровье"
09.50 "ТВ Бинго-шоу"
10.05 "Диалоги о животных"

11.00 "Вокруг света"
12.00 Вести
Местное время
12.10 Вести-Бурятия
Канал "Россия"
12.20 "Городок"
12.55 "Сам себе режиссер"
13.50 "ХА". Маленькие комедии
14.15 "Парламентский час"
15.00 Вести
15.20 "Фитиль № 43"
16.05 Х/ф "Месть и закон"
19.15 "Наши песни"
21.00 "Вести недели"
22.00 "Специальный корреспондент"
22.25 Х/ф "Гений"
01.30 Х/ф "Девять жизней"
03.25 Чемпионат мира по автогонкам в классе "Формула-1"

НТВ

07.15 Х/ф "Редкая отвага"
09.00 "Сегодня"
09.20 "Сказки Баженова"
09.45 "Их нравы"
10.25 "Едим дома"
11.00 "Сегодня"
11.20 "Чрезвычайное происшествие. Обзор за неделю"
11.50 "Тор дегар"
12.25 "Дети напрокат"
14.00 "Сегодня"
Канал БТРК
14.20 "ОтТИНись". Программа для молодежи
14.40 "Присягая на верность". К 60-летию Победы
Канал НТВ
15.05 Х/ф "Воздушные пираты"
17.00 "Сегодня"
17.20 "Тайны разведки"
17.55 "Своя игра"
18.55 "Ажец"
20.00 "Сегодня"
20.40 "Чистосердечное признание"
21.15 Т/с "Опера. Хроники убойного отдела"
23.22 "Воскресный вечер с Владимиром Соловьевым"

Духэрнэ

00.40 Х/ф «Летний дождь»
03.05 Х/ф "Барри Линдон"
05.00 "Сегодня"
05.15 Х/ф "Барри Линдон". Окончание

АРИГ УС

08.00 Наша секретная жизнь-3
08.50 М/с "Жестокие войны"
09.20 Т/с "Коалы не виноваты"
09.45 "Абитуриент-2005"
09.55 Формула успеха
10.00 "С утра пораньше". Погода
11.00 Международный фестиваль моды монголов мира "Торгон зам"
12.20 Фигли-мигли
12.50 Формула успеха
13.00 М/ф "Дюймовочка"
13.25 М/с "Маззи"
13.40 М/с "Сейлормун-супервоин"
14.25 М/с "Маззи"
14.30 Маски-шоу
15.00 "Благая жизнь"
15.30 "Верю - не верю"
16.00 Большой брат
17.00 "Дом-2. Первая весна"
18.00 "Саша плюс Маша"
18.30 "Две блондинки против грязи"
19.00 "Школа ремонта"
20.00 "Абитуриент-2005". Формула успеха
20.15 Х/ф "Племянник, или Русский бизнес"
22.00 "Дом-2. Первая весна"
23.00 Т/с "Агентство НЛС-2"
00.00 "Комеди Клуб"
01.00 "Секс с Анфисой Чеховой"
01.30 Х/ф "Семейка Флордер-3"

ТИВИКОМ

08.20 "Городской патруль". Погода
08.30 "Дикая планета"
09.20 М/с "Приключения Конана-варвара"
09.50 М/с "Шинзо"
10.15 М/с "Уолтер Мелон". По-

№19(424)

года
10.40 М/с "Симпсоны". "Думай сам"
12.10 "Дорогая передача"
12.45 "Неделя"
13.50 "Военная тайна"
14.30 "24". Погода. "Думай сам"
14.45 "Честная игра"
15.00 Х/ф "Тайный агент Ройс". Погода
17.10 "Очевидец"
18.10 "Школьное ТВ". Погода. "Думай сам"
18.40 "Музыкальные поздравления"
19.10 "Домашний зоопарк". Погода
19.30 "Городской патруль"
19.40 "Стильная жизнь"
20.00 "Неформат"
20.30 "24". Погода
21.00 Х/ф "Свадьба". Погода. "Думай сам"
23.40 Д/ф "В поисках Атлантиды"
00.40 Х/ф "Голова в облаках"

СТС - «БАЙКАЛ»

06.55 Прогноз погоды
07.00 Х/ф "Шумок"
08.30 М/с "Три зятя"
08.50 М/с "Табалуга"
09.15 Прогноз погоды
09.20 М/с "Смешарики"
09.30 М/с "На диком Западе"
10.00 М/с "Оливер Твист"
10.30 Х/ф "Мой папа - герой"
12.20 Прогноз погоды
12.25 Т/с "Моя прекрасная няня"
13.00 "Жизнь прекрасна"
15.00 Снимите это немедленно
16.00 Кино в деталях
17.00 Истории в деталях. Специальный выпуск
17.30 Т/с "Моя прекрасная няня"
18.00 Т/с "Евлия Романова. Следствие ведет ди-

летанг"
22.00 Х/ф "Таймшер"
00.00 Х/ф "Донни Браско"

ДТВ

10.55 Т/с "Напряги извилины"
11.30 Любимые мультфильмы
13.00 "Серебряный ручей"
13.15 "Как не болеть. Доктор Богданов"
13.35 Х/ф "Лучшие из лучших-4"
15.30 Д/с "Голливудские истории. Голди и Кэт"
16.30 Т/с "Строго на юг"
17.25 "Карданный вал"
17.55 "Тайга. Курс выживания"
20.00 "Самое смешное видео"
20.30 "В засаде"
21.00 "Шоу рекордов Гиннеса"
22.00 Х/ф "Труффальдино из Бергамо"
01.00 Т/с "С.S.I.: место преступления"
02.55 "Шеф рекомендует"
03.00 "Голая правда"
04.15 "Самое смешное видео"
04.45 "Шокирующая документалистика": "Ночные кошмары"

Продаем соль лизунец и крупного помола.

Тел.: 43-54-50.

Продаю ЮМЗ, 1983 г.в. 150 000 р. Тел.: 44-38-81.

Современное лечение алкоголизма, табакокурения.

Поликлиника №2 (бывшая № 4). Ост. Саяны, Бульвар Карла Маркса, 12 Ежедневно: с 18 - 20 ч., суббота: с 14 - 16 ч, воскресенье: с 9 - 12 ч.

Лицензия МЗ РБ 1074

Элбэг МАНЗАРОВ

НАЙМАН МҮРТЭЙ НАНАМЖАНУУД

Хэлээн хүүртээ хүрэхгүй болобол, Хэхэб, тийхэб гэжэ үгэ бү гара. Хэлээн хүүртээ хүрөө хадаа Хэнхээш бэрхэ хүн гээшш.

Ехэ юумэндэ үгээ үгэхэээ орондо Енгүүрхэнгүй, сэхьнь хэлэ, шадахагүйб гээд.

Үгээ үгэхэһөөнь урга тээ Үзэжэ, бодожо хана шагалаа.

Хүниш баһажа зугаалхан зугаа Хутагын эри, зүрхэнэй шарха. Баһажа бааханшье үхибүүдтэ хандабалшни,

Баг байса өөртэшни тугаха. Баярые хүргэһэншни мартагдаха, Баһанан зугаашни бүхы наһанайхи.

Баһаха гээшэ ехэ нүгэл, Буян хэхэ наһанай үргэл.

Нэгэ мэхэлхэш, хоёр мэхэлхэш, Нэрээ хана, гурбадахияа мэхэлхэгүйш.

Нүгөө хүншни шамайгаа Нүхэр гэжэ бодохогүй.

Нэрээ хухарһанаа ойлго, Найдамжагүйеш мэдэжэрхёо.

Налтааха нилтаганааш нааш, Намһаа саагуур гэхэл даа.

Һураһан далай, һураагүй балай. һураһанаа харуулжа шада зондоо.

Һураһаниеш булягаад абаа наа, һураагүй, суугүй хүн гээшш.

Һургаали, бурханай үгэһэн талаан, Хоюулан эблэржэ нэгэдээ наа,

Хүсэн гээшэ биц, урбуула юушье Хүнэй хойно ябахгүй, эргэм.

Хэнэн юумэндэ эхээр бү хүхи Хэдшье һайн гэжэ ханабашье.

Хүхихэ, хараха хүнүүд байха Хэнэн ажалыш сэгнэн гайхаха. Хүхию зугаагаараа хүнүүдые хүхэгээд,

Хэхэ ажалаа бү марта. Хүхию ажал, хүхию зугаа Холбоотой байбал, һайн угаа.

Хүнэй хэнэн, бариһан хэрэг манга Хэды жэшээ, һургаал болоноб. Энээнниеш харан һуран өөһэдөө Эрмэлзэнбди урагшаа, шэнээр габшан.

Эгэ зоной үгы байгаа наа, Эртэ урдынхяараа һуухал байгаабди. Жэшээ һургаал дээрэ хүн мүнхэлэн Жэнхэни ябана хүн нэрээ ханан.

Хурса хэлэтэйб лэ гээд зариман Хэлээрээ бүлюүдгэ хадхадаг. Хадхажэ зугаалжа байһаар өөрөө Хорон могойн хэлэндэ орёолгошодог.

Хурса хэлэн яахабши хэрэгтэй, Хэндэ хаана хэлэхээ ойлго. Хэлэнэй ута толгой орёохо, Хормойн ута хүл орёохо.

Буянһаа бурхан буудга, Бурханай һүүлдэ эсэгэ һуудаг. Эсэгэ абяагүй номгоншье наа, эсэгэ Эрид шүүмжэлхэ, гэрэй эзэн.

Эсэгын байхада, эрьелдэхгүй шүүхэрнүүд, Эсэгэ гээшэ эсэгэ малаан тэнгэри. Эсэгээ нажаажэ эрэ болоно хүбүүд,

Эсэгын нэрэ энэ дэлхэйн хэшэг.

Хани нүхэртөө, хүн зондоо Хандаса хандаганаа эхитэй. Харюу үгэхэ тийхэдэшни Хайшан гэжэ хандабши.

Зөөлэн илганаар хандабалшни, Зүрхэнэй сохисо дуулдаха. Хатуу шэрүүнээр хандабалшни, Хазайһан хасар харагдаха.

Байра байдал хубилжа, һэлгэгдэжэ байдаг, Байра байдал дахажа ябаха сагыше гарадаг.

Байра байдалһаа боложо хүншье хубилдаг, Байра байдалһаа зохёохо өөрыншни хэрэг.

Ухаан толгойгоороо хүдэлдэг зондо Урбалтагүй өөрын байдал байдаг. Байдал гээшые хүн өөрөө зохёодог Байгаалиншье байдал баһашье хубилдаг.

Хүнэй харюусалга эгээн түрүүн: Өөртөө, гэр бүлэдөө, Эхэ орондоо, хүн зондоо,

Бага ехэ амитагдаа, байгаалидаа, Бараггүй эдэниеш ханабал, харюусалгатай хүнши.

Харюусалга ехэтэй ябаха гээшэ, Хүнэй өөрын ухаан, гүрэн түрын хуули.

Хүн бүхэнэй ханаа сэдхэл, Хүн бүхэнэй ханаа зоболон.

Бэлиг ухаагаа хүдэлгэхээ ханабал, Бэдэрэ ганса байра өөртөө. Гансаарханаа үлөөд, ханаан соогоо Гайтайхан бүтээхшэ томо бүтээл.

Талаан бэлигтэй зоной сэдхэл Тала хээрэдэ амардаг. Тамир бэе хүсэ нэмэжэ, Томо бүтээлнүүд эндэ түрэдэг.

Бага ехэшье наа, Минии түрэн нотог.

Баян үгытэйшье наа, Минии түрэн нотог. Түрэн нототагаа хаанашье Түрэн ябахаб наһандаа. Түрүүшын хүмбэйн уураг Түрэн Эхэ нотогтам.

Ухаанай хүдэлсэ: ханаха, бодохо, шүүхэ, Ууяжа үтэлхэ бүришье, ухаан һамарха, Мартаха, габтаха, һураха, шоо үзүүлхэ - Маяглаһан тэмдэг бэшэ, наһанай үлхөө. Залуудаал ухамайла, урбуула, үзэхэ - Заатагүй энэ залуушууда хэрэгтэй. Хожом гээд орхижо болохогүй ажалаа, Ходол бүтээжэ хэжэл ябаха ханаһанаа.

Шүлэгшэ хүнэй досоо Шүүһэ шэмээр гүүршэнхэй, Бусалжа байһан шааднигтал Бурьялжа, харьялжа байдаг. Тогтоһон таяан шэнги Торгон элшээр үлээдэг Түүхэ ехэ мэдэгшэ Тэнгэрин һудалтай зон, шүлэгшэ!

Агууехэ Илалтын 60 жэлэй ой

АБАЙ ГЭСЭРЭЙ ЗАЯАГААР АЛДАРТА БААТАР ХУБҮҮДНАЙ...

(Түгэсхэл. Эхининь урдахи дугаарта).

(Дуу-хүгжэмтэ найруулга)

Авторһаа: Энэ дуу-хүгжэмтэ найруулга манай буряад угсаатанай болон түб Азийн арад зоной эрдэни зэндэмэни болохо «Абай Гэсэр» үльгэрэй арадтаа, сэрэгшэдтэ нүлөө үзүүдэн, Агууехэ дайнай түшөг, үрэ дун болоһон - хэтэдээ мартагдахаар бэш Агуу Илалтын 60 жэлэй ойн баярта зориулагдана.

Эндэ «Абай Гэсэр» гэжэ домогломол үльгэр, мүн Хоца Намсараевай «Шэлэгдэмэл шүлэгүүд», Цэдэн Галсановай «Дуунайм дээжэ» гэжэ шүлэгүүдэй согсолборинуудһаа, Мэри Хамгүшкеевагай шүлэгүүдэй бадагуудһаа оруулагдаа. Тиыхэдэ «Сагай амисхал» (Дыхание времени. К 70-летию Боханского педагогического училища им. Д.Банзарова) номһоо, Африкан Бальбуров Данри Хилтухин хоёрой найруулһан «Ажаһуухыетнай захирнаб» («Приказываю жить») гэжэ баримтата туужаһаа хэлһгүүд хэрэглэгдээ.

Тус найруулһын гол зорилгонууд гэбэл, буряад түрэл хэлээ, түүхээ, адарта хүбүүдэйнгээ баатаршалга харууһыень хайн мэдэхэ, дабтагдашагүй буряад соёлоо улам саашань хүгжөөхэ, элинсэг хулинсагуудайнгаа хэр утнаа абажа ерһэн хайн хайхан ёһо заншалнуудые һэргээхэ. Ургажа ябаа залуушуулнай аба эжыгээ, аха зоноо хүндэлжэ, арад зондоо туһатай, эрдэм ехэтэ мэргэжэлтэд боложо, Эхэ хайхан ороцдоо ажалай габьяа харуулжа, алдар суутай, амар жаргажа, буянтай, хэшэгтэй һуухань болтогой!

Мэри ХАМГҮШКЕЕВА,
хэлэ бэшэгэй эрдэмтэй кандидат,
БГУ-гай доцент,
РФ-гэй дээдэ эрдэм нуралсадай хүндэтэ хүдэлмэрлэгшэ,
Россин Уран зохёолшодой холбооной гэшүүн.

Хабаадаха нюурнууд:

1. Хүтэлбэрилэгшэ
2. Хүбүүн
3. Басаган
4. 1-дэхи сэрэгшэ
5. 2-дохи сэрэгшэ, дуушад, хуурада.

1-дэхи сэрэгшэ: (аалиханаар даа). Нүхэр капитан! Капитан Очиров!.. Амиды гэшэ гүт? (Очиров хүдэлөөд абана).

2-дохи сэрэгшэ: (тэнхээ-гүйшэг). Энэ хэмши?

1-дэхи сэрэгшэ: Би Мироновби.
2-дохи сэрэгшэ: Ямар Миронов?

1-дэхи сэрэгшэ: Калугын. Нэгэтэшье дурлажа, басага таалажа үзөөгүй хүм гэжэ нүхэдтөө сэхыень хэлһэнби. Та намайе ходо гасаалдаг болошоо һэмнай!.. ханана гүт?

2-дохи сэрэгшэ: А-аа, Гена гүш?

1-дэхи сэрэгшэ: Тиймэ, тиймэ.
2-дохи сэрэгшэ: Ийгэжэ мэдээгүй хэр удаан хэбтээ гэшэби?

1-дэхи сэрэгшэ: Сүүдхэ шахуу. Шуһаа ехээр гээхэдэтай...

2-дохи сэрэгшэ: (бээ барин). Үшөө бараг лэ гэшэ хаб. Зүрхэмни үшөөл сохилһоор. Ой, ёо-ёо...

1-дэхи сэрэгшэ: (ухаа алдан). Хэбтэгты, хэбтэгты, нүхэр капитан!..

2-дохи сэрэгшэ: (шүдээ зуун). Бараг, хамаагүй, тэсэхэб.

(Автомашина, мотоциклнуудай ишэ тишээ хүйхэнгэ гарахы элээр дуулдана. Хүхирэлдэхэнь тэ саагуур хэбэртэй соностоно).

1-дэхи сэрэгшэ: (аалиханаар) Нүхэр капитан!.. Дайсанай һабарта оронхаар... Нэгэ доро... Та командалхат... (Пистолегдэйнгээ шаба татана).

Аниргүй байдал тогтоно.
2-дохи сэрэгшэ: Геннадий, ши зоригтойшье, бэрхэшье хүбүүнши. Наһаншин залуу, нараншин дээрэ. Би одоол, бурхан зайлуу, тиймэ захиралта шамда үгэжэ шадахагүйб. Хэрбээ... Гансалшинни амияа абархыешни захирнаб!

1-дэхи сэрэгшэ: Нүхэр капитан, тангаяал байхаб. Хаанашье ошохогүйб.

2-дохи сэрэгшэ: Яба ерэг, хамаагүй. Манай монсогорьше номон хии талада хосорхо

ёһогүй... Мухар талаан боложо, нюотаг зоной маанадые оложорхёо хаань, бүри хайн байгаа, бидэнэрэе орхихогүй хааб даа...

1-дэхи сэрэгшэ: Нүхэр капитан, бидэнэрэе абархагүй. Хэншье абаржа шадахагүй: тойроод немецүүд лэ.

2-дохи сэрэгшэ: Эй даа, ши, баарһан, залуул байнаш даа... Тийгэжэ ярихаш - одоол нүгэл гэшэ. Тойроод гансал немецүүд байха аргагүй, яшье! Хүбүүн, манайхин хоёр зуун сая (миллион) гэжэ бү мартыш!..

1-дэхи сэрэгшэ: Тээд, магад, бидэнэрэй унгажа хэбтэртэй гү, али мэдээгээ табижархёод байтарнай барижа болохол... (сүхэрэнгээр). Немецүүдэй һабарта амидыгаар оронхаар...

2-дохи сэрэгшэ: Баригдаха яшье ёһогүйбди.

1-дэхи сэрэгшэ: Би өөр тухайгаа ханаага зобоногүйб. Таниие... Немецүүд, нүхэр капитан, таниие... (Аниргүй байг гэд). Тэрэ мүртөө ород яһатан бэштэ!.. Хайра гамгүйгөөр...

2-дохи сэрэгшэ: (Таһа дүүрэн). Өө, ши тийгэжэ бү хэлэ, бидэ бултадаа нэгэ яһанайбди. Тиймэһээ би шинии амиды мэндэ ябажа, басага таалажа, дурлажа ябахыешни захирнаб.

1-дэхи сэрэгшэ: Би тангатагааб.

2-дохи сэрэгшэ: Тиймэ хэн хадаа, минии захиралта дүүргэхэ гүш?

1-дэхи сэрэгшэ: Заатагүй, нүхэр капитан.

2-дохи сэрэгшэ: Ажаһуухыешни захирнаб! Ойгоо гүш?

1-дэхи сэрэгшэ: Ойлоо, нүхэр капитан. (Пистолегээ саашань хэнэ).

(Хүбүүн, басаган хоёр биш боложо, хуурицуудаа эзлэнэ).

Хүбүүн: Гуржан Очиров эдэгһэн хойноо ротынгоо гурбан офицер, хэдэн сэрэгшэдтэй уулзаба. Тийгэжэ капитан Очиров, мүн тэрэнэй нүхэд арадай үһөө нэхэгшэдтэй - партизануудай зэргэдэ ороо хэн. Нүхэр Очиров партизануудай түрүүшын отрядтай штабай даргаар томилогдон юм. 1942 оной февраль һарада тэрэ партизануудай гурбадахи бригадын даргаар томилогдоо.

Басаган: Капитан Очировай бригада дайсанай бэхижүүлгэ хэнэн тосхонуудта шэн зориг-

тойгоор довтолдог, харгы замыень таһадаг, хүүргэнүүд болон олон тоото складуудыень тэһэлдэг, шатаадаг, тэдэнэрэй поезднуудые хүмэрюулдэг байһан юм.

Хүбүүн: Немец-фашист эзэмдэгшэдтэ эсэргүүгээр хэнэн тэмсэлдэ баатаршалга харууһанайнгаа түлөө Гуржап Очиров 1942 оной август һарада Лениней орденуор шагнагдаа бэлэй.

(Хүтэлбэрилэгшэ гаража ерэнэ).

Хүтэлбэрилэгшэ: Абай Гэсэрэй гушан гурбан баатар, гурбан зуунхан хушушад, гурбан мянган хяанар дахяад мүн-дэлэн түрэгжэ, Эсэгэ ороноо хамгаалһын Агууехэ дайнда тодорон, яларан шалгарһан байна бшуу. Командованиингаа дайшалхы даабаринуудые дүүргэхэ үедөө сэрэгтэй габьяа гарһанайнгаа түлөө манай Буряад оронһоо, Ага, Ордын-Адаг тойрогуудһаа 35 мянга гаран сэрэгшэд гүрэн түрын орден, медальнуудаар шагнагдаһан байна.

(«Энхэ-Булаг баатар» гэжэ опероһоо хүгжэм эгдэлнэ).

Хүбүүн: Абай Гэсэр хүбүүн Гэрхэн дээрээ ерэгжэ, хайн саг тэхэриб гэжэ Номо годлөө хуряаба.

Болдог боорёор хэмнэмэ, Мяха тоһоёо табиба. Нуур нугаар хэмнэмэ, Архи дарһаа гаргаба. Найман хоногой шарайда Найр зугаа найрлаба. Юһэн хоногой шарайда Ехэ зугаа зугаалба.

Дарашагүй дайгаа дараһан, Дабашагүй дабаагаа дабаһан, Абай Гэсэр хүбүүн Дэлхэтэ хайхан Галданаа Дэлхэйдэнь табин бэлшээбэ. Дэлиһэн хайхан хаадагаа Хобтодонь табин хадагалба.

Басаган: Мөөрэн гэгшэ годдоо Мүнхэ далайнгаа захата, Хатан гэгшэ годдоо Хара далайнгаа эрьедэ, Уһан яһан уһагдаа, Уһан яһан дайдадаа, Амиган зонхон хоёртоо Амар жаргал асаржа, Дайсан шолмын хубилгаа Дайнай мүрөөр даража, Гурбан хайхан хатадаараа, Гушан гурбан баатартаа, Гурбан зуунхан хушуушадаараа,

Гурбан мянган хаяанараараа Үдэр гурбан садхалтай, Жэлэй гурбан жаргалтай һуугаа гэхэнинь тэрэ лэ!

Хүтэлбэрилэгшэ: Дайн дажаргүй, амгалан тайбан ажаמידарал гэшэмнай - энэ юртэмсэ дэлхэй дээрэ ёһотойл зол жаргал гэшэ гэжэ тус домогто үльгэр соо хэлэгдэнхэй юм. Абай Гэсэрэй заяагаар дайгаа даража, дархан солоо нэрлүүлжэ ябаханаа ондоо хайхан юун байха бэлэй даа?

(Хүгжэм эгдэлнэ). Дуушад дуулаһанад.

Байгалдаа шудхалан Сэлэнгэмнай Баржагар долгиёо эбхэрүүлнэ. Байлдаанһаа бусаһан аханарнай Байдалаа заһан түбхинүүлнэ. Далайдаа шудхалан Сэлэнгэмнай

Дабхар долгиёо эбхэрүүлнэ. Дайнһаа бусаһан аханарнай Дайдаа заһан түбхинүүлнэ. **Басаган:** Харин газамнай мүнөө Хорин нэгэдэхи зуун жэл. Элдэб оньһон машинууудаар Энэ ажабайдалнай хангаданхай.

Гэртэ ороходоо мүнөө Гэгээн сэнхир экранһаа Газар дэлхэйн һонинууд Гайхалтай һонёор дамжуулагдана.

Хүбүүн: Ухаатай сэсэн компьютер Улад зондоо туһатай. Харахан кнопкыень дарахада, Хамаг түсэбүүдыень бээлүүлнэ. Хари газарта ажалладаг Хани нүхэдтэе мүнөө Харин интернедээр яридажа, Хорбоо юртэмсэтэе холбоотой дамжуулагдана.

Дээдэ замбяар мүнөө Дээшээ дэгдэһэн шэди - Абай Гэсэрэй годлидол, Агаарта самолёт һиидэнэ. Хүнэй хурса ухаан Хүхэ Мүнхэ тэнгэрээр аяншална.

Хэмэл ододые бэлдээд, хүн Космос шэнжэлэн гаранхай! Абай Гэсэрэй заяагаар Алдарта Баатар хүбүүднай - Агуу Илалта асаржа ерээд, Ажабайдалаа амжалтатай зохёоно!

НЮТАГАА ХҮГЖӨӨЛСЭНЭН ВЕТЕРАН

Хайрата хүгшэн таабаймни аяр холын 1924 ондо Түнхэн аймагай Хойто-Гол нюотагта Боздоевтоной гэр бүлэдэ түрһэн байгаа. Дэлхэйн шорой гэшхэһэн хүн бүхэн өөрың дабташагүй хуби заяатай юм. Харин гэр бүлын-гөө шалтаганаар уужам тала дайдагтай Шарһан хууриңда өөдөө үндэжэ нюотагжаха заяатай байгаа. 3класс һургуули дүүргэһэн хойл удаа 15 һаһатайһаа ажал хэжэ, хоолойгоо тэжээхэ баатай болоо хэн. Эжынь 7 үхибүүдые өөдэнь үргэжэ бодхоһон. Таабаймни эжыдээ ехэ дуратай байһан, эжынь нюотаг соогоо уг гарбал хайн зоной - Сидэтэнэй Долгор хэн. 4 хүбүүдтэй Эсэгэ ороноо хамгаалһын Агууехэ дайнда ошожо, баатарлиг ябажа гараһан - Бальжин, Пүнсэг, Жамьян, минии таабай Дампил. Бадма, Сэрэм-жэй, Дари басагадынь ара талын хүдэлмэриңд нилээдгүй шагга ябажа гараһан. Таабаймни гурбан аханар гал дүлөөр соробхилһон Баруун

фронт руу дайнай түрүүшын үдэрнүүдтэ татагдажа эльгээгдэһэн. Минии хүгшэн таабай 1942 оной зун үбһэнэй сабшалан дээрһэнэ 18 һаһатайдаа Совет албанда мордохонби гэдэг хэн. Хахад часай болзор соо эжы абатаа уулзаад ябаһан. Тэрэ үе сагай ажабайдал хатуу шэрүүн байгаа. Таабаймни Забайкальска военнэ округто албаяа хэжэ эхилһэн.

Тэрэ сагта Японой миллион Квантунска арми манай СССР гүрэнэй зүүн хилэ ехэтэ ханаа зобоодогынь мэдээжэ. Харин Япон дайнай эхилхэдэ, Забайкальска фронтын бүридэлдэ түрүүшын үдэрнүүдхээ хабаадалсаһан. Хүн зоной мяханда шунархайжа ябаһан Япон милитаристнуудые бута сохихо хэрэгтэ бүхы шадалаа гаргахаяа дабшалаһан. Таабаймни Маньчжури, Хайлаар, Ехэ Хинганай

дабаан шадарай байлдаанда хабаадаһандаа үзөөгүй юумээ үзэһэнби гэжэ хөөрэдэг хэн... Үнгэржэ ошоһон дайнай саг һанахадаа, хаа-яа хүнэй хараагүйдэ, уйлаад абадаг бэлэй.

Таабаймни «Японые илаһанай түлөө», Илалтын 20,30, 50 жэлэй медальнуудаар шагнагдаһан юм.

Япондайнай дүүрһэнэй удаа 1949 он болотор дотоодын албанай сэрэгтэ гвардини сержантаар албаяа дүүргэһэн.

Шарһан нюотагаа бусажа, хүдөө ажахыгаа бодхоолсохоёо шармайң, колхоздо мал ажалда наһанайнгаа амаралтада гаратараа хүдэлөө. Түнхэнэй суута колхоз «Сибирягта» урагшатай оролдосотойгоор хэжэ ябаһан ажалдаа хандадаг байгаа. Ажалай Алдар Солын II, III шатын орденуудаар, ВДНХ-гай мүнгэн хоёр, хүрэл нэгэ медальнуудаар шагнагдаһан. «Бурядай АССР-эй габьяата малшан» гэхэн хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэһэн адартай. Республикын Верховно Соведай, мүн олон Хүндэлэлэй грамотануудаар шагнагдаһан юм.

1951 ондо гэр бүлэтэй боложо, наһанайнгаа нүхэр Бадма Балдановнтайгаа 5 үхибүүдые өөдэнь болгожо түбхинүүлээ: 11

аша зээнэрэй шарай хаража үрдиһэн. 1979 ондо хүндэ үбшэндэ нэрбэгдэжэ, наһа бараа. Таабаймни мүнөө мэндэ байгаа һаа, олохон юумэ мандаа хөөрөжэ үгэхэ байгаа ёһотой гэжэ хананаб. Мүнөө үеын эршэтэ урасхал соо шэнэ шэнэ юумэнүүдэй ушар удхые гүнзэгыгөөр ойгожо, һургуули, ажадаашье шадалайнгаа зэргээр оролдожо, холын хараатайгаар ажабайдалаа түхээржэ ябаха уялгатайбди. Мүнхэ оршодог алтан дэлхэй дээрэ Дампил Шагдурович Хадагаев хайрата таабайнгаа нэрыень нэрлүүлхэ, угыень залгаа 11 аша зээнэрынь аза талаан жаргалтай ябана гэшэбди.

Манай ба саашанхи үенүүд-тэмнай дайн дажар бү дайралдаг лэ!

Мэдэгма САМБУЕВА,
БГУ-гай буряад хэлэ бэшэгэй факультэдэй 4-дэхи курсың оюутан.

Агууехэ Илалтын 60 жэлэй ой

Ургэлжэлэл. Эхинийн урдахи дугаарта.

Балдоржын нагаса эжыдэ овин хамха хүнэй үгы хада правленинээ ороононой требовани эрихэ баатай болоо хэн.

- Манай наһанай зон элдэ-бын юумэ үзэнэ гэшээ хабди - хамтаралга, шанга шадалтание заралга, ламанарые сүм сүлэлгэ. Эдэ мэтые дабаад ябатар энэ муухай дайн. Ямаршые үйлэ хубитай зон гэшээбиди, бурхаан, бурхан, - гээд эзэн хүгшэн бурханайнгаа урда ошоод, хүрдэнь эрыюулнэ, дэмы дэмышые хаань, бурханай урдуур тооһыень аршасагаана. Хойто хүгшэн баһал наманшалаа абана. Тиигэжэ хуугараа хөөрөөгөө үргэлжэлүүлнэ.

- Энэ колхозой тогтоходонь, эхин дээрнэ ябалсаһан хүнби. Түрүүн Аралда «Соёлой Арбижал» гэжэ багахан колхоз тогтоһон, зон үсөөдхэн юм гү, 1934 ондо Ородой-Адагтай нилэжэ, «Түбэй ажалша» гэжэ колхоз болоһон юм. Тэрэмнай Разумов гэжэ нэртэй болоһон аад, 1936 он багта Молотов гэжэ нэртэй болоо юм. Түрүүн тогтоходонь, дурагуй зон яһала олон хэн, тээд байн-байн нэгдээ. Би тэрэ үмсын байдал хайса мэдэнэм даа. Ядаха тулихадаһни, хэн туһалхаб, бэе бөөһөөн таһархай хуушаш. Тойроод хуу хүр саһан, хүйтэн зүдэрүү байха. Буряад айлай гэр байра гэжэ ородойхи ороодоо, тулоур, зарим айл полгүй гэртэй байха, тулоурхан пешэнтэй, үглөөгүүр бодоходош, гэртэш хүйтэн байха. Буряадууд соо талха тариха зон үсөөхэн байһан, түбһэн айл таряан ажалые хүшэ хүрэхэгүй байгаа. Мүнөө харьт, МТС гэжэ хэдэн олон техниктэй колхозуудга туһална ха юм. Энэ талаар гүрэн туһална гэшээ. Яһала юумэ хайн тээшээ бололо байнал даа, - гээд хойто хүгшэн морхигорхон гаһаһаа хороно.

- Тэрэ зүб даа, тээд хамталхадаа, өөһэдтэнэ гэр бүлээ тэжээхэ мал орхихогүй, булгыны шахуу хамаад абахадаһан, ехэл хүндэ хэн. Тон ажалша бэрхэ зоние шанга шадалтан (кулак) гээд, сүлэжэрхиһэн байна. Залхуу, ажал хэхэ дурагуй зон хоһон ябаал гүбэ, - гэбэ эзэн хүгшэн.

- Энэ шэнэ хуули гэшээһоний үгтэй зоние үгы болгохо, тэдэниие колхоздо оруулжа, булгыны ажалда ябуулаха гэһэн хуули гэшээл даа. Колхоз тогтоходоо, ноёд хүнэй тала хаража, зохидоор тааруулжа, зөөриенэ нэгдүүлхэ байгаа. Тийн үгы зариман хамаад лэ нэгдүүлхэн байгаа. Тиигэжэ хүн зоние хүлгүүлхэн юм ааб даа. Тибэшые хамтын хүсэн ехэ даа. Тэрэ Монхойтоние харагты. Тэрэ айл муухан полгүй гэртэй, түлээгээ асарха мори тэргэ гэжэ үгы, нүхэрнэ мордошонхой, 3-4 үхибүүтэй Монхойн хүгшэндэ гайтайл хэн. Мүнөө колхоз иимэ байдал үгы болоо, олоороо ерээд, туһалха шадалтай болоол даа. «Олоной олгогтой» гэжэ зүб даа. Урдань хэн туһалха байгаа, холуур саагуур тарашанхай зон хээшээ гансаардаха, үбөөд, хэбтэшөө нааш, тон бэрхэтэй болохо, хүн амитан ябаһаар, богони наһа наһалха, эсэхэ сусаха байгаал даа. Мүнөө ондоо болобо гэшээ, хамтын ажал ехэ хайн даа, - гээд хойто хүгшэн арсалтагүй нилээдгүй сэсэн зүб юумэ хэлэбэб гэжэ омогтой янзын юумэ гаһаһаа хороно.

Тиигэһээр байтар, горшоогтой шүлэн бэлэн болобо хэбэртэй. Балдоржын урда модон матаар улхан соо ороононой шүлэн табигдаба. Зээ хүбүүнэй гэдхэн үдэхэй байжа, шүлөө дээрэ дээрнэ халбагадаба. Тэрэ үедэ лапшаа таһалха талхан хаана байхаб даа, анханһаа хойшо амтархадаг ороононой шүлэн эрхим хоол гэжэ тоотой. Үглөөгүүр ороононой шүлэ гал

дээрэ табихадаа, заатагүй яһа хэхэ. Балдоржо хүлэртэрөө эдээлээд, унтаха тээшээ болобо. Хойто ханын шэрээ дээрэ дэбисхэр бэлдэтэй. Балдоржо хэбтэйээр унташаба.

- Зөөлэн бүхэ диилээ, баарһан, шонотой дайралдажа айба, гайхаба ха юм. Унтаад бодоходоо, эдэһни амараад ондоо болоод бодохо, үхибүүн түргэн, - гээд нагаса эжынь хүнжэлынь заһана. Хүршэтээ үшөөл хөөрлэдэхэ дуратай, сайгаа аягалаад, столдо хууба. Хойто хүгшэн олзуурханан янзатай, хөөрөөгөө үргэлжэлүүлбэ.

- Шэмээшгүүдые суглуулха хэрэг үгы, тэдэһни анханһаа хойшо деревни болоод хуудга зон. Гэр байрань аргагүй хайн,

бөөррээ үзэһэн ябадал харахада мэдэгдэхэ байха бээ.

Иигэжэ тэдэ хоёр хүгшэд оройһон болотор сэдхээлээ ханатараа хөөрлэдөөд, унтахаяа тарабад. Хүгшэнэй газашаа гарахадань, сог (баһа суг гэдэг) мүшэн дээрэ гаранхай, монгол һара 22-23 болоһон хэбэртэй, газар дайда яһала гэрэлтэй үзэгдэнэ. Тосхойной зон хайса унтанхай шэнги, хойгошогуур нэгэ эхэнэр хүнэй абяан дуудана, морёо табина хаш, морин турьяна, хүнэй үбһэ хаяха дуудана. Хүгшэн гэртээ ороод, баһал бүхэ гэгшээр унташаба. Балдоржо үглөөгүүр эртэһэн хэрибэ. Үглөө эртэһэн петух хуугайлаад хэриюулжэрхибэ. Эсэгтээ уулзажа шадаагүй

баһал гүйдэжэ ерэбэ. Булга носолдошобо, Пунсыгэй хамарһаа шуһан гарашаба. Балдоржо нэгэ хүбүүнээр тэнсэлдэһэнхэй. Тиигэлдэжэ шууялдажа байтар, Колька бодожо ерээд, «отставь!» гэжэ шангаар команда үгэжэрхибэ. Командирайнгаа үгэ дуулажа һураһан үхибүүд тэрэ дороо болишобод. Колин зүүн нүдэн ониижо эхилэнхэй, нүдэн доронь хабдар гаража эхилжэ харагдана. Пунсыг түргэхэн хамараа аршаад, саарһан тагтааһаар тагтажа, шуһа гарахынь болигохо гэжэ оролодо. Коля нюураа аршаһаар дүтлөөд, Балдоржо руу заагаад: «Молодец парень, хороший разведчик!» - гэбэ. Нэгэ бага тогтоод: «Они победили», - гэхэдэнь, Пунсыгэй команда

баруун тээһээ немецүүд дайгаар оробо гэнэ», - гэжэ мэгдүүгээр хашхарна. Ерэ ерһээр, ехэ хүнүүдэй хэлсэн тухай хэлэбэ. Энэниие дууламсаараа, үхибүүдые өөрынхээрээ шашалдаба. Митя абаһаар хэлэхэдэ: «Энэ дайсаниешни сагтаа намнаха байха», - гээд байлыше тоохо янзагүй. Гоша хэлэхэдэ: «Буденный морин сэрэггэ бодохоогод, бултынь намна-жархиха юм гүбэ», - гээд иишэ тиийшэ харасагаана.

- Хул сагаан хүринөөрөө Хүндэлүүлээ Ворошилов, Хүсэтэ Улаан Армия Командала Ворошилов, гээд ном соо бэшээтэй байдаг, - гээд Балдоржо ном хайса уншадаг хүн гэшээб гэжэ мэдүүлнэ.

- Болитгыл даа, тэдэш аргагүй олон сэрэгтэй, хэдэн мянган танктай, дайралдаһан юумэ нязэ дараад гаража ябана гэлсэнэ, тиигээд самолетоор тон олон хилэ шадарай тосхонуудые гамгүй боомбодоно гэнэ ха юм. Хилын харуулаһа, пограничникууд хайса алуулаа, ехэл аймшагтай муухай дайн эхилбэ гэлсэнэл даа. Эдэ бүгэдые радиоогоор дамжуулжа байна ха, - гээд, Аюша басагад тээшэ дуулахаа ябашаба.

Аюша ухаансар хүбүүн, дэмы юумэ хэлээгүй гэжэ, үхибүүд ойлгоод, гэртээ ошоо, ехэ зоной хэлсэхые дуулаа гэлсэнэ. Баһал арсадаһаар шууялдаһаар хубсалбад. Гоша үнөөхил өөрынгөө ханаашаар, нэгэ бага суһаряад, үлдэхэ байха гээдые абана.

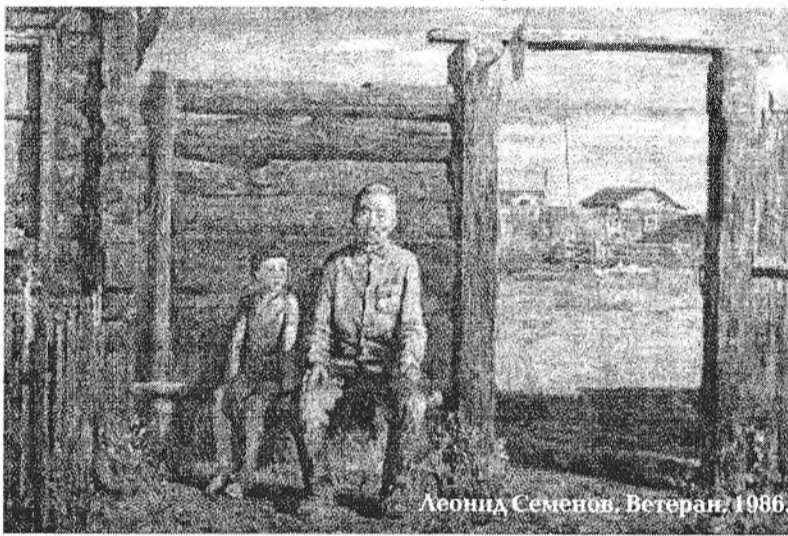
Муглам тээ саанаһаа: «Иимэ аймшагтай юм хаань, сэрэгтэ хүбүүдые татахань бэшэ гэшээ гү», - гээд абана. Тиигэлдэһээр ношоролдоһоор байтарнь, басагад ерэбэ. Тэдэ сугтаа ябабад, эрбэ дээрэ гараад, бүлэг бүлэгөөр тарабад. Аюша, Цырма, Балдоржо гурбан - нэгэ газар байдаг зон сугтаа гэшхэлбэ. Балдоржо үнөөхил ханаашаа хэлэнэ, энэ довтолгон орогшодые удангүй намнахал байха гэнэ. Балдоржын бэлэ бэлээр хэлэхэдэ, Цырма тодожо абаад, хэлээд абана: «Тэрэ таанадай бургааһан соогуур буудалданатнай адли юумэ юун байха юм, эндэш ондоо юумэ боложо байна гэнэ ха юм, - гээд аниргүй болоно. Абяагүй ябатаргаа Аюша нэмэнэ: «Тэдэһни үглөөгүүр эртэ, хүнэй унтаатайда гэнтэ орожо ерэ гэнэ, хайтайл зон бэшэл ха даа». Балдоржо байлыше зүбшөөхэ хэбэргүй: «Манай багшамнай хэлэхэдэ Улаан Армиин хүсэ шадабаринь аргагүй ехэ, һүүлэй жэлүүдтэ манай руу жүдхэнэ дайсадые бута сохёо гээд һонин болоһон ушарнуудые тоолодог», - гээд Балдоржо хэлээд абана. Балдоржын иимэрхүүгээр хэлэхэнэ буруу бэшэ. Тэрэ үедэ Совет засагай идхамжа иимэрхүү, лектор шадал соогоо дабтажа хүнэй тархида оруулхые оролдодог байгаа. Хасан нуурай дэргэдэ, Халхын голдо, Финляндитай дайн булта манай армиин хүсэ гэршэлхэ аргатай байна. Эдэ жэшээһүүд дээрһээ абажа хэлэхэдэ хүн этигэхэл байна.

Ганса үхибүүд бэшэ, ехэ ноёд нилээдгүй тархиа эрьһэн байдаг. Бүхы эдэ баримтануудай хажуугаар нэмэжэ хэлэхэдэ, энэ гүрэн албатанаа үхибүүдхээ эхилээд, ямар бэрхээр хурһан, дайнай болобол, тон хэрэгтэй шадабарид хургадаг байгаал. Хургуули бүхэндэ үхибүүд ГТО (готов к труду и обороне) заатагүй шуудалха, ГСО (готов к санитарной обороне), «Осоавиахим», Ворошиловский стрелок г.м. хургуули шангаһан үзүүлхэ, комсомолшуудые ябагаар холын харгыда ябуулха, санаар гүйлгэхэ г.м.

Балдан-Доржо РЫБДЫЛОВ

ДАЙНАЙ ҮЕБЫН ҮХИБҮҮД

(Туужаһаа хэнэг)

гэрын бүдүүн модоор бариһан, үндэр, дулаан байха. Үхибүүдэй хүйтэ абахань хомор, банитай. Манай буряадай байра тулоурхан, гэрын заримдаа полгүй, муухан пешэнтэй, бани гэжэ огто мэдэдэггүй зон гэшээбиди. Хүйтэ абанһаа үхибүүд айса үгы гүб даа. Огородтой, худагтай, хорой хашаа гэшэһэн ахир амитанай орохын аргагүй юумэ байха. Бидэ мүнөө шэнэ байдалда орожо хубилха ёһотойбди.

- Зүб даа. Шэмээшгүүд буряад зондоо дурагуйшгэ зон хэбэртэйшэ. 1930 ондо Нездэг Леонка хоёрой ороодуу буһалгаа хэһэн. Эдэрмэгтэ хаяхан тогтожо байһан коммуные үгы хэхээр аашалһан юм. Дүшөөд гаран ногтуу зон довтолохо, тэрэ коммунын зургаан хүниие алаһан. Муухай юумэнь - коммунын эдэбхитэдхээ ондоо хамаагүй дайралдаһан хүнүүдые, тэрэ тоодо үхибүү, түрэхэ хамга алаһан байдаг. Энэ ехэ муухай ааша зоной дунда муугаар үзэгдэһэн юм. Эндэхээ ород буряад хоёрой хоорондо хөмөрөөтэй болоһон, байн-байн мүдирхэ юм бэшэбиди даа. Тэдэ буһалгаа үүдхэнэ зон баригдаа, түрмэдэ ороол ааб даа.

- Эдэнэйһни эхинийн Мухар-Шэбэр руу байһан гэхэ. НКВД түргэхэн барижа һалгаһан байха, - гээд хойто хүгшэн нэмэнэ.

Энэ үедэ түрэнэ үхибүүд үнгэрһэн сагай аргагүй ехэ хүлгөөн, хубилалта дуулажал ябаһан, эдэ хүгшэд тэдэ ушарнуудай багахан хубиинь дурсабад. Тэдэ хүгшэддасан дуган тухайгаа, ламанарай эди шэдэи уудалан хөөрлэдэдэг хэн. Тэхэни багшын болон Хэжэнгын дасанай һүүлдшын шэрээтэ Дамби-Жалсан ахай гайхамшаг эди шэди һонирхон хөөрлэдэдэг байгаа.

Энэ худхалаа байдал гайхажа бараагүй байтар, энэ ехэ хүрөөтэ дайн эхилээ хэн. Энэ хубилалтын үринэр ямар нүлөө доро ябаа гэшээб, хайшан гүбэ шэнэ сагай үринэр боложо үдөө гэшээб гэхэн миин бэшэ асуудал бууна. Эдэ асуудалнуудай харюу гэдэнэй

Балдоржын досоо дутуушаг байна.

Нагаса эжынь сайгаа шанана хэбэртэй, гэрын һая дулаасажа байһан янзатай. Балдоржо үнгэрһэн сагаа уудалан ханажа хэбтэнэ.

...Дайнай урдахи жэлүүдтэ үхибүүд аргагүй дуратайгаар дайлагдажа наададаг болошоо хэн. Энэ талаар Балдоржые бэшэһнээ гээгдээгүй. Хориодо һаража байхадаа, ургоһоо тарамсаараа, хоёр мого болоод буудалдадаг хэн.

Балдоржын бүлэгтэй командир Жамбалов Пунцык, бээр бэшэһнээ томохон, нүгөө бүлэгтэй командир Колька гэдэг бээр бүри томохон, бэшэһнээ хоёр наһа аха. Колькын мого улаантан, Пунцыгэй команда сагаантан болохо. Улаантан ехэнхидээ диилэһэн болохо. Үнэн дээрэ хэ-нэйныше диилэһэниин ойлгодохогүй, хайн буулагдаха, хэрлэдхээшые ханаха. Балдоржые «разведчик» гэжэ нэрлэдэг болошоо хэн. Нэгэтэ Балдоржо хэмээхэн ошоод, командирын һалгаага гэжэ бодоб. Буудалдаан боложол байна. Балдоржо аргагүй ойлгомжотойхоноор хүршэ айлайнь хорой соогуур тэдэний ара талада гараба. Колька обоолһон хохирой саанаһаа буудалдана, байд гээд лэ томохон шабаһаар шэдэнэ. Тэрэ, энэ халаа гэжэ хашхарна. Балдоржо хэмээхэн хойноһоон ерээд, Колькые модон хэлмээрээ хэды хэды дахин сабшаад, «һалааш» гэжэ хашхарба. Командирай халахада, тэдэнэ диилдэһэн болохо байба. Колька сүхал дундаа хүрэхэ бодоод, «диилдээ үгыб, алаа үгыш» гэжэ хашхараад, Балдоржые шаажа оробо. Яаха ёһотойб. Ород үхибүүд буряад барилдаанай дүрэ ёһоор мэдэдэггүй хэн, Балдоржо гэнгэ доогуурнь ороод, Колькые абаад шэдэжэрхибэ. Колька тэндэ хэбтэһэн хургааг дээгүүр унашаба. Үхибүүд булта гүйдэжэ ерэбэ, командираа абарха хэрэгтэй. Пунсыгэй могоорхин

«Ура!» хашхарадашаба. Пунсыг аргагүй баяртай, командаа суглуулжа, нюһа нөлбоһоо аршана. Колька Балдоржын гар баряад: «Вот так смело надо воевать», - гэжэ бүри ехээр хайрхуулба. Хожомынь Колька Николай Петрович болоһонхой, капитан, олон медальтай, орденотой хүн абана гэлсэнэ хэн. Энэ буудалдаанай наада Балдоржо Гоша хоёр нотагтаа нэгтгэрүүлхэн юм. Эндэхэ үхибүүд олон янзын наадаар наададаг хэн. Ехэнхи айлай газар городки шэдэжэ наадаха аргатай, илангааа хүбүүдтэ туулмаг соо суглуулһан баабхайнууд байха. Үхибүүд баабхай бэдэржэ, урдань хууһан айлай байраар яһаа хаяһан газарынь бэдэржэ олоод, газар онгилхо. Шагай наадан ямаршые үедэ наададаг, заримандаа хүгшэдшы наадажа хууша. Үхибүүн бүхэнхидэ хэмэл бумбэгэ байха. Тэдэ бумбэгэ хэхэдэ, хабартаа үнөөнэй гуужаһан ноһо суглуулаад, нөлбожо, норгожо байгаад монсогойло. Тиигээд тэрэнээ бэрхэдэнэ (нимгэн арһаар), аргагүй зохидохон бумбэгэ болодог хэн. Лапта сохилгон хаа хаанагүй боложол байха. Баһа бумбэгөөр туулсажа, булгаалжа наададаг байха. Тэдэ наадаха аргаа олоод лэ байха, стадион, спортзал гэжэ юун байхаб даа, өөһэдөөл аргаа оложо наадаха болохо. Хотонийн зүүхэнээр Бага Худан гэжэ Худан голотой нэгэ халаа урдажа гарадаг. Тэндэ нотагай үхибүүд шунгажа, ехэл сэнгэхэ. Арбаадтай үхибүүдые булаха газар бадал байха. Энэ Бага Худанда орожо, үхибүүд уһанда бэрхэнүүд болошоо хэн.

1941 оной июниин 22-то хэн ха, хоёрдохёо уһанда орохоёо үхибүүд уһанай эрьбээ элһэн дээрэ хэбтэнэ, хөөрлэдэнэ. Тээ саанахана 200-гаад метр газарта басагад уһанда ороно.

Дмитрий (Митя гэдэг), бэшэһнээ нэгэ наһа аха хүн таба халаа баринхай асууна: «Хэлгэты даа, юундэ таба халаа гэжэ нэрлэтэй юм». «Харыш, энэш табан ехэнүүд халааһаа бүридэһэн байна бэшэ гү?», - гээд Балдоржо таажархиба. «Зай, тиигээ һаа хэльш даа, юундэ долоогоно гэдэг юм?», - гээд урдаһаань асууба. Бага ехэ хоёр Худанай хоорондо яһала ехэ арал бии юм. Тэндэ долоогоно ургадаг. Үхибүүд тугаарай долоогоно түүжэ эдихэ гэнэһиний түүхэй байба. Тиигээд тэндэһээ долоогонын набшаһа абаад ерһэн байгаа. Энэ асуудалда харюу үгэхэ хүн оддобогүй. Гэнгэ Митя хашхарна: «Харыш энэш табан ехэнүүд халааһаа бүридэһэн байна бэшэ гү?», - гээд Балдоржо таажархиба. «Зай, тиигээ һаа хэльш даа, юундэ долоогоно гэдэг юм?», - гээд урдаһаань асууба. Бага ехэ хоёр Худанай хоорондо яһала ехэ арал бии юм. Тэндэ долоогоно ургадаг. Үхибүүд тугаарай долоогоно түүжэ эдихэ гэнэһиний түүхэй байба. Тиигээд тэндэһээ долоогонын набшаһа абаад ерһэн байгаа. Энэ асуудалда харюу үгэхэ хүн оддобогүй. Гэнгэ Митя хашхарна: «Харыш энэш табан ехэнүүд халааһаа бүридэһэн байна бэшэ гү?», - гээд Балдоржо таажархиба. «Зай, тиигээ һаа хэльш даа, юундэ долоогоно гэдэг юм?», - гээд урдаһаань асууба. Бага ехэ хоёр Худанай хоорондо яһала ехэ арал бии юм. Тэндэ долоогоно ургадаг. Үхибүүд тугаарай долоогоно түүжэ эдихэ гэнэһиний түүхэй байба. Тиигээд тэндэһээ долоогонын набшаһа абаад ерһэн байгаа. Энэ асуудалда харюу үгэхэ хүн оддобогүй. Гэнгэ Митя хашхарна: «Харыш энэш табан ехэнүүд халааһаа бүридэһэн байна бэшэ гү?», - гээд Балдоржо таажархиба. «Зай, тиигээ һаа хэльш даа, юундэ долоогоно гэдэг юм?», - гээд урдаһаань асууба. Бага ехэ хоёр Худанай хоорондо яһала ехэ арал бии юм. Тэндэ долоогоно ургадаг. Үхибүүд тугаарай долоогоно түүжэ эдихэ гэнэһиний түүхэй байба. Тиигээд тэндэһээ долоогонын набшаһа абаад ерһэн байгаа. Энэ асуудалда харюу үгэхэ хүн оддобогүй. Гэнгэ Митя хашхарна: «Харыш энэш табан ехэнүүд халааһаа бүридэһэн байна бэшэ гү?», - гээд Балдоржо таажархиба. «Зай, тиигээ һаа хэльш даа, юундэ долоогоно гэдэг юм?», - гээд урдаһаань асууба. Бага ехэ хоёр Худанай хоорондо яһала ехэ арал бии юм. Тэндэ долоогоно ургадаг. Үхибүүд тугаарай долоогоно түүжэ эдихэ гэнэһиний түүхэй байба. Тиигээд тэндэһээ долоогонын набшаһа абаад ерһэн байгаа. Энэ асуудалда харюу үгэхэ хүн оддобогүй. Гэнгэ Митя хашхарна: «Харыш энэш табан ехэнүүд халааһаа бүридэһэн байна бэшэ гү?», - гээд Балдоржо таажархиба. «Зай, тиигээ һаа хэльш даа, юундэ долоогоно гэдэг юм?», - гээд урдаһаань асууба. Бага ехэ хоёр Худанай хоорондо яһала ехэ арал бии юм. Тэндэ долоогоно ургадаг. Үхибүүд тугаарай долоогоно түүжэ эдихэ гэнэһиний түүхэй байба. Тиигээд тэндэһээ долоогонын набшаһа абаад ерһэн байгаа. Энэ асуудалда харюу үгэхэ хүн оддобогүй. Гэнгэ Митя хашхарна: «Харыш энэш табан ехэнүүд халааһаа бүридэһэн байна бэшэ гү?», - гээд Балдоржо таажархиба. «Зай, тиигээ һаа хэльш даа, юундэ долоогоно гэдэг юм?», - гээд урдаһаань асууба. Бага ехэ хоёр Худанай хоорондо яһала ехэ арал бии юм. Тэндэ долоогоно ургадаг. Үхибүүд тугаарай долоогоно түүжэ эдихэ гэнэһиний түүхэй байба. Тиигээд тэндэһээ долоогонын набшаһа абаад ерһэн байгаа. Энэ асуудалда харюу үгэхэ хүн оддобогүй. Гэнгэ Митя хашхарна: «Харыш энэш табан ехэнүүд халааһаа бүридэһэн байна бэшэ гү?», - гээд Балдоржо таажархиба. «Зай, тиигээ һаа хэльш даа, юундэ долоогоно гэдэг юм?», - гээд урдаһаань асууба. Бага ехэ хоёр Худанай хоорондо яһала ехэ арал бии юм. Тэндэ долоогоно ургадаг. Үхибүүд тугаарай долоогоно түүжэ эдихэ гэнэһиний түүхэй байба. Тиигээд тэндэһээ долоогонын набшаһа абаад ерһэн байгаа. Энэ асуудалда харюу үгэхэ хүн оддобогүй. Гэнгэ Митя хашхарна: «Харыш энэш табан ехэнүүд халааһаа бүридэһэн байна бэшэ гү?», - гээд Балдоржо таажархиба. «Зай, тиигээ һаа хэльш даа, юундэ долоогоно гэдэг юм?», - гээд урдаһаань асууба. Бага ехэ хоёр Худанай хоорондо яһала ехэ арал бии юм. Тэндэ долоогоно ургадаг. Үхибүүд тугаарай долоогоно түүжэ эдихэ гэнэһиний түүхэй байба. Тиигээд тэндэһээ долоогонын набшаһа абаад ерһэн байгаа. Энэ асуудалда харюу үгэхэ хүн оддобогүй. Гэнгэ Митя хашхарна: «Харыш энэш табан ехэнүүд халааһаа бүридэһэн байна бэшэ гү?», - гээд Балдоржо таажархиба. «Зай, тиигээ һаа хэльш даа, юундэ долоогоно гэдэг юм?», - гээд урдаһаань асууба. Бага ехэ хоёр Худанай хоорондо яһала ехэ арал бии юм. Тэндэ долоогоно ургадаг. Үхибүүд тугаарай долоогоно түүжэ эдихэ гэнэһиний түүхэй байба. Тиигээд тэндэһээ долоогонын набшаһа абаад ерһэн байгаа. Энэ асуудалда харюу үгэхэ хүн оддобогүй. Гэнгэ Митя хашхарна: «Харыш энэш табан ехэнүүд халааһаа бүридэһэн байна бэшэ гү?», - гээд Балдоржо таажархиба. «Зай, тиигээ һаа хэльш даа, юундэ долоогоно гэдэг юм?», - гээд урдаһаань асууба. Бага ехэ хоёр Худанай хоорондо яһала ехэ арал бии юм. Тэндэ долоогоно ургадаг. Үхибүүд тугаарай долоогоно түүжэ эдихэ гэнэһиний түүхэй байба. Тиигээд тэндэһээ долоогонын набшаһа абаад ерһэн байгаа. Энэ асуудалда харюу үгэхэ хүн оддобогүй. Гэнгэ Митя хашхарна: «Харыш энэш табан ехэнүүд халааһаа бүридэһэн байна бэшэ гү?», - гээд Балдоржо таажархиба. «Зай, тиигээ һаа хэльш даа, юундэ долоогоно гэдэг юм?», - гээд урдаһаань асууба. Бага ехэ хоёр Худанай хоорондо яһала ехэ арал бии юм. Тэндэ долоогоно ургадаг. Үхибүүд тугаарай долоогоно түүжэ эдихэ гэнэһиний түүхэй байба. Тиигээд тэндэһээ долоогонын набшаһа абаад ерһэн байгаа. Энэ асуудалда харюу үгэхэ хүн оддобогүй. Гэнгэ Митя хашхарна: «Харыш энэш табан ехэнүүд халааһаа бүридэһэн байна бэшэ гү?», - гээд Балдоржо таажархиба. «Зай, тиигээ һаа хэльш даа, юундэ долоогоно гэдэг юм?», - гээд урдаһаань асууба. Бага ехэ хоёр Худанай хоорондо яһала ехэ арал бии юм. Тэндэ долоогоно ургадаг. Үхибүүд тугаарай долоогоно түүжэ эдихэ гэнэһиний түүхэй байба. Тиигээд тэндэһээ долоогонын набшаһа абаад ерһэн байгаа. Энэ асуудалда харюу үгэхэ хүн оддобогүй. Гэнгэ Митя хашхарна: «Харыш энэш табан ехэнүүд халааһаа бүридэһэн байна бэшэ гү?», - гээд Балдоржо таажархиба. «Зай, тиигээ һаа хэльш даа, юундэ долоогоно гэдэг юм?», - гээд урдаһаань асууба. Бага ехэ хоёр Худанай хоорондо яһала ехэ арал бии юм. Тэндэ долоогоно ургадаг. Үхибүүд тугаарай долоогоно түүжэ эдихэ гэнэһиний түүхэй байба. Тиигээд тэндэһээ долоогонын набшаһа абаад ерһэн байгаа. Энэ асуудалда харюу үгэхэ хүн оддобогүй. Гэнгэ Митя хашхарна: «Харыш энэш табан ехэнүүд халааһаа бүридэһэн байна бэшэ гү?», - гээд Балдоржо таажархиба. «Зай, тиигээ һаа хэльш даа, юундэ долоогоно гэдэг юм?», - гээд урдаһаань асууба. Бага ехэ хоёр Худанай хоорондо яһала ехэ арал бии юм. Тэндэ долоогоно ургадаг. Үхибүүд тугаарай долоогоно түүжэ эдихэ гэнэһиний түүхэй байба. Тиигээд тэндэһээ долоогонын набшаһа абаад ерһэн байгаа. Энэ асуудалда харюу үгэхэ хүн оддобогүй. Гэнгэ Митя хашхарна: «Харыш энэш табан ехэнүүд халааһаа бүридэһэн байна бэшэ гү?», - гээд Балдоржо таажархиба. «Зай, тиигээ һаа хэльш даа, юундэ долоогоно гэдэг юм?», - гээд урдаһаань асууба. Бага ехэ хоёр Худанай хоорондо яһала ехэ арал бии юм. Тэндэ долоогоно ургадаг. Үхибүүд тугаарай долоогоно түүжэ эдихэ гэнэһиний түүхэй байба. Тиигээд тэндэһээ долоогонын набшаһа абаад ерһэн байгаа. Энэ асуудалда харюу үгэхэ хүн оддобогүй. Гэнгэ Митя хашхарна: «Харыш энэш табан ехэнүүд халааһаа бүридэһэн байна бэшэ гү?», - гээд Балдоржо таажархиба. «Зай, тиигээ һаа хэльш даа, юундэ долоогоно гэдэг юм?», - гээд урдаһаань асууба. Бага ехэ хоёр Худанай хоорондо яһала ехэ арал бии юм. Тэндэ долоогоно ургадаг. Үхибүүд тугаарай долоогоно түүжэ эдихэ гэнэһиний түүхэй байба. Тиигээд тэндэһээ долоогонын набшаһа абаад ерһэн байгаа. Энэ асуудалда харюу үгэхэ хүн оддобогүй. Гэнгэ Митя хашхарна: «Харыш энэш табан ехэнүүд халааһаа бүридэһэн байна бэшэ гү?», - гээд Балдоржо таажархиба. «Зай, тиигээ һаа хэльш даа, юундэ долоогоно гэдэг юм?», - гээд урдаһаань асууба. Бага ехэ хоёр Худанай хоорондо яһала ехэ арал бии юм. Тэндэ долоогоно ургадаг. Үхибүүд тугаарай долоогоно түүжэ эдихэ гэнэһиний түүхэй байба. Тиигээд тэндэһээ долоогонын набшаһа абаад ерһэн байгаа. Энэ асуудалда харюу үгэхэ хүн оддобогүй. Гэнгэ Митя хашхарна: «Харыш энэш табан ехэнүүд халааһаа бүридэһэн байна бэшэ гү?», - гээд Балдоржо таажархиба. «Зай, тиигээ һаа хэльш даа, юундэ долоогоно гэдэг юм?», - гээд урдаһаань асууба. Бага ехэ хоёр Худанай хоорондо яһала ехэ арал бии юм. Тэндэ долоогоно ургадаг. Үхибүүд тугаарай долоогоно түүжэ эдихэ гэнэһиний түүхэй байба. Тиигээд тэндэһээ долоогонын набша

хожомоо аргагүй удхатай байханаа дайн соогуур баталхан байха. Городкишы наада нэбтэрүүлхэдээ, граната шэдэжэ хүрахада, тон хэрэгтэй гэхэ. Хорин РК ВЛКСМ комсомол хүбүүдтэ хоёр-хоёр хирпинсэ үргүүлээд, Кульск (12 км) ошоод ерэхэ даабари үгэдэг хэн. Эдэ бүхы ажал арад зоние найса нурганан байдаг. Дайнай хүндэ хүшэр байдалы дабаха хэрэгтэ аргагүй туһатай байһанаа үни болонгуй гэршэлээ хэн. Эдээхэн арбаад хая гаража ябанан үхибүүд хүндэ хүшэр байдалай хилэ дээрэ ерээд ябаһанаа яаж мэдэхэд даа. Тиибэшье удангуй тэрэ шэмэрүүн хүндэ байдалда орожо эхилээ хэн. Энээгээр бодоходо, ажамадарал хоодо жэгдэ тэнюун байна гэжэ бодохо ёһогүй, энэ хэмгүй алдуутай. Хүн нэгэл наһа наһална. Энэ наһаа зүбөөр эдлэхэ, хара баһаа хойшо бээ зүбөөр абажа ябаха гэжээ тон шухала. «Үбгэрхын далай» (Старость не радость) гээд шамайе хүлээжэ байна, үбгэрхэ наһандаа хайшан гэжэ тэсэжэ ябахабын, үргүүлэхэ үри бэетэй гүш г.м. холын бодол аргагүй үнэтэй сэнтэй юм. Эдээхэн наадажа ябанан үхибүүд дайнай шанга үедэ дайрагдахадби гэжэ уридшалан мэдээ гү? Гэнтэ ниигээд байдал хубилшаа байна. Юртэмсын байдал худхалагатай, энээхэн олон ганса наһаа зүбөөр эдлэхэ ёһотойбди. Үхибүүдэй, мүнөө гэртэ эрхэдэн хамтын суглаан зарлагдаһан байба. Олохон хүнүүдые ажал тооррһэнэ уриһан байба. Тэрэ дээрэ колхозой центрһээ баруун тээ Ородой горхонһоо канава малтажа байһан хүбүүд, басагад бүлэг бүлэгөөрөө ерээд, Хүн зон нэр-мэр гэнхэй, аалихан доро дороо хөөрэдэнэд. Колхозой түүрүүлгшэ баһал бахарданги бодоод, нэгэ ойр зуура абыагүй байгараа, райком партиин түлөөлгшэ Шойнхоров Шоймполодо үгэ үгтэнэ гээд нуушаба. Шоймполо гэдэг салгар сэбэр бэетэй, үндэр гоё хүн бодоод, дайнай эхилһэн тухай тодорхойгоор хөөрөжэ үгэбэ. Энэ хархис дайсангай тэмсэхээ олон тоото залуу хүбүүд сэрэгтэ мордох болоһынь сэхэ руун хэлэбэ. Илангаяа эндэ үлһэн зон тухай тодорхойгоор тогтоно. Үндэр наһатанай, эхэнэрүүдэй, гадна үхибүүдэй хүзүүн дээрэ гайтай хүндэ ажалай ашаан бууха тухай шангалан татажа хэлэбэ. Шагнажа байхада, Шоймполо үгэ хатуу янзаар соностоно. Сагай шангарһан тухай сэхэ руун хэлэхэдэн, хүнэй досоо дорьбоходол гээ хэн. Шоймполо хэлэжэ дүүргэһэн хойно тэдэ зон хэлэхэ үгэе оложо ядшанхай гэжэ ойлгохоор, абыа аниргүй нуугаад хэн. Урда ханаар нууһан Дарма үбгэн ехэхэнээр наһа алдаад, аалихан хэлэнэ:
 - Би олонһоо үлһэн орой ганса хүбүүтэй хүнби, тэрэмни ябаал гэшэ гүб даа, - гээд уруугаа харанхай гаһаа дэмы дэмы хоросоогоно. - Ямар талаан хараха юм даа, бү мэдэе, - гээд, үбгэн бодолгото болон нууна.
 Шэмээгүй байдал таһалжа, Халтагай хүгшэн эндэ нууһан зондо заабари үгһэн янзатайгаар хэлэнэ: «Молон-багша хэлэхэн юм гэхэ, аргагүй ехэ дайн болохо, хада хабсагай хэмхэрхэ, газар далай бусалха, харгы байгаад харгыгаар ябаха хүн хомор болохо үглөөгүүр амиды ябанан аад, үдэш мордошоһон байха. Үлһэн хүн хүн болохо, үлһэн мал мал болохо гэнэн, хожомой болохо байдалы түүрээрэн юм гээд, тэрэл сагынь тулажа ерэхэ бэшэ юм аа гү. Сүбэй сагта хүн амитан бээ шанга баринхай ябаха юм ааб даа, энэ хатуу сагы тэсэхэ гараха ёһотойбди», - гээд үгээ дүүргэнэ.

Молон-багша гэдэг Үлдэргын хүн, аргагүй мэдэлшэ, тэрэ сагайнгаа хэмжээгээр ехэ эрдэмтэй хүн ябанан. Тэрэ хүн XIX зуун жэлэй тэн багаар ябанан ха. Тэрэ сагта хүнэй оройдоошье дуулаагүй юмэ хэлэхэдэн, хүн зон этигэдэггүй, наадалхашье ханаатай байха. Жэшээлхэдэ, хаяадатнай хоһон аман дуугаржа байха, түмэр могой түбии тойрохо, гал могой газар тойрохо гэхэдэн, тэрэ үеын хүн юу ойлгохоб даа. Энэмнай юу хэлэнэ даа, дэмырнэ гэшэ гү гэхэ мэтэ шоглоод абадаг хэн ха.
 Молон багшын хэлэхэн үгэ хожомын зээ басаганинь хүнүүдтэ хөөрөжэ үгэдэг байһан гэхэ. Эдэ мэтэ хөөрөө дуулаһан тэрэ хүгшэн заабарилан эндэ хэлэбэ гэшэ.
 Хойгошогуур, ара талада нууһан Жамбалай Гүнзэн гэдэг бодожо, богони тэдыхэнээр хэлэнэ:
 - Минии бодоходо, хорёод гаран, ехэнхинь залуу хүбүүд сэрэгэй албанда мордохо юм байна. Тэдэнэй ябахаада, ажалнай нилээдгүй хүндэ болохонь даа. Колхознай баһал хүл дээрэ гаража байһан гэшэ. Теэд яхахб, Эсгэг ороноо хамгаалгын энэ дайнда залуу хүбүүднай мордохол болон, тэрэ эзэмдэн ороһон дайсангай урдаһаа хаража хэн тэмсэхэб, залуу зомнай ааб даа. Би коммунист партиин гэшүүнби. Коммунистууд энэ хүндэ хүшэр сагай тогтоод байхада, арад зоноо дахуулжа, ара талын ажалда эсэн сусангуй ябаха. Энэ хэлэгдэжэ байдаг хархис дайсание хүнөөн халгахын түлөө оролдожо ябаха саг оробол ха. Баарһад, тэрэ тэрэ шагнажа нууһан үхибүүд аха зоноо дахажа, колхозой ажалда оролсохо болобот. Эндэ нууһан залуу хүбүүд орон нютагаа хамгаалхын түлөө энэ хатуу шанга байлдаанда ябалсагал болобо хат даа, - гээд, Гүнзэн үгээ дүүргэбэ.
 Гүнзэнэй удаа үшөө 4-5 хүн бодожо, ханалаа хэлэнэ. Гол удхань гэбэл, энэ минн бэшэ шанга байдалда колхозойнгоо ажал унагаангүй, бүхы шадала ёһотойбди гэдэбэ. Суглаанай хүлээр хэд юуд хайшан гээд Хэжэнгэ ошоход гэжэ тобшолоод тарабад, Хүн зон ехэтэ ханаагаа зобонги болонхой гэр гэртэе бушабад, Ехэ зоной тараһан хойно залушуул үлэбэ. Бүлэг бүлэгөөрөө болонхой хөөрэдэнэ, хүхюү үгэнүүдээр андалдана. Тиигээр байгараа бишыхан клубтаа дахинаа оробод, дуу андалдажа эхилбэд. Багшуул эндэ тэндэ бээ нюунхай, нэмэхэн тэдэнэй хойноһоо харанад. Эгээл дуунда дуратай Баяндай Балдоржо хоёрой мэдэхэ дуунууды тэдэ дуулаһана. Илангаяа абааштайгаар Балданай Цырендоржо, Рэгэнэй Дашадондок гһэнүүд илгарна. Тэдэ хоёр Дариима басага хүтэлэнхэй, иигэжэ дуулаһаа хэн.

Баруун Европийн хүлэгтэйл байна, Буудалдан боложо магадгүй даа.
Буугайн аюулай болошоод байбал, Баталсам гомгожо бү ябаарай, Бултанхан зонийн хуби заяан.

Сибирхэн Востогнай хүлэгтэйл байна Сэргийн боложо магадгүй даа.
Сэргийн аюулай болошоод байбал, Шэнэлсэм гомгожо бү ябаарай, Сүбэй сагаан хуби заяан.

Дальнел Востогнай хүлэгтэйл байна, Дайнинь боложо магадгүй даа.
Дайнинь аюулай болошоод байбал, Баталсам гомгожо бү ябаарай. Дууһанхан зонийн хуби заяан!
 Үгөөр баян Умхирээ (Аюша) шангаар хэлэнэ, илангаяа энэ дуунай купледүүдэй хоёрдох хахадын ханажа ябаарайгты! Энэ ямар гүнзэгү удхатай дуун гэшэб. Тэрэ үедэ хүнэй сэдхэл бодол, энэ дуунай хүсөөр мэдэгдэнэ. Энэ дайнай урда жэлүүдтэ дуулаһан дуун, гомдожо бү ябаарай гэшэнь удхатай байна. Басагадшы минн байнагүй, урданань дууланад. Гомбо-Доржо, Дулма, Балма (Жамбалай) гһэн басагад түрүүтэй харюу дуу дуулана:
Хотогооро баруһан урмандаа Хагынь габуулжа ерээрэй даа.
Хасагань мордоһон урмандаа Командир боложо ерээрэй даа.
Сэргэжэе баруһан урмандаа Шэлын габуулжа ерээрэй даа.
Сэргэтнэ мордоһон урмандаа Сержантнэ боложо ерээрэй даа.
 Иигэжэ андалдан дуулаһан хэнийсье досоо ондоо болохоор байгаа. Тэдэ хайса дуулаһаад, хүтэрэлдөө ябашоо хэн. Дүлэн шанги соробхилжо байһан тэдэ залуу зоний зүрхэн сооһоо ямар үгэнүүд хэлэгдэнэ байгаа хаб, хэн мэдэхэб. Зарим нэгэн тэрэ үдэрнүүдтэ һүүлшинхиеэ уулзажа байһан байжа болоо. Иигэжэ хахасаха тэдэ үйлэтэй байгаа даа. Тэрэ үедэ военкомат Ушхайта тосхондо байһан. Сэрэгтэй албанда татагдажа, аргагүй олон зон сугларба. Үдэр бүри хүбүүд Элхин станци руу ябажал байгаа. Зариман Шалсаана буурал баабайдаа гаража, мүргөөд ошоһон байдаг. Хожомын мэдэгдэе ааб даа. Тэндэ уйладалан, тэбэр лдэн боложол байха, уунхайсье зон бии хэн.
Эмээлхэн ногтыем бү хэлгээрэй, Эмнигээл баржа магадгүйб.
Инаган ябахаа ойлгог гээрэй, Эрьежэ бусажа магадгүйб.
Хазаархан ногтыем бү хэлгээрэй, Хотогооро баржа магадгүйб.
Холшорлон ябахаа ойлгог гээрэй, Харижа бусажа магадгүйб,
 - гһэн дуунай дуулаһада, хэнийсье досоо доһолхоор байгаа. Военкомат сүлөөгүй хүбүүдые ябуулжал байгаа.
 ...Үглөөдэрынь бага үдэ багта нөөхил үхибүүд Худанайнгаа эрьедэ сугларбад. Цырма, Аюша, Баяндай, Балдоржо, үдэнын суглаанда байһан үхибүүд бэшэндэ ойлгоһон хониноо хөөрэнэд. Хойноһоо Митя Дондок хоёр ерэхэд. Тиигээр байтар горхонной хойто бэһэнэ Цырендаша дүү хүбүүн Аюржанатаяа ерэхэ. Цырендашын уһанда шунгахада бэрхэ хадань «морьяк» гэхэ. Соловьев Гоша хэрээснэг хүнэй хүбүүн, бурыадаар яһала бэрхэ болонхой, ходал партизан гэжэ байжа хөөрэдэг хадань «партизан» гэхэ. Байн байһаар тэдэ олон болошобо. Ямарсье зобориггүй дуран соогоо зайжа ябадаг тэдэнэй байдал хубилал ушартай болоо хэн. Үсгээдэрэй үдэнын хониние хайса хөөрэлдөө, хэн

ямар ажал хэжэ шадахаб гэлсэбэ. Ехэнхү үхибүүд морёор ябажа шадаха, басагад үнээ наажа нуранхай байбад, Даамгай ажалда ябанан хүн тэдэн соо байбагүй, тиибэшье өөрынхээрэ ойлгоһонхой, колхозой ажалда орохол ёһотойбди гэлсэнэ. Тэдэнэй дуран соогоо зайжа наадажа ябаха арга нилээдгүй уйтарба, одоо хүндэ хүшэр саг орожо ерэхэ гэжэ тэдэ хүсэд мэдээгүйсье наа, бээ энэн тэһшэ залан ханажа ябананинь ехэ байгаа. Үдэр бүри баруун фронтһоо айдһатай мэдэн дуудажал байха, райком, исполкомой зүгһөө шанга шанга захиралта буужал байһан байгаа.
 Залуу хүбүүдэй хэжэ байһан ажалы эхэнэрүүдаажа абабад. Канава малтаха хүндэ ажал орхигдобо. Ажал хэхэ хүн дутана гһэн абган гаража эхилбэ. Хатуу шанга байдалай онсо гурим өөрнөгөө хуулида хүн зоние бага ехэгүй татажа оруулба. Байд гээд лэ аймаг талаһаа агитаторнууд ерэхэ, орон соохи байдал, дайн байлдаан тухай зондо хөөржэ үгэдэг, ойлгууламжын хүдэлмэри талалдаагүй хэн. Баруун фронтһоо нэгэ хайн юумэ огто дуудахагүй, манай сэрэг ехэ гээлтэдэ ороно, городууд дайсанай гэрта орохол байна гэжэ дуулахада, зондо ехэл хүндэ хэн. Удангүй дайнай газарһаа «баатарлигаар унаа» гһэн извещени ерэхэ эхилээ хэн. Гүрэнэй ехэ ноёдой арад зондо хандаһан үгэнүүд ехэл үнэтэй, зоние эмхидхэхэ хэрэгтэ хэлэшгүйгү удхатай байдаг хэн. «Враг будет разбит, победа будет за нами!» гһэн урьял-лозунг зоний дотор ямараар хүдэлгөөб, тэрэ тоодо үхибүүдэй. Үнөөхи атакада ороод үдэжэрхихэдби гэдэг хэлсэн үлэгдэлгүй халаба. Эдэ эзэмдэгшэды бэлэр халгахын аргагүй гэжэ хүн бүхэн ойлгоһон байгаа.
 Уданшьегүй хониний нооһо хайшалха саг ерэхэ. Энэ ажалда үхибүүд аргагүй туһатай - хони адуулаха, хони барядаг үгэхэ, нооһо зөөхэ гэхэ мэтэ тэдэнэй хэхэ ажал элбэг. Балдоржо Аюша хоёр нэгэн нэгэ мори тэргэтэй (мориние тэргэлээд үгэдэг хэн) хониний гүүртгэхэ нооһо колхозой центр зөөдэг болобо. Хониний нооһо хайшалха аргагүй олон зон нуудаг хэн. Хэдэ ажалтай болобошье, үхибүүд забнарлаада, уһанда орохоо суглардаг, үдэшэндөө наададаг зандаа хэн. Удангүй үһэндэ гаража гэлсэдэг болобо. Ная арбаадтай боложо ябанан эдэ үхибүүдые үһэнэй бригадирнууд бууладалаһаа наһа боложо байжа хубаалдабад.
 Балдоржо эсгынгээ бригадада бухалшан боложо хүдэлхэ болобо, Эжынь Цэмжэд гэдэг, үдэртөө хони хайшалха, үһэншэнэй эдэе шанаха ажалтай болобо. Балдоржотой суг долоотойхон хүбүүн Цыван бухал шэрэдэг болобо. Тэдэнэй мори эжыньрын эмээлэжэ үгэдэг, тэдэ хоёр байртайханууд гүйлгэдэхэ. Дайнай эхилһэн энэ жэл ган гасуур боложо, энэ нютагта сабшаха үһэн багадаха боложо, Балдоржын эсгэг Рьгдыл гэдэг бригадаа абаад, Хөөрхэ ябаха болобо. Хайлаһатын эбэртэ урдань үһэн сабшагдахаа болишоһон аад, мүнөө 4-5 һүрийн үһэн унаба. Бригадын ябанан хойно тэдэ бухалаа яаралтай шэрэнэ, һүришний Будин Дамдин гэжэ набтархан, нядгэмэ шадалтайхан хүн ябадаг хэн. Үдэртөө морёо амаруулхаяа һүрийн хажууда тогтоходо, Дамдинхай элдэбын хонин үлгэр туужа хөөрэхэ. Ябаха болоходо, тэдэнийе мориндонь мордохуулаха, мориной хомууд углаха, абаха хурэтэр туһалха. Тэдэ хүбүүд абхууһанай байһанһаа тоохогүй, бухалшан боложо, дээгүүр үргэмжэд ороһон хэбэртэй ябаха юм.
 Нэгтэ Цыванай морёор бухал оруулааг эхэнэр һүришэн хоёр

һуугаад, обеэдтэе орохо болобо. Цыван Балдоржо хоёр һундалдаад гүйлгэжэ ябатараа, Цыван гэдэртээ унашаба. Унашадаа, уһан шабар соо унажа, үмдэнийн хуу муухай болошобо. Гэртээ ерээд, хашаагай арада гараад, тэдэ хоёр Цыванайнгаа үмдэ сээрлэжэ эхилбэ. Цыван бэшэ ондоо үмдэгүй, энээхэн халаһатай үмдэнийн орой ганса. Шабарын унагаагаад, Балдоржо үмдэнь утааһаа горхоной эрье ошобо. Цыван үмдэгүй үрмэдэн соо ороод хэбэтээбэ. Угаажа сээр болгоод, үмдэнь хоройдо үлгэжэ хатаба. Хатахынь хүлээжэ хэбтэтэрэе унашабад. Гэнтэ «эдеэлхэ зон гүт, али үгы гү?» гэжэ хашхархадан, тэдэ хард бодожо, одоол хубсалба. Цыван сээрхэн болоһон үмдэтэй, бараг янзын зон ерэхэд, Тэндэхи зон тэдэнэй ямар ажал хэжэ ябһы мэдэнхэй, энээдэжэ байгаад эдеэлүүлбэ.
 Иимэрхүү ушарһууданга эндэ бэшэ, бэшэ тэшье үзэгдэдэг хэн. Энэ эдээхэн үхибүүдэй ажалай түрүүшын алхам хэн. Тэрэ жэл һургуулия олохон үхибүүд хаяжа баатай болобо. Балдоржо нэгэдэхи четвёрть һураад, һургуулия орхибо. Энэ жэл талха тарянай, үһэнэй ургаса муу байба. Наһатай зон хэлсэхэдэе, Могой жэлдэ хэзээсье нэгэ уршагтай байха гэлсэхэ. Тэдэ 1905 онһоо эхилээд, 1905 ондо ехэ буһалгаан, 1917 ондо (Могой жэл) хубисгал, 1929 ондо (Могой жэл) ехэ һандаран, коммуна тогтоолон, 1941 ондо (баһа Могой жэл) энэ аймшагтай дайн. Дуулажа ябахада, үнэншэхөөрсье болохо.
 Хөөрхэ һубай эбэртэ мал ошобо. Тиибэшье үһэн дутаха байба. Улаан Бургаастай гэжэ Дунда Худанай газарта ехэ яаралтай малай байра бэлдэбэ. Балдоржын баабай тэндэ ахалашан болобо. Тэндэ нэгэ гүүртэ хонин, адуун үбэлжэхэ болоно. Хэсэгтэтэн хониншон, баабайн адууһан боложо ошохоор тухээрбэд. Намар оройхон болон хойно тэндэ гурбан томо һүри бэлдэн, бэлшээрй һайтай нютаг байба. Байраа хүрэдэггүй горхоной эрьедэ, ойдо дүтэ газарта тухээрһэн байгаа. Тэдэ гурбан томо нохойтой, буутай, малшанай хоодо баридаг томо фонтартай болобод. Мал намартаа холо ошоногүй, тэрэл багтаа бэлшэнэ. Ноябриин долоонной хойно Балдоржо һургуулия хаяда, гэртэ хинээрэе үбэлзэхэе ерээ хэн. Хүршын басаган Цыпилма Балдоржо хоёр малшадта ехэл туһатай байба. Тэдэ ой сооһонхоо ехэ зоний бэлдэн сагууларна хууданууды үдэр бүри зөөжэ, хашаагаа дабхар хушажа дуулаһна. Уһа түлэгээ бэлдэхэ, үһэн үрхэ хүртээр ажал элбэг байха. Тэндэхи колхозой малшанһаа таһархай байра байгаа.
 Саһанай оротор энэ һүнгэ бэлшээридэ мал нилээдгүй һайбарба. Теэд үбэл хүсэндөө орожо захалба, үдэр бүри саһан нэмэхэ. Эхэ эсгэнэрнын үдэр бүхэн үһэнэ шэрэжэл байха, малайнгаа байра дуулажал байха. Малай байһан газарта хэзээсье шоно бии болохо, эндэсье шонын мур үзэгдэбэ. Малшан эхэлһэрг болобо. Һүнидөө ээлжээр фонтаряа баряда ябанад. Хэсэгтэ буудаха һомо бэлдэнхэй байдаг болобо. Хашаа хорёо дээгүүр айбала табяатай байха, нохойнуудын Барда, Хоройшо, Хэрмэшэ гэжэ нэрэтэйнууд, һүнидөө хоодо хусалдадаг болобо. Декабриин тэн багаар хэн ха. Гэрһэ холо бэшэ шонын улихы тэдэ дуулабад. Балдоржо хэдысье айгаа наа, гшхүүр дээрэ гаража шагнаба. Гэрһэнэ байлшы холо бэшэ хэбэртэй һүлэмхээр дороһоо абажа улихань дуулаба. Шагнахада һүрэтэй абган гарана.
(Үргэлжэлхэ хожом гараха).

Агуу Илалтын 60 жэлэй ойдо

«ХУБУҮҮНЭЙНГЭЭ ТҮНТҮҮЕ ТААЛААРАЙ ДАА...»

(Үргэлжлэл. Эхинийн 2005 оной апрелин 28-ай дугаарта).

Дайнай хүүдэ бэнь заһарһан, гвардин капитанай нэрэ зэргэтэй, олон медаль, орден энгэр дүүрэн зүүнхэй, - урдмни харагдаа бэлэй... Мартагдашагүй үдэр. Жамсо ерэнээр лэ, ажалдаа шунажа, үдэр, һүнигүй хүдэлжэ эхилээ һэн. Бурядай литературада түрүүшын роман гэгдэдэг «Нойрһоо һэриһэн талаа» бэшэжэ ороо. Томо захата бүтэжэ байна гэжэ өөрөө хүсэд мэдэжэ ажаллана гэжэ тухайлмаар һэн. Хэдэн олон шүдэгүүдье, «Сүхэ Баатар» гэжэ поэмээ, дайнай үе тухай расказуудаа хажуугаарнь бэшэлсээ. Энэ үедэ Уран зохёолшодой холбооной харюу-салгата секретаряар хүдэлөө. Улаан-Үдын горкомой гэшүүнээр, райсоведэй депутадаар һунгагдан байна.

Амжалтатайгаар хүдэлжэ, 1948 ондо «Ажалдаа шалгарһанай түлөө» гэхэн амгалан сагай медалаар шагнагдаа һэн. Удаань тэрэл оной намар Москва партийна дээдэ һургуулида Жамсо эльгэгдэб. Тишхэдэ Баатар бидэ хоёроо абажа ошоо һэн.

Москвада, гурбадахы Неглинн гэжэ үйлсөөр, В.Ф.Ушаков гэжэ аилайда гурбан жэл - эсэгынгээ һургуулаа дүүргэ-төрн - байрлаади. Тэрэ айланһон һонин намтартай зон бэлэй. Гэрэймнай эзэн Пушкинай

Уран зохёолшо-фронтвик, поэт, драматург Жамсо Тумунович ТУМУНОВАЙ дурасхаалынь хэтэдээ мүнхэ

дүшэнь байба. Тэрэ хүнэй заахан басаган Юлия манай хубүүнтэй наададаг һэн. Мүн Сергей Лазотой хамта Забайкалида граждандайнда ябаһан Шилов гэжэ хүн, генерал Ямщиков гэгшэд хүршэһэнэй һэн. Жамсо эдэ хүнүүдээр танилсажа, гэртэнь ородог, ехэ һонин хөөрөлдөө дэлгэнэбди гэгшэ һэн. Жамсын дайнда сугтаа ябаһан генерал Данилин Москвада байдаг байба. Бидэ айлшалажа ошоо һэмди. Тэдэ-нэйдэ олон офицернүүд ерэнхэй, дайгаа илалтаар дүүргэһэн, тэмсэл, байлдаанууд тухайгаа хөөрөлдэжэ, ехэл хайханаар харагдажа байгша һэн. 1949 ондо А.С.Пушкинай түрөөһөр 150 жэлэй ойдо зориудһан митинг Пушкинай талмай дээрэ болоо.

Тэндэ Александр Фадеевые, бэшэше суута зохёолшодые ойронь зогсожо харабади. Жамсын танил ахмад уран зохёолшод олон бэлэй. 1944 ондо Москваһаа фронт мордоходонь, Николай Тихонов Жамсые үдэшһэн, гэндэһээ хойшо тэдэ хоёр танилнууд болоһон байгаа. Георгий Марковтай Жамсо дүтэ һайн танил һэн. Константи́н Седыхтай һайн нүхэд һэн. Бултыень тоолобол, олон даа.

1951 ондо Бурядай уран

зохёолой, искусствын үдэшнүүд Москвада болохо боложо, Жамсо тэрэ үедэ ехэ сүлөөгүй, литература үдэшнүүдтэ бэлэжэл Москвада ябуулалсажа байба. Хоца Намсараев түрүүтэй манай уран зохёолшод олоороо Москва ошобо. Ленинградта һуража байһан дуушад Л.Л.Линховоин, Б.М.Балдаков гэгшэд ерэнхэй, үдэшнүүдые үнгэрэгхэ хэрэгтэ хабаадалсаа.

Улаан-Үдэһөө ошоһон хүн зон, Москвада һуража байһан студентнэр - Цырен-Базар Бадмаев, Цыденжап Жимбиев манайда ородог байгаа. Манай Москваһаа бусаһан најар Москвагай Литература институтай аспирантурада Цэрэн-Анчик Дугар-Нимаев, мүн тус институтда Николай Дамдинов гэгшэд һурахаһаа ошоһон байгаа.

1951 оной зун һургуула дүүргэжэ, Улаан-Үдэе ерээд, Жамсо нэгэ жэл соо соёлой министрээр хүдэлөө. Тэдэ бэнь муудажэ, тэрэ ажалаа орхижо, гэртэ зохёолнуудаа бэшэдэг болоо һэн. «Нойрһоо һэриһэн тала» гэжэ романинь буряадаар, ород хэлэн, бэшэше хэлэнүүд дээрэ оршуулагдажа гаража эхилээд байгаа. Жамсо дайнай үедэ бэшэжэ эхилһэн «Алтан бороо» гэжэ романаа дүүргэжэ эрмэлзэлтэй, үсдөөр

хүдэлэгшэ һэн. Коммунист байдалай мандан һалбархын түлөө уран хурса гуурһаараа һүүлшынгээ үдэр болотор тэрэ тэмсэжэ гараа. Жамсын эгээл һүүлшын хүдэлмэри «Буряд үнэндэ» бэшэһэн статья мүн болоно. Тэрэ статьягаа үдэшэ харанхы боложо байхада дүүргэжэ: «Би статьягаа бэшэжэ дүүргэбэб, ерэнхэй абаашагы», - гэжэ «Буряд үнэн» газетын редакци руу хонходоо һэн. Тэрэнһээ хойшо оронһоо дахин бодоогүй һэн. 1955 оной январь нара ябажа байгаа.

Тэдэ яхашы аргагүй хүндэ үбшэндэ нэрбэгдэжэ, оройдоол 38 һаһатайдаа уран бэлигэйнгээ охин дунда 1955 оной январийн 12-ой үглөөгүүр эхэ, эсэгын заяаһан буянгаар, талаан бэлигтэй, буян хэшэгтэй, сагаан сэдхэлтэй, «Эмээлтэ морин дабһаһандаа, эрэ хүн зорихондоо» гэдэгтэл, урдань дайралдаһан бэрхэшээлһээ далтиран сухарингүй, дайнай гал дүлэн соогуур эрэлхэгээр, сэрэгшэ-коммунист, уран зохёолшо эрдэм ухаанай орьёлөөдэ шармайжа нэтрүүгээр эсэхэ сусахы мэдэнгүй дабһан гаража ябатараа, бурханай үгһэн залуухан һаһандаа мүнхын нойроор нойрсобо. Хэһэн ажалынь хэтэдээ мүнхэ. Уданшьегүй Жамсо Тумунович

Тумуновай 90 һаһанай ой дүтэлхэ болоо. Суута уран зохёолшынгоо дурасхаал мүнхэлэхэ хэрэг эхилээ аабза гэжэ һанамаар.

Бүхы һаһаараа буряад уран зохёол шэнжэлһэн, шүүмжэлһэн элитэ эрдэмтэн Ц.А.Дугарнимаев Жамсо Тумуновичын һаһа бараһанайнь удаа архивынь үзэжэ, шэнжэлжэ, илангаяа дайнай үедэ бэшэһэн зохёолнуудыень бэлдэжэ, буряадаарше, ородоршье хэблээдэ гаргаһан гэһэ.

Хүндэтэ Хаңда Лубсановна, һаһанай хани нүхэр, хада ууладал түшэглэхэ гуламтын эзэн, эхэ, эсэгын нэрэ нэрлүүлжэ, дээрэ үргэжэ, суур-хуулжа ябаһан Баатар хүбүүндэнь, ашанартань эжыгээ хайханаар, буянтайгаар үргэжэ, ажалдатнай амжалта, зол жаргал, буян хэшэгтэй, унтаршагүй гал гуламтаһа сахижа, хий морингтай ходоодоо дээшээ намилсажа, шалтаг баршадта баригдангүй үнэржэн дүрбэн тэгшэ һуухатнай болгоой! Суута уран зохёолшо Жамсо Тумуновичын бэшэһэн, бүтэһэн ажал хэрэгын, зохёолшон бүтээлнүүдын хэзээдэшье мартагдахагүй, хэтэдээ мүнхэ! Ум һани бадмай хүм.

Уран зохёол шэнжэлэгшэ, шүүмжэлэгшэ, элитэ эрдэмтэ Цэрэн-Анчик Дугар-Нимаевай архивһаа һаһанай хани, дайнай ара талын ба ажалай ветеран Х.Ж.РЫГЗИНОВА хэблээдэ бэлдэбэ.

ТҮРЭХЭН ТУХАЙГАА

Нодэ хэрдөжөомо угтатай гэрэй Нэгэ буландань түрөө бэлэйб. Малай хүдөөр элдэгдэһэн хохир Мансымни болон угтаа бэлэй. Хаги һуугаа хүршын эхэнэр Хабарай Барын бүрүүн толондо һайхан зөгшөөт зөөлөхэн гараараа һабалһым талһан абаа бэлэй. - Хүбүүн, хүбүүн, - гэдэһэн тэдэн, Хүндэлһэн нүдөөр хыемни хаража, Хонин сагаан хүнжэлдэ ороён, Хоймор дундаа табла бэлэй. 1938 он.

ЗАХАА

Ута сагаан һахалгай Үбгэн буурал эсэгэгни, һүн сагаан толгойтой, һаншаг буурал ажымни, Гараһаар ганса хубүүнэйнгээ Газар дээрхэ наранайнгаа Хорото дайсанай һомондо Хорлогдон дайнда унаа һаань, Уйдажа, зобожо байлтагүй, Удаан бодолог бодолтогүй, Арбан найматай ашала Абын ябаһан частдаа Элыгэхээр түргэн түхээржэ, Этигэлтэй һайнаар үдэшөөрэйгты. 1943 он

БҮҮХЭН НАМАЯА МАРГААРАЙ

Бүрэн сагаан сһанай Бударан өрөжө байгаашы һаань, Балхан хараһан шодмэйнгөө Бүрхэн дүүһалай байгаашы һаань, Бүүхэн намаяа мартаарай. Бүсгэжэ шамдал ерэхэлби. Хабарай кара һалхинлай Харлан хүүһен байгаашы һаань, Хара алаг зүрхэнэйнгөө Хагсан гажаран байгаашы һаань, Бүүхэн намаяа мартаарай.

Бусажа шамдаа ерэхэлби. Хүсэтэ ехэ тэмсэлэимнай Хэсүү бэрхэтэй болоошы һаань, Хол ябаһан һаһаа Хүлэжэ бэшэг ядаашы һаа. Бүүхэн намаяа мартаарай, Бусажа шамдаа ерэхэлби. 1942 он. Зохёолшон Жамсо дүү басаган Даримадаа Одерой зүүн эрьһеһээ 1945 оной апрель һарада бэшэд, удаань Берлин-Прагаһаа иигэжэ мэдэхэбэ: Духымни үһы сайтарнь элбэһэн

Жамсо ТУМУНОВ

Дүрбэн хүндэ жэлнүүд арадамни. Хүзүү һээрһемни шалагарнь дараһан Хүндэ шэрүүн үдэрнүүд арадамни. Дүрбэн жэл! Тоологты, һайса Дүрбэн жэл - эндэ туласа! Энэл даа Берлин-немецэй һүнэһэн. Энэл даа Шпрее - немецэй һудһан.

Эсэгэ Ороноо хамгаалһын ба дайнай I ба II шатын орденуудаар, «Шэн зоригой түдөө» медалаар шагнагдан лейтенант Б.М.Санжиев (Борис Михайлович), Хүнхэрэй завгар, Эсэгын дайнай Агуухэ Илалтын 25 жэлэй ойн баяр Шэгэ хотын колхознигуудай буудалда угтаа баатай болоо һэн ха. Хоёр нүхэдөөрөө стол-ловдонь һайндэрлэжэ байһаар, хажуудахи зонгоёо тоосолдоһоор һаншаладаша. Уданшьегүй хоёр залуу сагданууд бии боложо, Борис Михайловиче Центральна районий милицида абаһаад хаажархиба.

Сагдаануудай урдаһаа эсэргүүсэһэн, угайдхадаа табяда онуудаар 58 статьягай хэһээлтын газараар ябаһан хүндэ гайтайхан лэ байдал тохёолдоһооб.

Үглөөдэрын сагдаагай дарга дуудажэ, һайндэрөөр амаршалаад, хаана, хэнэй командовани доро дайлагдаһан тухайнь асуугтад табижархиба. Минии мэдэхын Эсэгын дайнай орден зүүгээд ябадаг һэн.

Юун болоһон байгааг гэхэдэ, тэрэ үглөөгүүрын Санжиевкэй дайшалхы дивизион командир полковник Олешев Николай Николаевич дайшалхы намтараа Москвагай радиогоор хөөрэхэдөө хэлээ ха:

- Минии дивизидэ Шэтын областин Агын округой буряад, младаһы лейтенант Санжиев гэжэ ротын эрэлхэг зоригтой командир дайлагдаһан байна, хэрбээ амиды мэндэ гэһэһэ һаа, дуулгыш, - гэхэн байгаа. Энэ һониние дуулаһан дарга фронтвик хүние зэмэтэһы һаань, иигэжэ хүндлөө ха юм.

ЭРЭЛХЭГ ЗОРИГТОЙ, ШОГТОЙ СЭРЭГШЭ

1941 оной май һарада армида абтажа, Комсомольск-на-Амуре хотодо младаһа командирай һургуули дүүргэжэ, 1942 оной мартын хоёрто Баруун фронтын 357-дохи стратегическэ дивизион ротын командираар дайшалхы замаа эхилһэн намтартай. Нэгэтэ хоёр тэһээ амаргүй шанга буудалдаан боложо байба. Булэг офицернүүдэй болоод солдадуудай хороод байһан ячийкэ руу уһанан минэ абаад, газашань хаяжархиһан залуу офицер Санжиев дары түргэн сууда гаража, «Шэн зоригтой түдөө» гэхэн медалаар шагнагдаба. һүүлдэнь батальоний командир иигэжэ асууһан гэхэ:

- Тэрэ минэшни тэһэрһэн юм гү даа? Юун гэжэ хэлэхэ байгаа даа, тойроод үргэлжэл минэ, снарядууд тэһэржэл байгаа ха юм.

1943 оной мартын хоёрто Ржев хоты сүлөөлһын үедэ хоёрдохиёо хүндөөр тэрэ шархатажа, Москвагай госпитальдо долоон һара соо аргауулаа. Госпиталь ошожо ябаһадань, дивизион командир уулзажа, округой дарга Елановые таниха байжа, тэрэндэ саарһа бэшэжэ үгөө һэн ха, тэрэ саарһаарнь нэгэ хони абажа, бээ заһаһан гэхэ.

Ушөө нэгэ һонин гэхэдэ, Батамүнхэ ахмад офицер боложо, дайнда орохынгоо урда бүхы салынгаа эжыдээ эльгэгхэ тухай финансын даргатай хөөрөлдөө хэһэн байһа, тиимэһээ эжынь хубүүнэйнгээ дайнда ябаха соонь һара бүри 600 түхэриг абажа байгаа.

Дайһаа амиды мэндэ бусахаб гэжэ һанаагүй һэм, тиимэһээ амидыдаа мүнгөөршье һаань, эжыдээ аша туһынь харюулаха гэжэ һанаа һэм, - гэжэ өөрөө хэлээ һэн.

Нютагаа бусажа, 1947 ондо хүршэ Будалан нютагһаа аятай хайхан зантай Аюрова Анчигматай хуби заяагаа холбожо, хоёр хушуун найман үхибүүдые үндылгөө.

Ехэ хубүүнэйнгээ Москвагай архитектурна институтай хоёрдохи курсанаа хаягдаад ерэхэдэнь, шанганаар хэлэжэ байгаа һэн:

- Ямар толгойгоор юун гэжэ бодожэ ябадаг амитан гэһэбши? Багтажа ядаһан мүнгэн байна гэжэ һанаа гүш, намайе нэгэ һайн костюм үмдөөд, зоной хоорондо ябахаа һанаагүй гэе гүш? Эжы бидэ хоёртоо һанаагаа зобохогүй һаа, дүүнээрээ хайрлахаа янаш, эдэнэршни баһал нүхэдэйнгөө хоорондо

барак лэ хубсаһа хунартай ябаха дуратай ха юм. Ном үзэхгүйл һаа, колхоздоо хара ажал хэхэл болоо бээһэн.

Тэрэ үедэнь дүү басаганинь Новосибирскын электросвязин институтта һуража байгаа, һүүлдэнь тэрэ институтта улаан дипломтой дүүргэһэн. Энэ институт Хүнхэрэй табан басагад, хоёр хүбүүд ехэл магтаалтайгаар дүүргэһэн, дүрбэн басагадын улаан дипломтойгоор дүүргэжэ.

Багшанарынь иигэжэ хэлсэдэг байһан ха:

- Хүнхэр гэжэ ямархан шотаг хаб даа, нимэ олон бэлигтэй үхибүүдтэй.

Арбан хоёр жэл завгараар хүдэлхэ үе соогоо Шэтын хэрэгтэй зоноороо танилсаһан, бардам ябадаг байгаа. Колхоздоо ямаршье ноёдто мэдэлгүй, өөрын складтай байһан, колхозой машинанууд хабарай шалгалта 100 процентээр дүүргээд гарадаг һэн ха.

Ажалаараа хүдөө ябаһадаа, олон зоной байгаа һаань, зүрюу зоригтойгоор: «Дайте дорогу три «Д» гэхэдэнь, шордонһоо гэхэ юм гү, али хүндэлһэнһөө юм гү, очередьгүйгөөр табидар байгаа. «Д» - гэһэнһэ юун байгааг гэхэдэ - «дурак» гэхэн үгэ ха.

Тэдэ гурбанинь нимэ удхатай: ухаатай, һанаамгай, муу ябадалгүй.

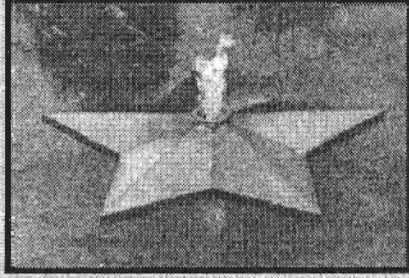
Тон аймшагтайнь һүүлшынхын, тэрэмнай хүнэй ухаанда орохогүй ямаршье тэнэг юумэ гаргажархихадаа болохо юм.

Батамүнхэ ЗЫДРАБЫН.

Агуу Илалтын 60 жэлэй ой

Алас холын Захаамнай аймагтаа Эхэ ороноо хамгаалгын дайнда 8420 хүбүүд мордоо, тэднээһинь 2082 хүнийн бусажа гэртээ ерээгүй, дайнай байлдаанда хосороо. Шара-Азарга тосхон гурбан һууринһаа бии болгодоһон - энэ Улаан Болдогой колхоз - «Улаан Ангуушан» гэжэ нэрэтэй, Шара-

Азаргын Харуул-деревни Ворошиловой нэрэмжэтэ колхоз, Шэбэртын колхоз «Улаан Туяа» гэжэ нэрэтэй байгаа, эдэ гурбан колхозууд нэгдэжэ, «Дружба» гэжэ нэрэтэй, һүүлдэ совхоз

«Шара-Азаргинский» болоһон, мүнөө Шара-Азарга гэжэ һуурижаһан нютаг болоно. Эдэ гурбан һуурин-нютагуудһаа 1941-44 онуудта Эхэ ороноо хамгаалгын

фронто 136 хүн мордоһон байна. Тэндэнһэнь 96 хүнийн бусажа ерээгүй, агуу дайнай байлдаануудай болоһон газарнуудта баатарай үхэлээр хосорһон байна. Эхэ ороноо хамгаалгын фронто ами набаяа үгэһэн сэрэгшэдтэ мүнхэ дурасхаал!

ДУРАСХААЛЫНЬ ХОДОДОО МҮНХЭ

Вечная память воинам, погибшим в сраженьях за Родину!

- Погибшие воины в ВОВ из села Шара-Азарга:*
- Бадмаев Цырен Лыгденович** 1914г.р., призван в 1941г., рядовой, погиб 8.03.43г., похоронен в Смоленской обл. х.Хотиловка.
- Балданов Шагдар Сампилович** 1912г.р., призван в 1941г., похоронен в Ленинградской обл. д.Васильевщина.
- Бальжанов Ламажап Цыдыпович** 1918г.р., призван в 1942г., рядовой, погиб 31.03.42г., похоронен в Витебской обл. с.Крынки.
- Бальжанов Сыден Бабаевич** 1917г.р., красноармеец, умер от ран в 23.01.43г., похоронен в Московской обл. г.Скопин.
- Будаев Даша Раднаевич** 1908г.р., призван в 1941г., рядовой, пропал без вести 6.42г.
- Викулин Андрей Васильевич** 1915г.р., призван в 1941г., рядовой 20.11.42г., похоронен в Волгоградской обл. х.Платоново.
- Викулин Василий Иосифович** 1910г.р., призван в 1941г., пропал без вести 12.41г. в Московской области.
- Викулин Григорий Григорьевич** 1891г.р., призван в 1941г., рядовой, пропал без вести 2.45г.
- Викулин Георгий Нестерович** 1898г.р., призван в 1940г., мл. с-т., погиб 9.09.43г., похоронен в Киевской обл. д.Чернушки.
- Викулин Иван Константинович** 1912г.р., призван в 1941г., рядовой, пропал без вести в 1942г.
- Викулин Илья Петрович** 1918г.р., призван в 1938г., рядовой, пропал без вести в 1944г.
- Викулин Матвей Андреевич** 1906г.р., призван в 1941г., рядовой, пропал без вести 4.42г.
- Викулин Николай Андреевич** 1906г.р., призван в 1941г., рядовой, пропал без вести 4.42г.
- Викулин Михаил Ерофеевич** 1921г.р., призван в 1940г., мл.сержант, умер от ран

- 29.01.44г., похоронен в г.Москва.
- Викулин Николай Яковлевич** 1913г.р., призван в 1941г., рядовой, погиб 7.06.44г., похоронен в Молдвии. д.Шалобан.
- Викулин Сергей Иосифович** 1903г.р., призван в 1942г., рядовой, погиб в 1943г., похоронен в Калининской обл. д.Рудо.
- Викулин Федор Петрович** 1919г.р., призван в 1939г., мл.сержант, пропал без вести 6.42г.
- Гонгоров Буда Уханаевич** 1910г.р., колхозник, призван 5.09.41г., пропал без вести 10.43г.
- Дарижапов Буда** 1906 г.р., призван в 1941г., рядовой, пропал без вести 12.42г.
- Доржиев Бадма Шангеевич** 1917г.р., погиб 2.08.42г., похоронен в Тульской обл., д.Николаевка.
- Доржиев Радна Дугарович** 1912г.р., призван 16.12.41г., пропал без вести 12.43г.
- Доржиев Садбо Аюшеевич** 1900г.р., призван 14.02.42г., рядовой, пропал без вести 12.43г.
- Доржиев Султур Дармаевич** 1921г.р., призван 11.08.42г., рядовой, погиб 2.12.42г., похоронен в Калининской обл., д.Зайцево.
- Дымбрылов Даба Лубсанович** 1923г.р., призван 18.07.42г., рядовой, погиб 26.07.44г., похоронен в Польше, г.Медзьитинец.
- Жалсанов Даши-Нима Занавич** 1924г.р., призван 26.10.42г.р., рядовой, пропал без вести 12.43г.
- Жаргалов Цыремпил Дашевич** 1920г.р., призван 6.06.41г., рядовой, погиб 24.03.42г., похоронен в Воронежской обл. с.Скляево.
- Ловцов Владимир Иннокентьевич** 1896г.р., призван 28.22.42г., рядовой, пропал без вести 3.45г.
- Ловцов Василий Петрович**

- 1925г.р., призван 3.02.43г., рядовой, погиб 2.44г., похоронен в Киевской обл. с.Вязовка.
- Ловцов Иннокентий Семенович** 1919г.р., призван в 1941г., гв.ст.сержант, погиб 20.12.43г., похоронен в Ленинградской обл. д.Жуково.
- Ловцов Илья Николаевич** 1907г.р., призван 26.07.41г., рядовой, погиб 21.01.42г., похоронен в Калининской обл. д.Максаковка.
- Ловцов Михаил Петрович** 1912г.р., призван 9.02.42г., рядовой, пропал без вести 6.43г.
- Ловцов Платон Артемьевич** 1909г.р., призван 26.02.42г., рядовой, погиб 15.11.43г., похоронен в Витебской обл. д. Морюково.
- Лыгденов Абида Раднаевич** 1914г.р., призван 21.09.41г.р., рядовой, пропал без вести 6.42г.
- Максимов Николай Михайлович** 1922г.р., призван 20.11.41г., мл.сержант, пропал без вести 2.42г.
- Новиков Илья Константинович** 1907г.р., призван 8.03.43г., сержант, погиб 17.02.45г., похоронен в Польше д.Здрое.
- Очиров Радна Зинамидович** 1920г.р., призван 26.09.40г., рядовой, умер в плену в 1941г.
- Раднаев Бальжан Раднаевич** 1903г.р., призван 13.01.42г., рядовой, погиб 15.05.42 г., похоронен в Ленинградской обл. п.Крестцы.
- Раднаев Гомбо Дамбаевич** 1912 г.р., призван 27.08.41 г., рядовой, погиб 6.04.42г., похоронен в Калининской обл. д.Гридино.
- Самбуев Дымбрыл Ринчинович** 1905г.р., призван 2.02.42г., рядовой, пропал без вести 2.04.42г.в Лениградской обл.
- Степанов Григорий Иванович** 1920г.р., призван в 1940г., гв.ст.сержант, погиб 24.06.44г., похоронен в Витебской обл. Бо-

- годовский р-н.
- Степанов Матвей Васильевич** 1917г.р., призван в 1939г., рядовой, пропал без вести 11.41г.
- Цыренов Радна Соктоевич** 1915г.р., призван 26.08.41г., рядовой, пропал без вести 2.04.42г.
- Шагдуров Буданзай Цыренович** 1908г.р., призван 21.09.41г., рядовой, погиб 30.09.42г., похоронен в Новгородской обл. г.Боровичи.
- Шадарбулаев Очир Шадарбулаевич** 1919г.р., призван 18.09.39г.р., рядовой, пропал без вести 1.42г.
- Шукин Александр Иванович** 1900г.р., призван 2.09.41г., рядовой, погиб 23.01.42г., похоронен в Ленинградской обл. д.Гольчино.
- Шукин Николай Иванович** 1908г.р., призван 16.12.41г., рядовой, погиб 12.01.42г., похоронен в Московской обл. г.Орехово-Зуево.
- Эрдынеев Доржо Раднаевич** 1897г.р., призван 17.09.41г., рядовой, пропал без вести 12.43г.
- Бальжанов Доржо Бальжанович** 1910г.р., призван 2.09.41г., рядовой, пропал без вести в 1941г.
- Будагаев Нима Дамбиевич** 1914г.р., призван в 1943г., погиб 22.06.44г., похоронен в Псковской обл. Пустошинский р-н.
- Будаев Николай Мондаганович** 1914г.р., призван в 1941г., погиб 19.03.42г., похоронен Смоленской обл. д.Тулизово.
- Викулин Георгий Гаврилович** 1914г.р., призван в 1941г., лейтенант, погиб 6.42г., похоронен под г.Волгоградом.
- Викулин Иван Матвеевич** 1904г.р., призван в 1941г., рядовой, погиб 12.03.42г., похоронен в Ленинградской обл. д.Бор.
- Эрдынеев Дымбрыл Эрдынеевич** 1922г.р., призван в 1942г., пропал без вести 12.43г.

- Здесь, в «Книге Памяти», нет имен многих, не вернувшихся с фронтов. Только по нашей Шара-Азарге (Шибертэ, 3-я бригада, колхоз «Улан-Туя»):
- Жигжитов Ламажап Цыренович**
Жалсараяев Ашхай Цыбикович
Жалсараяев Аюр Цыбикович
Очиров Дымбрыл-Доржо Зинамидович
Балданов Митып Сампилович
Доржиев Дамдин Сампилович
Цыбиков Тапхар Раднаевич
Эрдынеев Пунцык Доржиевич
Эрдынеев Радна Дымбрылович
Цыбиков Жалсан Раднаевич.
- Ребята, юные искатели пропавших без вести фронтовиков, ищите, находите, заносите их имена в Книгу Памяти. Их имена высечены золотыми буквами на Памятнике в родном селе. Памятник был сооружен к 25-летию Победы, в 1970 году, со временем мраморные плиты разрушились. Шара-азаргинцы, а именно Александр Буданаевич Жапов, Валерий Дашинимаевич Ламаев, Банзаракша Ласаранович Шагдуров и другие, к 50-летию Победы восстановили Памятник, дополнили имена павших воинов, оформили плиты из металлического неокисляющегося сплава с позолоченными буквами. Благодарные земляки бережно следят за этой священной реликвией, увековечившей 35 лет тому назад, как за символом мужества, храбрости и любви, преданности к своим близким, родственникам и Родине.
- Ч.ШАГДУРОВ,**
 участник ВОВ,
 ветеран труда.

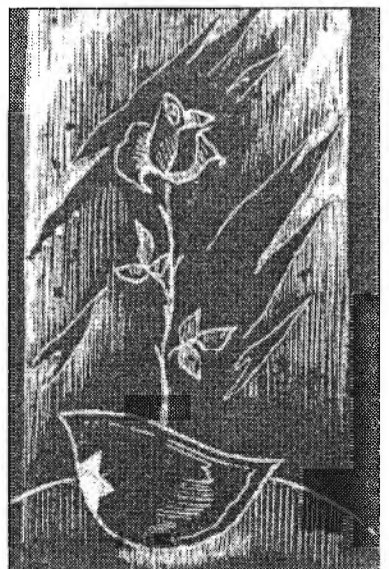
Хоридохи зуун жэлэй Хатуу байдал дабажа, Ерээдүйн үеын ажабайдалые
 Эхэ габьятатай хамгаалаат!
 Хамаг зоной ажабайдалые Хархис фашистнууд эбдэжэ, Тэнюун амгалан байдалые Тэрэ дайсад эбдэбэд!
 Бүхы араднай хамтаржа, Булимтаржа ерэнэн дайсаднаа
 Орон, түрээс хамгаалхаа Ошобо баатар хүбүүднай.
 Хоёр зуугаад хүбүүднай Хамгаалхаа гүрэнөө мордобод,
 Аяар наядад хүбүүднай Алдалан унабад байлдаанда.

НЮТАГАЙ СЭРЭГШЭД

Хэды үхибүүд үншээрөөб, Хэды намгад уйдхарааб, Хэды хайрата эжынэр Хүлээжэ үнгэрөөб хүбүүдээ.
 Эсэгэ ороной дайндамнай Элдэб габьяа гаргагдаа, Олон нютагай хүбүүднай Орден, медальтай бусаал даа.
 Түрүүшын Герой Гармаев Түрэнэн нютагаа суурхуулаа, Илалтын дайнай жагсаалда Илгархан Лубсанов хабаадалсаа.
 Үлэһэн эндээ эхэнэрнүүднай, Үндыжэ ябаһан үхибүүднай,

Хатуу шанга сагуудта Хара ажалаар хамһалсаа.
 Адуу, малаа харууһалжа, Анзаһаар газар хахалжа, Аяар холын фронто Абаха зэргээрээ тухалаа.
 Зуугаад гаран сэрэгшэднай Зүүн, баруун дайнуудые, Дайсадаа шангаар даража, Дахин нютагаа бусаал даа.
 Хамтынгаа ажалые һэргээжэ, Хилээмэ талхаа ургуулаа, Хойто үетэнөө хүмүүжүүлжэ,
 Хүл дээрэнэ гаргаал даа.

Аба, эсэгэнэрэй ашаар лэ Амар мэндэ һуунабди, Аяар жараад жэлэймнай Амгалан байдал тогтоол даа.
 Дайнай үеын ветерануудта Доро дохин мүргэнэб, Мүнөөнэй, ерээдүйн үетэмнай Маргангүй ханажа ябахал бэээ!
 Аяар жаран жэлэй ойе Арад зомнай утгажа байна, Аша, гушанартаа амгаланые хүсэжэ,
 Амиды үлэһэн сэрэгшэд гүрөөнэ.
Борис ДАМБАЕВ.
 Дээдэ Тори.

ГАЙХАЛТАЙ ГАНСА НАНАН

Минии түрэнэн Баруун Бургалтай нютагта уншажа, бэшэжэ шадахагүйше бол, холые харадаг, олье бододог сэсэн үбгэд, хүгшэд ажаууһан юм. Арбаад наһаяа дабажа ябаһан олон бидэниие суглуулаад, хургаал, заабари хэлэдэг байгаа.

Дамбын Дугар, Ошорой Сэдэн, Түдэнэй Мүнхэ, Молоной Дари, Галданай Мэжэд гэгшэдэй үгэ зугаае шагнажа, айхабтар һонирходогоо мартадаггүйб. Балшанай Гарма (1888-1951) таабай бидэниие олоор суглуулаад, һониноо хөөрөжэ эхилэхэе урид яаралгүй тамхилха, ехэ удаан ношвордог зантай байһан юм. Иигэжэ һонирхохо гү гэжэ маанадые шэгшэдэг байгаа. Хүлээжэ ядаһан заримашуулнай тэсэриез һалажа эхилдэг һэн. 1943 оной зун бидэниие дахуулажа, үбһэнэй тармалгада ябаха үедөө удахагүй ламагүй хуралда ябахат, лагангүй бэхээр бэшэдэг болохот гэхыень һанадагби. Тэрэ үедэ гүлмэрхэн ябаһан бидэнэр үнэншөөгүй һэмди. Мүнөөшье бологтор Гарма таабай намайе гайхууһан зандаа.

Хабарай тарилгын эхилэмсээр, морин тэргээр үрэнэнэй таряа палидо шэрэхэ болоһон Жундуев Рабдан (1896-1953) үбгэн тэргээе заһабарилхымнай маанадта асараа һэн. Тэрэ хабар Рабдан Жундуев Шэтэ хотодо сэрэгэй албанда байһанаа албанһаа табигдажа, нютагаа бусаа һэн. Радын Бата, Ошорой Сэдэн, Түдэнэй Мүнхэ үбгэдэй Рабданда ханджа: «Хэды нара албанда ябабаш», - гэжэ асуубад. «Найман нара ябаад бусаалби даа», - гэхэдэнь, «Үлэгшэндэ албая дүүргэе ха юмши», - гэхэдэжэ энээлдэнээр, тэргын хэлэгжэ абаад, Рабданаа ябуулаа бэлэй.

Үдэрэй хоол хүртэжэ хуухадаа, Бургалтайһаа 18 модо зайда оршодог Үлэгшэндэ бэшэ, Шэтэдэ Рабдан ахайн албанда ябажа ерхыень һайн мэдэхэ байһандаа, ехээр һонирхожо, үбгэдөө хашараабад.

1916 ондо минии нютагһаа сэрэгэй арын ажалда Сэдэбэй Жаб, Ошорой Сэдэн, Балданай Сэрэнжэб, Санданай Сэрэнжэб, Найданай Молон гэгшэд ябажа ерээ һэн.

Жундын Дэжэд эжын Рабданаа гэрхэ намнажа, Үлэгшэндэ ябуулаа ха юм. Иигэжэ сэсэн бодолгой эжынгээ ашаар Жундуев Рабдан сэрэгэй арын ажалда мордоогүй гэртээ үлөө ха юм.

Бүри урдын сагта ехэ пүүдэл болоходо, Үлэгшэндэ үсөөхэншье һаа, айлууд үлэшэһэн гэдэг. Үнгэрһэн зуун жэлүүдэй гушаад оной үедэ колхозно хүдэлөөнэй гайхамшагта шударгы эдэхитэд Ёндон Будаев, Георгий Данчинов, Дымпил Гармаев, Цыбен Ульзетуев гэгшэд Захаминайнгаа аймаг соо нэрэ хүндэ ехэтэй хүнүүд байгаа.

1931 ондо Баруун Бургалтай нютагта 14 айлуудые хамтаруулажа, «Большевик» колхозой нуури эмхидхэһэн түүхэтэй. 1935 ондо «Большевик» колхозой түрүүшын түрүүлэгшэ Цыдыпов Жигжид түрмэдэ орошоо. Тэрэл оной май һарада Цыбен Ульзетуев колхозые ударидажа эхилбэ.

1936 ондо колхозой залуу 12

Дурсалга

хүбүүд, басагадые комсомол болгохоо аймагай түб байһан Сахирта абаашахадаа, Бургалтайн дасанда бурханай номдо нуража байһан хубараг хүбүүдые илгаагүй.

Банзаракцаев Дамба (хубараг нэрэнэ Данзанжаб), Бизяев Дарма (Санжижаб), Намсараев Дамнин (Лубсан-Шираб), Гомбоев Дэмбэрэн (Даба-Самбу), Балданов Гармажаб (Галсан-Доржо) - эдэ хүбүүд монгол, тангадаар хуушанай хургаалтай байһандаа латын үзэгөөр хэблэгдэһэн ном, газетнүүдые мэтэр шудалаад, наһажаал боложо ябаашадга үзэг заажа, уншалага, бэшэлгэдэ хургажа эхилэһэн. Иигэжэ нютагаймнай ЛИКБЕЗ бии боложо, хубараг ябаһан хүбүүд комсомолой гэгшүүд, культурмеецүүд боложо, үнэн шударгы ажалаараа нютагайнгаа зоние гэгээрүүлхые оролдожо эхилэһэн. Дээрэ нэрлэгдэһэн ахамад хүхэдөө һанан дурсахадаа, үнгэрэн ошоһон гайхамшагта сагые мүнөөшье мартаагүйб. Тэрэ үсын коммунист бүхэн барандаа адли байгаагүй. Тэдэнэй дунда холые харадаг, олье бододог хүнүүд олон байгаа даа.

Тэрэ үедэ манайхын түрэл голойнгоо зүүн бээдэ онсогойшог ажауудаг байгаабди. 1936 оной һаял гараад байхада, минии дүү Даша-Цырен (наймадахи хүбүүн) түрэжэ, эжымнай уншалгын байшанда ябаха аргагүй боложо, зосоогоо уужамшье һаа, дэгнүүл хушалтатай табхар үбэлжөөндэмнай дүүүшэрг хуудаг айлуудай зон сугларжа, уншалага, бэшэлгэдэ нурадаг байһан юм.

Тусгаар даабаритай Гомбоев Дэмбэрэн өөрынгөө үетэн болон ахамад үетэниие манайда суглуулаад, ном, дэбтэртэ хургадаг һэн. Найма наһатайдаа би 1937 оной намар 1-дэхи класста Гонгор Намдакович Лубсанов багшада нуража эхилэһэн. Шарлуу Базар (Владимир) хоёр дүүнэртэйгээ багшамнай байдаг һэн. Базар дүүтэйнь тааража наададаг байгааб. Владимир Лубсанов хорин жэлэй үнгэрбэшье, «Мүнхэ зула» рассказ зохоһон юм даа. Мишии Найдан Нима таабайн (1853-1934) наһа барахада, 5-тай байгааб. Таабаймни 31-тэй ябахадань, Гэлэг абань 58-тайдаа наһа бараһан байгаа. Гэдэргэнб тоолоод үзэхэдэми, 1825 ондо түрэнэн болодог байха юм. Гэлэг элинсэгтаабаймни 28-тай болоод ябахада, Мама абань 61 хүржэ наһа бараа. Мүн лэ тоолоод гаргахадамни, 1789 ондо түрэнэн байдаг юм. Нютагайнгаа үбгэд, хүгшэдэй манайда олоор сугларжа хөөрлэдэн хуудаг зугаа сооһоо эгээл һонин олзонни байбашье, үшөө саашань сугарюулжа, хэнэйшье дурсаһые һанадаггүйб.

Буурал холын сагта түрэнэн тухай гэршэлгэһээ байтагай фотокарточка үгы байгаа даа. Найдан Нима таабаймни наринаар тэмдэглэжэ ябаһан угай бэшэг соо 15-дахи үсын хүн байбашье, түрэнэн тухай гэршэлгэ намдашые үгы юм. 1931 ондо Хуртага-Бургалтайн сомоной бии болоһонһоо хойшо үхибүүдэй түрэхэдэ, гэршэлгэ

үгтэдэг болоһон байха юм.

Гайхамшаг үе сагые дабажа ерэнэн минии үетэндэ эжы, абань гэр барижа үгэһыень түрэл нютагтаа хараагүй хүм. Айл болон сасуугаа, аминдаа айл хууха гэжэ һаа, өөһдөө оролдожо, ямаршые болтэр олоожо, тэрээн соогоо залуухан айлнууд зөөжэ ородог байгаа даа.

Нүхэдтөө туһалжа, колхозой ажалһаа гадуур гэр барилгын ажалда шадалаараа боложо ябалсадаг һэм. Модо шэрэлгэ морин эрдэниин ашаар лэ байгаа даа. Архи уухаһаа байтагай, амандаа үмхэхэ хилээмэнэй хомор байбашье, аминдаа айл хууха хэрэгтэй ааб даа. Үетэн нүхэдтөө хүлһөө аршан, аршан туһалбашье, солхооб эриһэнэ һанадаггүйб. Архи уужа, ухаа һамарһаа арбаншье мүнгэ эрижэ, хэндэшье альгаа һарбайһанаа наһанай үндэртэ гаратараа баһал һанадаггүйб.

Мүнөө сагтай жэшэхэ болоо һаа, бэе бээдэ тухатай, ехэ эбтэй ябадаг һэмди. Аха захатан үбгэд, хүгшэдөө хүндэлжэ, тэдэнэй шэхэндэ һарюу-гажуу үгэ дууллахаа айдаг һэмди. Манай буряад арад ондоо яһатанһаа ехэ илгаатай зон байһамнай минии наһан соо мэдэгдээ даа.

Тиимэ хэн хойноо «урдын-химнай ула» болоогүй. Болохошьегүй гэжэ һанахада, сэдьхэл, бодолдо таатайхан байдаг. Бурядайнгаа түбтэ гурбан ехэ гуламтатайбди - «Буряад үнэн», Буряад театр, Бурядай радио. Эдэ гурбан гуламтаһаа һонин, һайхан хүмүүжүүлгын гайхамшагта хургаал заабаринууд хулуур гаража, нютаг зоний ухаан бодолые эдеешүүлдэг гэшэ бээ. Тэрэнһээ гадуур Буряад арадай үндэһэн соёлой эблэл ажал ябуулга эршэд-хэнээр ерэнэндэ, би буряадби гэжэ домогложо ябадаг хүн бүхэн баясангүй яаха юм. Олон жэлүүдэй туршада түрмэ, шоронгоор ябажа, амиды мэндэ нютагаа бусаһан эдэ үбгэдни шарын шажанай дээдэ эрдэмтэд байгаа даа. Нютагайнгаа үетэн нүхэдтэ ехэ нюусаар дабажа гараһан замаа хөөрэнһынше байгаа бээ. Залуу үетэнһөө нюуса байһыень ойлгодог байһандаа ехээр хашараадаггүй байгааб. Партияна дээдэ эрдэмтэй байгаа һаа даа, одоол дуратайгаар хөөрэхэ һэн даа гэжэ һанадаг һэм.

1936 оной намар минии Данзан-Еши (абын дүү) аба лама түрмэдэ орошоо һэн. 1944 оной гарамсаар Ванданов Лубсан-

Цырен манайда айлшалхадаа: «Данзан-Ешимнай Эрхүүдэ наһа бараа», - гэжэ дуулгаа һэн. Лубсан-Цырен 1936 ондо залуухан хубараг түрмэдэ орошые һаа, Эсэсын дайнда хабалдалсажа, хүндөөр шархатаһанай удаа нютагаа бусаһан юм. Хасууртайда тоонтотой. Минии Найдан-Нима таабайн узуур нагаса болодог байһанаа дурсан хөөрэдэг һэн.

1828 ондо түрүүшын хурал айладхаһан Баруун-Бургалтайн дасанда 100 жэлэй үнгэрөөд байхада, 400 гаран лама хубарагууд тоолододог байһан гэдэг.

Зургаан ехэ ламанар хуушан зандаа дасанда үлэжэ, хаагдатарын хурал, һахиоуһаа хураһан ёһоороо хуугаа юм. Балжарай Сүмэрэб габжа, Дабаагай Ринчин, Дашын Шоймпол, Сэрэнэй Жабаа, Шүлгэмэй Содбо, Батын Лубсан-Доржо эдэ эрдэмтэ ламанарые шэнэ засаг, сагдаа ноёд, НКВД, ОГПУ оройдоошые хүдэлгөөгүй. Асуудал табяагүй орхиһон байха юм. Дасангай хаагдахада, хүдөө нютагаа гаража, наһанайнгаа эсэс бологтор зондоо туһалжа хуугаа юм даа.

Гүнзэгы ехэ удха, шанартай буян, мүргэлэй орондо ажаууһан буряад арадай дундаһаа 12 дугаар хамба Даша-Доржо Этигэлов багша мүнөө сагай гайхамшаг үйлэ хэрэгые бүхы дэлхэйдэ гэршэлэн харуулба гэшэ. Буян, нүгэлые илгажа ябаха гэшэ буряад хүндэ тон шухала гэжэ һанадагби. Дээррэлхэхэ, сээсэрхэхэ, хүсэрхэхэ, баярхаха - эдэ һанамжаһаа буряад зон ехэл сээрлэдэг байгаа. Холын ойлгосые һанажа ябадаг хүнүүд мүнөөшье буруушаадаг байха юм. Тиимэ гэжэ ойлгоошод нүгөөдэ хүй-хэрнүүдһээ тад ондоо байдаг. Дорой, тулюоршые, бардам, баяншые бай, нэгэл зам хүлээнэ гэжэ ойлгоно ха юм даа.

Тиимэ хэн хойнонь, мэндэ ябаһан наһан соогоо «зоной» хүн ябахаа эрмэлзэжэ, тухатай, хүндэтэй байхые оролдодог ааб даа. Түүхэ домогоор баян буряад арадынгаа үндэһэн соёл, үзэл гоёлые, аман зохёол, аяг зангые, ухаан бодолой гүнзэгы оёорто бүхөөр шэнгээһэн олон хүнүүд урдандаашье байһан, мүнөөшье байһаар, мүн хойшодоошые байхаар залуу үетэнэй урган гаража байхада баясаагүйдэ аргагүй, «Ехые хөөрэхэ гэбэл, аргаахан эхилэ, холо хүрэхэ гэбэл, аалихан яба!» гэдэгэй ёһоор, буруунай бэлшээрһээ гараагүй, бутын годо үзөөгүй хүдөө нютагай юрын хүн байбашье, наһанайнгаа намтар соо халдаһые зах, хизааргүй шашаха дуран хүрэдэг юм.

Энээндэм хатуухан харюу болоһон иимэ үгэнүүдые алад гарахаар бэшэ ааб даа. «Олон үгэ хэлэжэ, сэсэн болохогүй, олбо, жэрхи агнажа, баян болохогүй» гэдэг бээ. Гэхэтэй хамта дала наһанай дабаан дээрэ гаража, наһанай хормой шүүржэ ябаһан минии үетэн үндэр дабаанай хүтэл дээррһээ үнгэрһэн сагайнгаа зүргэ дамжан эрьёжэ харахадаа, гайхалтай ганса наһанайнгаа домог түүхые, ядарал, жаргалые яаха аргагүй һанангүй яахаб даа.

Цыбикжап НАЙДАНОВ.
Захаамин.
Михайловка.

Владимир СЫРЕНОВ

ХАБАР ТҮРЭНЭН БОДОЛНУУД - НЭГЭ АМЯАР

Манатайхан үдэрэй хүшгэтые һэхээд үзэхэдэм, Дуратайхан ябаһан залуугайл хүүхэн харагдашаба...

Хүгшэн эжыдээ эрхэл ябаа байнаб даа: Хүлөөрөө үдхэлөөд, үүдээ нэшэн гарахадаа...

Уулзахадаа тийхэдэ шалтаггүйгөөр юундэ Урдаһаамни улайшоод, доошоо хараад байбаш даа?

Эрьюутэй тархидам элдэб хорхой эрьелдээд, «Хэнтэй - нэгэнтэй хүтэрэлдөөбши?» гэжэ һанагдаа.

Гэрэйнгээ орой дээрэ гарашоод, Юугээшые хараашалаабиг гэхэдэ:

Эрээхэн самсатай энээгүүр ябаһаншини, Элихэн харагдаад, наһан соомни үлэшөө.

Дуратай шамдаа урдаһани «Дон-Кихот болохомни» гэдэ лэ,

Хүрээ дээгүүр хүнгэнөөр һүрешэһэмни ехэ гайхалтай.

Илдамхан лэ нэгые Эрьюулхэ байһан шадалтайдаа «Эрын шанар үзүүлхэм» гэжэ Юургэ дүүргэхэ сэдхэл байгаа.

«Залуу ябахада, ямар гоё һэм» гэжэ һанагдаад,

Эгтээ дурандаа һодэнһөөм нулимса адхараа.

Холуур һанаатайдаа һайхан юумэндэ аһалдаад, «Һармагшан бэшэб» гэжэ угаа ехээр баярлааб.

Наһатай болошоод, шүүлэг бэшэжэ туршахадаш,

Хоншуухан үнэртэй сээсэг түүһэн мэтэл даа.

Аятай залуу ябаһанаа гэнтэ эрьюулээд һанахадаш, Аянай шубуудай нийдэшэһэнтэй адлил даа.

Уншагшад аймнай туршалгануудһаа

Шагдаржал ДОЛСОНОВ

ТООНТО НЮТАГАЙ МАЙТААЛ

Үндэр хэдэ гүбээтэй,
Сайбар сахюур шулуутай
Үргэнэн маанадыг тоонтонни,
Сахиу бууриг түрэлни.

Хэтэдээ мүнхэ аршаан булганай,
Хүмүүжэжэ бууһан зоноймнай
Ургуулжа урдаһан ундамнай
Угтажэ абадаг уулзахадаа.

Нарайн амшье угтадаг
Баян Согго ууламнай
Баруун талаартай оршодог,
Нарата юртэмсэдэ туншалаг.

Зүүн талаар оршодог
Хүүхэн ууламнай сөбөр,
Зундаа тажиглани эхилдэг
Хүхэн дуунай үн сагаар.

Сагтаг үүрээ тэнжүүлһэн
Аба эжынээ ашаар
Ажалууһанайм баяр
Саашадаа наһанайм жаргал нэн.

ХУРИМ ТҮРЭДЭ ЗОРИУЛГА

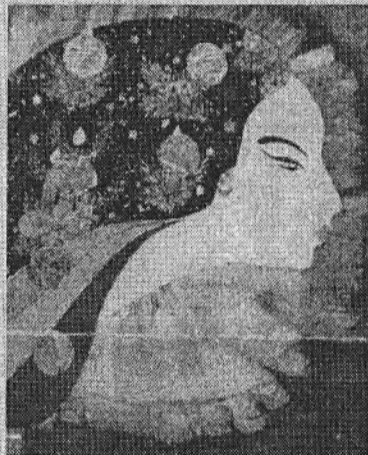
Ариохан сагай үдэртэ,
Хабарай тэн багаар
Сахиур шулуутай тоонтодоо
Ханилха ганса нүхэрөө

Манай түрэлэй хүбүүхэй
Удаан татангүй буулгаба ха,
Урихан савган хожомдоонгүй,
Маанадаа хоондотони зулуулба.

Хүсээдэһиье үнини гү сагта,
Хаанашье кидэ газарта

Ойрын гү, харчин гү, харгыда
Ойлгожэ бэе бэеэ ябуужамди.
Аба, эжын юрөөлөөр
Аха дүүнэрээ бутанише
Амшье үедэ мартангүйгөөр
Амар мэндэ, эдүүр энхэ
ажалуугаарайтг.

Цырендүлма ДАГБАЕВА

ТҮГНЭДЭ ТҮРЭНЭН БОДОЛНУУД

Хүн хүншөө ходо илгаатй,
Наһанайншье харгы өөршхитэй,
Хүрбээтэ дэлхэй эхэ жогтэй,
Хүний табисууршье таабаритай.

Халуун орон руу бусаха нютагаа
Хани нүхэдэнь хүндэн нийдэнэд,
Харин...
Хайратайхан инама орхижо шадахагүй,
Харахан галуухан Тэнгэридэ төөришнээ.

Хүнгэй наһаан - далай
Хүнтэрэн, халин догшодог,
Хүнгэй сэдхэл - дүдэн
Хүлмэрэн, носон бадардаг...
Хүйтэн харгы
Хүндэ бү хүсэ,
Харахан бодол Холодуулан яба,
Хэтэ мүнхэдөө Хүнгэй сэдхэл
Хубилан байдал...
Хүнгэй нэххэл
Хүби заяанайнь Хэмжүүр лэ.

Хүнгэй зоболон хидуужа ябаа Наа-
Хайран наһааа үншээрэхэгүйш!
Хани нүхэдэнь хүндэлжэ ябаа Наа -
Хүн нэрээшье хүнтэрүүлэхэгүйш!
Хайрата эжы, абамни,
Хангалхан тоонто нотамни,
Хэдшье сагай урдабал,
Ходоодоо сэдхэл ухаандам
Хүлмөн мүнхэдөө үлэхэ!

Хүгжэм соо - сэдхэл, бодол,
Хүлгөөтэ ажабайдал,
Хүгжэм соо - дуран, зоболон,
Хүсэгдөөгүйшле вийдал,
Хүгжэмдэл адли хүсэ олохогүйш,
Хүгжэм ухаан бодолыем эмхидүүлдэг,
Хүгжэм даруулан зосоохийм уяруулна.

ТООНТО

Хайранга, Хабартаг хүхы,
Хасури дүүрэн шугы, Дугы,
Партизанска үйлэс, Хобоо,
Балшар наһанайм харгы,
Бусан үрээб тоонтодоо
Улаан хэдэ, Амасан байнаб
аршаанһаа,
Хүсэ шадалым нэмүүлжэ,
Хаанаш мүнөө ялхадаа,
Сэдхэхэдэ хидуун үлэхэб
Сэлгээ хайхан Шэбэртээ!

Бага наһан - ажабайдалай эхин,
Бүхы юумэн - асуудал, гайхал,
Балшар хүнбүүн - «улаан бурханын»,
Гүлмэр ухаан, нилгин сэдхэл,
Эдир наһан - залитай үел,
Эрдэм бэлигэй эрмэлзэл,
Эгигээ дүүрэн дуратай сэдхэл,
Эрилгэ табиган эхин,
Таба наһан - алтан хаһа
Хадын эгээл орёл,
Хүсэндөө ороһон ухаан,
Хүлгөөтэ ажабайдал.

Буян - Дэлгэр СОДНОМОЙ

Гаңдамал тала ойто дайдаар
Гашуун заяагаа ходоодоо холбоһон
Аяын үнэркэ түрэл нотогтаа
Амиа татан үндыгөө балзайб,
Адуунай туруунда нилэ гэлхүүдэжэ,
Ангама халхинд шобто сохюулжа.

Эдлэб зоболон даажа гарадан
Энэ ёһондо ая хүндэтэй,
Налхитай аяар ганжажа байдаг
Найхан ургамалай нэгэн бэшэ,
Уураар дулаасадаг байһан соохи
Унгын сэгсэгтэл гоёшье бэшэ,
Гэбшье сагаан хангал ая
Тэнсөөн буржыһан хэлбэртэй,
Тэсэбэртэ амидаралай шадалтай,
Тийхэдэ тэрэ байхан үнэртэй,
Мэдээ ороһон нютагаа гэхэ
Минни ганса сэдхэл шэнги
Ая дайдааа заяатай,
Аминийнь тэндээ уяатай.

Дүлмажал ДОРЖИЕВА

ЭЖЫМ ГАНСАХАН ХАЙРАТАЙ

Энэркы дулахан эхын зүрхэн
Эдигэ сагаан сэдхэл бадаржулна,
Эгээл зөөлхэн уян гарнуудаараа
Эмбэжэл бидэнгэ наһааселмнай амаруулна,
Шадамар бэрхэ шамбай ябахадаа,
Шударгыгаар ажалай дабаа дабаат,
Үрн хүүгэдэһинчө замой ута харгыгэ
Үнэхэ зүрхэлһөө үрээжэ хуугаат,
Энхэржэ бөөмэйлһэн эжым гансахан
Энэ наһандаа намдаа хайратайл,
Эжымни шарай - унгаршагүй «одон»,
Эльгэ зүрхэнэйм хохасанагүй «одон».

Баир ЦЫРЕНОВ

ТҮРЭЛ ТООНТОМНИ

Дуратайб шамдла, тоонтонни!
Юундэһиь дурлаһанаа мэдэнгүйб:
Дэлхэй дээрэ шамдал адли
Түрэлэң дайда олохогүйл,
Ашагта малтамалуудаар,
Ашуудаар блян
Хүбшэ тайганын
Харшдан нэмжлэнэ,
Аршаан булагта
Ариун тунгалаг
Түрэн голнуудшн
Туршээн бурьяна,
Савата нардагуудайш
Буура толгой
Буурсаг мэтэ
Толорон байнал,
Сэсэг набшаһаар,
Зүлгэ ногоогоор,
Саһа бороогоор,
Саязай агаараар
Хангалтан байнал,
Түрэн тоонтон
Хэдшье хэлэ
Хаанашье ябаа Наа,
Шамдла бусахаб,
Шамдла бусахаб,
Түрэл минни тоонто!

ХАБАРАЙ ҮЗЭГДЭЛ

Халуун нарнай элшөөд
Хабарай савата дайдые
Уринаар эльбэжэ гэрэлүүлэн,
Убан болоторын кайдуулна,
Хаданаа горхөд урдажа,
Харын захар харьялна,
Хүйтэншгэ һүнийн угада
Хатуу мүйһөөр хушагдана,
Үбэлэй шарүүн үдэрнүүдые
Үнгэргэн амитад нүхэн соо
Нойрһөө одоошье һэрихэдээ,
Нарата харай баяртай,
Аянай шубууд бусажа,
Агаарта дэгдэн ганганадана,
Далай, гэрэй хушалануудһаа
Дулавууд ханхинан унана,
Хабарай үдэрнүүдэ үзэгдөөшье
һаа,
Хашан үбэл зугадажа,
Хабарые урдаа оруулангүй,
Хаба шадалараар туршана,
Налхи, жабараар үлэнэ,
Дайдые саһааршье хушана...
Дахинаа хүйтэркы хүлэнэ,
Үбэлэй хэдшье оролдоходонь,
Үлүү туһа болоногүй,
Байгалийн жама ёһые
Байлгэжа, хэлгэжэ шадахагүйш!
Нэлгээн сагай тогтожо,
Бууриа хабар эзэлбэ.

ЁОХОР НААДАНДАА ДҮХЭРИГЛЭЕ!

Талада тарихан тарьянтнай
Татама баяр урга лэ,
Толи найхан бэетнай
Тэгшэл зандаа ябаг лэ,
Зундаа тарихан тарьянтнай
Залаалан баяр урга лэ,
Зурагар найхан бэетнай
Залуу зандаа ябаг лэ.

Хүрин будагтай столтай
Хотоймо хүндэтэй байг лэ,
Хүргэн болохо хүбүүнтнай
Хүндэмүүшэ зантай байг лэ,
Хуһан модон столтай
Хотолзомо хүндэтэй байг лэ,
Бэри болохо басагтаннай
Баян зантай байг лэ.

Дүрбэн булантай гэртнай
Дулаан ходоодо байг лэ,
Дуратай сөбэрхэн хүбүүнтнай
Дура булама нүхэртэй болог лэ,
Нарһан модон гэртнай
Наратай ходоодо байг лэ,
Хүүхэн ябаһан басагтаннай
Хүргэн хүбүүтэй болог лэ.

Хурьганай арһа эдэхэдэнтнай,
Хурга зузаан болог лэ,
Энхэржэ үргэнэн хүбүүнтнай
Эрын дээжэ болог лэ.

Эшгэнэй арһа эдэхэдэнтнай,
Эрхы зузаан болог лэ,
Эрхэлүүлжэ үргэнэн басагтаннай
Эхнэрэй дээжэ болог лэ.

Альганай шэнээн үүлэнһээ
Аадар адхарха хэбэртэй,
Алайрай алаа басаганһаа
Зугаа гараха хэбэртэй,
Бээлэйн шэнээн үүлэнһээ
Бороон орохо хэбэртэй,
Боохоной сөбэрхэн басаганһаа
Зугаа гараха хэбэртэй,
Хурабын шэнээн үүлэнһээ
Хура орохо хэбэртэй,
Хойморһоо ерэнэн басаганһаа
Зугаа гараха хэбэртэй.

Үбэлэй гэлгэр харгыда
Үхэрэй туруун хальтирдаг,
Үелэн ябаһан дангинаһаа
Ахайн зүрхэн хальтардаг,
Хабарай мүйһэн харгыда
Хүлгэй туруун хальтирдаг,
Ханилаад ябаһан басаганһаа
Ахайн зүрхэн хальтардаг.

Эрхэ басагыемнай эзэлһэн
Эрхүүгэй хүбүүн байгаа биз,
Хүүхэн басагыемнай эзэлһэн
Харийн хүбүүн байгаа биз.

Томоотой басагыемнай эзэлһэн
Турын хүбүүн байгаа биз,
Таатай басагыемнай эзэлһэн
Түнхэнэй хүбүүн байгаа биз.

Баруун хадын хаяада
Бадма сэгэ бадархай,
Наадандаа хатарһан бидэнэр
Ная, ерэ наһа хүрэнэйбди.

Урда хадын үбэртэ
Ургы сэгэ ургатай,
Ёохортоо хатарһан бидэнэр
Ерэ, зуун наһа хүрэнэйбди,
Түхэрээн нуураа тойрожо,
Түмэн галуун ганганаа,
Түлһэн талаа тойрожо,
Ахай дүһэр хатараа.

Дамнин ОШОРОВОЙ суглууларинаа.

Ёһоор гоё наадамнай
Ёохор наадан гээшэл даа,
Ёохор наадандаа дүхэриглэе,
Ёһотой гоёор хатаралдая.

Дабталга:
Хоолой ниилүүлжэ дуулаа,
Хатаралдахада тааралдая.

Гэшхэжэ хатарһан шалаа
Гэлитэрэн хатарая,
ДК-гайнгаа сонхонуудые
Дорьботоронь хатарая.

Дабталга:
Наашаа боложо залуушуул
Наадандамнай оролсыт,
Хүхиун наадан ёохороо
Хоолойн шагһаар дуулалсыт.

Дабталга:
Эдир залуу наһамнай
Эрбэлтэ үгыгөөр үнгэрхэл,
Залуу саруун наһандаа
Зугаалжа, дуулажа ябаял.

Дабталга:
Дуратай басагадаа хүтлөөд,
Дүхэригтэмнай дүтлөөд,
Дуулалдыт маанадтай,
Даруу зантай хүбүүдүүд.

Дабталга: Тойроод байһан залуушуул Ороод манай дүхэригтэ Найхан дуугаа дуулалсыт, Хатаралдажа наадалсыт.

Дабталга:
Басагад үгы хүбүүдүүд
Барилсажа гараараа,
Танилсажа басагадтай
Тааралсажа дуулалсыт.

Дабталга:
Хүбүүн үгы басагахан
Ханын заханда байлагуыл,
Дүхэригтэмнай оролсыт,
Дэмы эшэжэ айлтагуйл.

Дабталга:
Наһатайшуулишье маанадтай
Наадалсажа хатаралсыт,
Залуу наһаа наһажа,
Залуушуудтай дуулалсыт.

Дабталга:
Дуунууднай хуушарба,
Дуугаа зохёожо дуулаа,
Хатар наадан хуушарба,
Хамтаараа шэнээр хатарая.

Ким БУДАЕВ.

Агуу Илалтын 60 жэлэй ой

Илалтын 60 жэлэй ойн баярай үед түрэл нутагайнгаа аха зоние дурсаха дурэн хүрэнэ. Ахын аймагнаа энэ ехэ дайнда олон хүбүүд мордохон гэшэ, гэдэнэй тоодо минии дүтын түрэлхид.

нүгшэбэ гэрэн данса Норжима нүхэртэнэ ерэнэн байгаа. Ш.С. Иванов Николаевска областиин Казановска райондо хүдөөлүүлэгдэнэн ха.

Минии дунда абгай Шулым Жапхунаевич Замбалов Сыпил

мүнхэ нойроор нойрсоно.

Дунда абгай Убу Жапхунаевна Замбало-Доржиева нэгэ Сэнэн басагатай, гурбан хүбүүтэй байган. Ехэ хүбүүнийн Халзан Дамнянович Доржиев 1910 ондо Ахын хо-

илаһанай түлөө» гэрэн медальнуудаар шагнагдаһан байна. Мон хууринда мүнхэ нойроор нойрсоно.

Убу Жапхунаевнагай бага хүбүүнийн Буда-Жамса Дамнянович Доржиев 1918 ондо

гаалгын Агууехэ дайнда «Германиие илаһанай түлөө», «Япониие илаһанай түлөө» медальнуудаар шагнагдаһан юм.

Гурбадахи Нима хүбүүнийн 1929 оной юм. Долоон класс

ҮБГЭ ЭСЭГЭНЭЭРИЙМ ДАЙШАЛХЫ ГАБЬЯ

Г.А.Хандыев

Ш.С.Иванов

Г.Ш.Замбалов

Н.Ж.Гушеев

Г.Д.Доржиев

Г.Ж.Д.Замбалов

С.Х.Папиев

А.Х.Папиев

Н.Х.Папиев

Н.Р.Замбалов

Д.Ж.Замбалов

Минии ехэ абгай Бата Жапхунаевич Замбалов Сурум ба Норжима гэжэ хоёр басагатай.

Ехэ хүргэнийн Гомбо-Жаб Лопсонович Хандыев 1910 ондо Ахын хошуунай Хара-Хужар хууринда түрэнэн юм. Зургаан класс дүүргэнэн, яһала эрдэмтэй байгаад, 1929 онһоо эхилжэ, түрэл артелиингээ үндэр наһатанда бэшгэ заадаг болоо. Удаань артелиингээ адуу малай ажахые даагшаар хүдэлжэ байтараа, 1940 ондо Улаан Армиин сэрэгэй албанда татагдаһан намтартай. Тиигэжэ 1941 ондо тэрэ сэрэгшэдэй хургуули дүүргэжэ, 3-дахи гвардиин мотострелково дивизион, удаань 601-дэхи стрелково полкын бүридэлдэ орожо, дайсадтай тулалдаһан юм. Москва хотые хамгаалалгын байлдаанда, Можайск тээшэ добтолгодо хабаадажа, 1942 оной сентябриин 13-да Улаан Армиин сэрэгшэн Гомбо-Жаб Лопсонович Хандыев дайсанай тобшодо дайрагдажа унаба гэжэн саарһан Сурум нүхэртэнэ барюулагдаһан юм. Г-Ж.Л. Хандыев Ленинградтай областдо мүнхэ нойроор нойрсоно.

Бата Жапхунаевича баг хүргэн Шагжа Сыренович Иванов 1908 ондо Ахын хошуунай Балакта хууринда түрэнэн юм. Дүрбэн класс эрдэмтэй, комсомолой гэшүүн байгаа. 1929 онһоо түрэл нотагтаа эрхим хайнаар ажаллажа, 1930 ондо ВКП(б)-гэй гэшүүн болоһон юм. 1931 онһоо эхилжэ, Батоголой графит олзборилгын уурхайда ажаллажа байтараа, 1943 оной хабар Улаан Армиин сэрэгэй албанда татагдаһан намтартай. Залуу сэрэгшэдэй хургуули дүүргэжэ, 1-дэхи Украинска фронтдо дайсадтай тулалдаһан юм. 1944 оной декабрь нарада Улаан Армиин сэрэгшэн Шагжа Сыренович Иванов дайсанай тобшодо дайруулжа, наһанһаа

дулма гэжэ хоёр басагатай, мүн Ганжур гэжэ хүбүүтэй байгаа.

Ганжур Шулымович Замбалов 1918 ондо Ахын хошуунай Бүрэн-Гол хууринда түрэнэн юм. Тэрэ хоёд яһанай байгаа. 1930-аад онуудта Бурунголой Ербановай нэрэмжэтэ коммунада ажаллажа эхилэ. Хүүлээрнь 1932 ондо хоёд угсаатан хоёдой сомондо гэр малаараа зөөжэ ошоһон байгаа. хоёдой сомоной гэшүүн боложо, КСМ-эй секретарь боложо хүдэлһэн юм. 1939 оной ноябрь нарада Улаан Армиин сэрэгэй албанда татагдаһан байгаа. 1940 ондо зургаа харын залуу сэрэгшэдэй хургуули дүүргэжэ, Номгон далайн флотой матросоор сэрэгэй алба гараа. 1943 оной декабрь нарада Номгойн далайн флотой матрос Ганжур Шулымович Замбалов хураггүй үгы болоо гэрэн данса Тубан абгайда ерэнэн юм.

Минии бага абгай Найдан Жапхунаевна Замбало-Гушеева нэгэ басагатай, нэгэ хүбүүтэй. Хүбүүнийн Нанзат Жугдырович Гушеев 1910 ондо Ахын хошуунай Алаг-Шулуун хууринда түрэнэн, долоон класс дүүргэжэ, 1932 онһоо КСМ-эй гэшүүн ябаа. БурЦИК -гэй нэрэмжэтэ сельхоз артельдэ избач, ликбез, комсомолой ячейкын секретарьяр ажаллаһан юм. 1940 оной нажар Улаан Армиин сэрэгэй албанда татагдаһан байгаа. Гурба харын залуу сэрэгшэдэй хургуули дүүргэжэ, нэлмын взводой командираар дайнай талмайда ороһон юм. 1943 оной январь нарада ВКП(б)-гэй гэшүүн болоһон байгаа. 1944 оной декабриин 29-дэ 223-дахи кавалериин полкын нэлмын взводой командир, ахамад лейтенант Нанзат Жугдырович Гушеев Венгриин газарта дайшалхы габьяа харуулжа унаба гэрэн данса бага абгайда ерэнэн байгаа. Н.Ж.Гушеев Венгриин гүрэнэй Пуставим тосхондо

шуунай Бүрэн-Гол хууринда түрэнэн, бэшгэ багатай, партида ороогүй. 1930-аад оноор Ербановай нэрэмжэтэ коммунада, БурЦИК-гэй нэрэмжэтэ сельхоз артельдэ барилгашанаар ажаллаһан байгаа. Гурба харын залуу сэрэгшын хургуули дүүргэжэ, 1941 оной октябриин 1-дэ Украинска фронтдо хабаадаһан байна. 1942 ондо февраль нарада Улаан Армиин сэрэгшэн Халзан Дамнянович Доржиев дайнда наһа бараһан байна.

Убу Жапхунаевнагай дунда хүбүүнийн Доржиев Гончик Дамнянович 1911 ондо Ахын хошуунай Урьёолок хууринда түрэнэн, 4 классай хургуули дүүргэжэ. 1929 онһоо Ербановай нэрэмжэтэ коммунада ажаллаһан юм. Хүүлээрнь «Улаан Аха» хүдөө ажахын артельдэ хүдэлжэ байтараа, 1940 оной намар Улаан Армиин сэрэгэй албанда татагдаа. Зургаа харын туршада сэрэгэй хургуули дүүргэжэ, 1941 оной үбэл 1-дэхи Украинска, II-дохи Беларусска фронтдо орожо, дайсадтай тулалдаһан байна. 1943 оной июнь нарада байлдаанай үедэ нюргаа, хүдөө буудулжа, госпитальдо ороһон гэшэ. Хүүлээрнь дахяд дайнда ошоһон юм. Гончик Дамнянович дайнай дүүрэтэр дайралдажа, хүүлээрнь 1945 оной июль нараһаа заһабарилгын ажалда хабаадалсан юм. 1947 оной нажар сэрэгшэн Гончик Дамнянович Доржиев сэрэгэй албанһаа нотагтаа бусажа ерээ. Ахын райподо, харгы заһабарилгын таһагта, СВГРЭ-эйн экспедицидэ хүдэлжэ, наһанайнгаа амаралтада 1972 ондо гаража, 1976 оной хабар наһа бараһан юм. Гончик Дамнянович Доржиев «Эсэгэ Ороноо хамгаалгын дайнай нэгэдэхи шатын» орденоор, 1941-1945 онуудай Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда «Германиие илаһанай түлөө», «Япониие

Ахын хошуунай Бүрэн-Голдо мүн лэ түрэнэн юм. Арбан найматайһаа КСМ-эй гэшүүн байгаа. Түрэл нотагтаа хүдэлжэ байһанаа, дайнай эхиндэ шахуу сэрэгэй албанда татагдажа, 1-дэхи Украинска фронтдо десантно-воздушна бригадада орожо, дайсадтай тулалдаа болоно. 1943 ондо хүндөөр шархатажа, госпитальдо удаан саг соо эмнүүлээд, нотагтаа бусаһан юм. Жамса Дамнянович дайнай хүүлээр арбаад жэлэй туршада райподо хүдэлөө. Гэнтын аюулда орожо наһа бараһан Жамса Дамнянович Эсэгэ ороноо хамгаалгын олон ордон, медальар шагнагдаһан байна.

Минии дунда абгай Долгор Жапхунаевна Замбало-Папиева Ешэн ба Хорлу басагатай, гурбан хүбүүтэй. Ехэ хүбүүнийн Сурун Хайдакович Папиев 1919 ондо Ахын хошуунай Бүрэн-Голдо түрэнэн, 5 классай эрдэмтэй байгаа. 1930-аад оноор Ербановай нэрэмжэтэ коммунада избачаар хүдэлөө. Хүүлээрнь Каландарисвилиин нэрэмжэтэ хүдөө ажахын артельдэ хүдэлжэ байһанаа, 1941 оной сентябрь нарада сэрэгэй албанда мордоо. Сурун Папиев 1-дэхи Украинска фронтдо хабаадаад, тэндэ наһа бараһан юм.

Хоёрдохи Дэмбэрэн хүбүүнийн долоон класс дүүргэжэ, Бурцигэй нэрэмжэтэ артельдэ комсомолой секретарьяр ажаллаа. 1942 оной эхиндэ Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнда мордожо, 1-дэхи Украинска фронтдо хабаадаа, 1944 ондо ВКП(б)-гэй гэшүүн болоһон байна. Энэл жэлдээ хүндөөр шархатажа, госпитальдо ороо. Дайнай хүүлээр 1947 ондо нотагтаа бусажа ерээд, Ахын экспедицидэ нилээд удаан хүдэлһэн намтартай. Дэмбэрэн Хайдакович «Дайшалхы габьяагай түлөө», 1941-1945 онуудай Эсэгэ ороноо хам-

дүүргэжэ, 1946 ондо ВЛКСМ-эй гэшүүн болоо. Дайнай хүүлээрхи жэлнүүдтэ сэрэгэй албанда ябаһан юм. Нютагтаа бусажа ерээд, завхозоор хүдэлөө, Улаан Шулууга колхоздо тоо бүридхэлгын орлогшоор ажаллаһан байна.

Дунда абгайн Радна Жапхунаевич Замбалогай үри хүүлэд гэхэдэ, Дулма, Дарья, Николай болоно. Николай хүбүүнийн арбан долоо наһатайдаа дайнда мордожо, 68-дахи пулеметно батальондо танкова пулеметчигоор дайралдаһан юм. Эрэлхэг зоригтойгоор дайнда ябажа ерээд, түрэл нотагтаа эбэртэ малдажа абаад хүдэлөө. Хүүлээрнь Ахын аймагай тоо бүридхэлгын таһагта налогой инспекторээр хүдэлөө. Ветеринарна хургуули дүүргээд, Бүрэн - Голой сомондо нилээд удаан ажаллаһан намтартай.

Минии аха Доксон Жалсараевич Замбалов 1927 ондо Ахын аймагай Алаг-Шулуун нотагта түрэнэн. хоёд яһанай, зургаан класс хургуулитай. Хара баһанаа хүдөө тайгаар ябажа, модо шулуугаар нохирхожо ябадаг заншалтай байгаа. Ахамни 1943 ондо намар Улаан Армиин сэрэгэй албанда татагдаһан юм. 1944 оной ноябрь нараһаа 1946 оной декабрь нара болотор 26-дахи округой мэргэн буудагшын хургуулида хуража гараа. Курсант-снейпер боложо, 129-дэхи харгы заһабарилгын батальондо орожо, япон милитаристнуудаар тулалдаһан юм. 1947 онһоо заһабарилгын ажалда ябаһанаа, 1951 ондо нотагтаа бусаһан юм. Удаан саг соо Ахын аймагай милициин таһагта ажаллаһан байгаа. 1985 ондо хүндэ үбшэндэ дайрагдажа, ахамни наһа бараһан юм.

Лидия ЗАМБАЛОВА, ажалай ветеран.

Фото-зурагууд гэр бүлнһе альбомһоо абтаба.

АХА ЗАХАТНААРАА ОМОГОРХОЛ

Манай Юрөө нютагай наһатайшуудай нэгэн болохо Ким Батомункуевич БУДАЕВ тухай бэшэхэ хүсэлтэйб. 1932 ондо «Сандахын адаг» гэжэ хууринда түрэнх. 1946 ондо Юрөөгэй хүсэд бэшэ дунда хургуулин 7 класс дүүргээд, 1951 он болотор колхоздоо ажал хэһэн юм. Уян сэргэй албанда 5 жэл ябажа ерээд, жолоошоной курс дүүргэжэ, арбаад жэлэй туршада машинын жолоошоноор ажаллаа. Жолоошонойгоо ажал орхижо, хонин ажалда ороод, наһанайнгаа амаралтада гаратараа хүдлөө.

Ким Батомункуевич наһанайнгаа нүхэр Людмила Очировна ба бага хүбүүн Бататаяа

Пенсидэ гаража, сүлөөтэй болоходоо, нютагайнгаа домог түүхэ сүтлуулжа, «Буряад үнэндөө» бэшээд эльгээдэг.

Энээнһээ гадна шүлэг зохёодог, хөгжэм тааруулжа бэшэдэг. Өөрынгөө хори гаран шүлэгүүдтэ хөгжэм зохёохоһоо гадна Гунгаа Чимитовэй дүрбэн шүлэгтэ аялга бэшээ юм. Иигээд Ким ахын дуунууд холуур саагуур эдэлхэнь найдамтай.

Мүн Ким Батомункуевич районийнгоо «Сэлэнгэ» газетэд элдэб нонин ушар, Юрөөгэйнгөө суута хүнүүдэй амжалта, ажал хүдэлмэри тухай, түрэл нютагаа, Эхэ ороноо, байгааһия магтаһан шүлэгүүдые ород хэлэн дээрэ бэшээд эльгээжэ байдаг.

Манай хургуулин багшанар, хурагшад бэшээн юумээрнь ехэ һонирхожо, уулзалгануудые үнгэргэдэг, «видеоһоор» хаажа, урготго харуулдаг, элдэб конференцинуудтэ хабаадан, түрүү хууринуудые эзэлдэг.

Дүрбэн тэгшэ талаан болитгэй Ким абгаймнай үри бэдээ үшөөл туһатай, ашанар зээнэртээ алтан заабарья хэлэжэ, саашадаа энхэ элүүр, жэнхэни хөгжэм, дуугаа жэгүүртэ эдэлүүлэн, ута наһатай, гуниг бэшэ жаргалаар гурбан зөөлэниие эдлэжэ яһаһай гэжэ хүсэнэб.

Даридулма ДОРЖИЕВА, Юрөөгэй дунда хургуулин багша.

Манай хүндэтэ худагы Любовь Аполлоновна ЖАМБАЛОВА-ХАБДАЕВА эдэ үдэрнүүдтэ 55 жэлэйнгээ ойн баяр тэмдэглэхэнь. Бидэ, Гармаевтанай, Дугар-жаповтанай, Доржиевтанай, Бадмаевтанай, Батоцыреновтанай, Мункоевтанай бүлэнүүд, Любовь Аполлоновнае алтан ойгоорнь халуунаар амаршалжа, олзотой омогтой, энхэ тэнюун, олоной түлөө оролдожо, жаргажа хууһынь хүсэнэбди.
2005 он, Улаан-Үгэ хото.

ЭТИГЭЛЭЙ ХАМБАДА МҮРГЭМЭЙ

Ивалгын дасанда заларжа байһан Даша-Доржо ЭТИГЭЛОВ хамбын бодото бэеын шарилда мургэхэ гэжэ үнэй ханадаг байгааб. Нүзэгтэйшүүлэй мургэжэ, адис абахын тулада апрелиин 24-эй үдэр тэрэ ехэ хүнэй шарил ехэ дасанда залагдаханы гэжэ дуулахадаа, Думжаб бидэ хоёр ошохо гэжэ хэлсэбэди.

Үглөөгүүр эртээн харгыда гараһан хадаа хүи зоной ехэ олон болоодүй байхада, дасан хүрэжэ ошобобди. Дасанай хүдэлмэри ехэ һайнаар эмхидхэгдэнхэй байба. Нүзэгтэйшүүлэй олоороо юрьед гансата орохогуйн тулада дасанай хэрэлсэйн доодохи табсанһаа эхилжэ, гурим сахигшад табигдаһан байжа, тэдэнэр хүнүүдые бөөн-бөөнөөр дээшэнэ табина.

Хэрэлсээ дээрэ гарахадамнай, нэгэ газарта олон хүнүүд бөөгнэрэн агсажа байба. Шэнэ ерэнэн хүнүүд мүн э тэдэнэй араһаа түлхисэлдэжэ оробобди. Тэндэ хоёр басагад столдо һуунхай, хүнүүдэй үргэлэй мунгэ абажа байба. Столдо дүтэлжэ, гэртэһинэйнгээ нэрэнүүдые, мүн үргэнэн мунгэнэйнгөө тоо бэшэһэн саарһаяа мунгэнэйгөөр үгэхэдэмнай, тэдэнэр абажа, саарһан дээрэмнай тамга табяад бидэндэ бусаана.

Дасанай богоһо алхан сасуумнай, хүжэ санзайн һайхан үнэр анхилжа, ламбагайнараи бүдүүн, нарин хоолойгоор номоо уншаһан абян хүнэй нүзэг бэшэрэл улам арьбидхан, һүр һүддэ ехэтэйгээр хүнхинэнэ. Энэ ехэ мургэлэй газарта ороод байхадаа, оршолонто дэлхэйн хүл хөөрсэгтөө мултаржа, нүгэл хилэнсэгһээмнай, хирэ буртагһаамнай һалган арюудхаха бурханай ороңдо ороһон шэнгээр намда ханагдажа, зосоомни амгалан тэнюун болоһоно.

Дасанай ехэ танхимай дунда урда урдаһаа дүхэрилгэбн һууһан ламбагайнар Мандал Шиивын хурал хуража эхилэнхэй байба. Хүн зон шэхэмэ олон бэшэ, ехэ зохид. Ханын хажуутаархи һандай дээгүүр хуури эзэлжэ үрдэйэн хүнүүд нүзэг бэшэрэдэ абтанхай, эрхизэ татажа һууһа. Хоорондоо дүтэ-дүтэ зогсоһон хубараг хүбүүдэй зонхилолго дор хүнүүд хоёр-хоёроороо һүбарилдан, ламанарай дүхэригье баруун тээгүүрнь гороолон, хойморой бүхы ханаар тахигдаһан бурхангууд тээшэ аргаханаар даһана.

Бурханай тахилай наагуурхи табсангууд дээгүүр гоё һайханаар шэмэглэгдэһэн үндэр набтар табягууд, миин туулмагтай шэхэр бообонуудһаа эхилээд, саарһанш мунгэн, хашарһанш мунгэн зай забаргүй табяатай.

Олон тоото бурхангуудай тэг дунда голлон һууһан, толгойдоо хүжэ малгайтай, шэжэр алта шарагадан Бурхан багшын томо хүрэг холоһоо яларан харагдана. Бурхан багшын наада тээ табигдаһан үндэр гунгарбаада дүтэлбэди. Одоол манай мургэхэ, адис абаха гэжэ зорихо ошоһон Этигэлэй хамба ламаһайн бодото бэеын шарил энэ гунгарбаа соо байба.

Иимэ нагин шүтэниие хоёр нюдөөрөө харахада, хүрөөтэйшье, жэхыдээ хүрөөршье байба. Гунгарбагай дэргэдэ нэгэ зааш зогсого болохогүй гэжэ хубараг хүбүүд хүнүүдые захидаһа. Тиймэһээ гунгарбагай табсанһаа адис абаха забһартаал ламбагайн шарилые бүхы дээрнэ хаража үрдиһые оролдон, нюдөөш сабһангүй шохорноб.

Ламбагай һандай дээрэ һууна хэбэртэй. Мүрэ дээгүүрнь нэмэрюулгэдэһэн улаан торгоор бүхы бэень оройдонхой. Хоёр үбдэг дээрээ гарнуудһаа намдууханаар табяад һууна гэжэ мэдэгдэхээр. Нюурын нойрсожо байһан шэнги, нодэниинг аниһхай. Түхэл шарайнь амгалан тэнюун, үнгэ зүһэнииншье бэе мэндэ ябаһан хүнэйхидэл адли, аманиинь шара хадагаар бүтүүлэнхэй. Нюур шарайдан ямар нэгэн онсо шэнжэ олохо гэлһэндэл шэртэнэб. Тээд юрын хүнэй нодэндэ харагдамаар ямар тиймэ тэмдэг байхаб даа. Иимэ ехэ хүнии саарһагтайн шэнжэхын тулада өөрынэ зэргэ ехэ хүн байха ёһотой бшуу.

Үнэхөөрөө ямар гайхалтай юм гэшэб! Тагаала боллоһоор аяар 77-78 жэл үнгэрөөд байхада, шарилынь бүтэн зандаа. Сагай ябасын нүлөөндэ орохогүй ямар тиймэ ехэ дээдын хүсэн байна гэшэб?

Али бумбэрсэг дэлхэйн хүн амитаңда Тэнгэрийн Бурхадый заяһан үршөөл хайра гү? Али замби түбнөө буужа байдаг эшэ хүсээнэй ашаг туһа гү? Али буряад арадайнгаа амгалан тайбан байдалай түлөө Этигэлэй хамбын наһан соогоо бүтээһэн даһар ехэ буянай үрэ дүн гү? Иимэрхуу асуудалнуудай хүн бүхэниие һонирхуулжаш, гайхуулжаш байһаниин мэдэежэ. Тээд юрын хүнүүдэй һонирхон гайхаашань юуш бэшэ, юуб гэхэдэ, эрдэм ухаанай шэнжэлгын талааршье энэ гайхамшагта үзэгдэлдэ тайлбари үгтөөгүй байһаар бэшэ гү?

Этигэлэй хамба ламаһайнаа гурба дахин адис абахадаа, дүүрэн буян хээ гэгэн удхатай юм ха. Тийн хуралаа хуража һууһан ламанарай араар гурба дахин гороо хэжэ, тэрэ ехэ хүнэй шарилда бүхы сэдхэлээрээ шүтэжэ, гурба дахин адис абаабди. Иигэжэ хүсэжэ ябаһан хэрэгтэ бүтээжэ, ханаагаа амарбабди.

Газаашаа гарахадамнай, ээлжээдэ зогсоһон хүн зон дасанай урдахи талмай дээрэ исалжа байба. Дасанай үндэр хэрэлсээ дээрэһээ харахада, далайн эрьһын монсогор-монсогор шулуун шэнги хүнүүдэй толгойнууд дүтэ-дүтэхэноор барсайлан харагдана.

Хэрбээ хүн бүхэни ингэжэ бүхы сэдхэлээрээ бурхан шажандаа нүзэжэ, тахижа ябаа һаань, алтан дэлхэймнай ариг сэбэр байха һэн ха даа гэжэ ханаха хүм.

Цыпил ЧИМИТОВА, ажалай ветеран.

2005 он, май һара.

XVII ЖАРНАЙ МОДОН ТАХЯА ЖЭЛ
НАЖАРАЙ ЭХИН САГААГШАН МОГОЙ НАРА

Буряад литэ	15	16	17	18	19	20	21
Европын литэ	23	24	25	26	27	28	29
Гараг Нэрэ Үдэр	Дабба Лара понед.	Мягмар Марс Вторник	Лагба Меркури среда	Пүрбэ Юпитер четверг	Баасан Солдон пятница	Бимба Сатурн суббото	Нима Наран Воскр.
Үнгэ Үдэр	улагшан Хонин	шара Бишэн	шарагшан Тахья	сагаан Нохой	сагагшан Гахай	хара Хулгана	харагшан Үхэр
Мэнгэ	3 хүхэ	2 хара	1 сагаан	9 улаан	8 сагаан	7 улаан	6 сагаан
Луудал	огторгой	уһан	уула	модон	хии	гал	шорой

Гарагай 2-то шэнын 15. Ехэ дүйсэн үдэр (майн 23). Улаагшан Хонин, 3 хүхэ мэнгын, тэнгэридэ һуудалтай үдэр.

Литэдэ харуулагдаһанай ёһоор, тон муу, модон хохи үдэр. Гэбэшье энэмнай Бурхан багша Шэгэмүнийн мүндэлжэ, бурхан болоһон, хубилгаһанай дүрэ үзүүлээд, боро юрьезнэй байдалай саада тээ гараһан Ехэ Дүйсэн үдэр. Тиймэһээ энэ үдэр тон һайнаар бурханда мургэхэ, бүхы бурхадта үргэл үргэхэ, буян үйлэдэхэ шухала. Энэ үдэр бүхы дасан болон дугануудта агууехэ иимэ үйлэ хэрэгтэ зориулагдаһан хурал болохо.

Энэ үдэр хүнэй үһэ абахы тэбшэбэл, дээрэ.

Гарагай 3-да шэнын 16 (майн 24). Шара Бишэн, 2 хара мэнгын, уһанда һуудалтай үдэр.

Могой һарада Бишэн үдэр туудахадаа, тон муу, харша, тэрсүүд үдэр гэгдэдэг. Энэ үдэр гэр бариха, бэри буулгаха, дасан (дуган) бодхоохо, замда гараха, үрэнэ тариха, үндэр нэрэ солодо хүртэхэ, мал адууһа абаха, хэсэг дуудаха, далага абаха мэтын үйлэһүүдтэ харша байха.

Энэ үдэр хүнэй үһэ абаа һаа, муу үйлэ ушарха.

Гарагай 4-дэ шэнын 17 (майн 25). Шарагшан Тахья, 1 сагаан мэнгын, хада уулада һуудалтай үдэр.

Энэ үдэр бурханда мургэхэ, бурхан, сахюуса, лусууд тахиха, эдэй тэнгэридэ үргэл үргэхэ, ламые бараалхаха, муу үйлэ буруудхаха, Аюушын һахил хүртэхэ, дасан (дуган), субарга арамнайлаха, бисалгал хэхэ,

даллага абаха, залуу мал эмнихэ, унага даагадай дэлһэ, һамбай тайраха, гэрэй хуури табиха, наһа барагшые хүдөө табиха, эм найруулха мэтын үйлэһүүдтэ һайн.

Гэбэшье үхибүү хүддэ оруулаха, бага хүүгэдые гэрһээ холо эльгээхэ мэтын үйлэһүүдые тэбшэхээр. Энэ үдэр хүнэй үһэ абаа һаа, һааг тодхор ушарха.

Гарагай 5-да хуушанай 18 (майн 26). Сагаан Нохой, 9 улаан мэнгын, модондо һуудалтай үдэр.

Энэ үдэр бурханда мургэхэ, зальбарха, бурханда, сахюу-садта, тэнгэридэ үргэл үргэхэ, далага абаха, дасан, субарга, мургэл шүтэһэй бусад зүйл-нүүдые бүтээхэ, ута наһанай ном уншуулаха, юумэ худалдаха, худалдажа абаха, нүүхэ, далага абаха, тараг бэрхэ, айраг халааха, модо һуулгаха, абаһанаа бусааха, дайсаниие номгодоходо мэтын үйлэһүүдтэ һайн.

Гэхын хажуутаар модо отолхо, замда гараха мэтын үйлэһүүдые тэбшэхээр. Энэ үдэр хүнэй үһэ абаа һаа, гарза болохо.

Гарагай 6-да хуушанай 19 (майн 27). Сагагшан Гахай, 8 сагаан мэнгын, хийдэ һуудалтай үдэр.

Энэ үдэр бурханда эдб-хитэйгээр мургэхэ, бурхан, үндэр сахюуса, тэнгэри, лусууд тахиха, тарнинуудые олоор уншаха, ута наһанай ном уншуулаха, далага абаха, юумэ худалдаха, худалдажа абаха, замда гараха, баярта ушараа тэмдэглэн найрлаха, аршаанаар бөөз арюудхаха, сан табиха, амгалан байдалай түлөө ном уншуулаха,

бэриин хэрэг үйлэдэхэ, абаһанаа бусааха, хюмна абаха мэтын үйлэһүүдтэ һайн.

Харин энэ үдэр тээрмэ тодохого, хүншүү гаргаха, газар малтаха, гэрһээ хэрэглэл гаргаха мэтын үйлэһүүдтэ муу.

Энэ үдэр хүнэй үһэ абаа һаа, наһан ута болохо.

Гарагай 7-до хуушанай 20 (майн 28). Хара Хулгана, 7 улаан мэнгын, галда һуудалтай үдэр.

Бурханда мургэхэ, зальбарха, бурханда, сахюусанда, тэнгэридэ үргэл үргэхэ, дасан (дуган) бодхоохо, гэр бариха, үрэнэ тариха, худалдаа наймаа хэхэ, Наранда, һарада, бусад юртэм-сэнүүдтэ шүтэхэ, номнол хэхэ, тэрэниие шагнаха, гэр бариха, наһа барагшые хүдөөлхэ, хубсаһа эсхэхэ мэтын үйлэ-нүүдтэ һайн.

Гэхын хажуутаар мал үүсэхэ, ном оршуулаха мэтын үйлэһүүдтэ муу гэжэ харуулаа.

Энэ үдэр хүнэй үһэ абаа һаа, үлэхэлэн байдал үзэгдэхэ.

Гарагай 1-дэ хуушанай 21 (майн 29). Харагшан Үхэр, 6 сагаан мэнгын, шоройдо һуудалтай үдэр.

Энэ үдэр бурханда мургэхэ, бурхан, сахюуса, лусууд тахиха, эдхурияха, үгэһэ үгэхэ, нүгэлөө наманшалла, нүүхэ, даллага абаха, тангаригаа болжуулаха, эльбэ дараха мэтын үйлэһүүдтэ һайн.

Гэхэ зуура гэрэй хуури табиха, юумэ бузарлаха, хүнии үзэн ядаха мэтын үйлэһүүд хо-рюултай.

Энэ үдэр хүнэй үһэ абаа һаа, шэг шарайн үнгэ һайжарха, зөөри наашалха.

ЭМЭЙНЬ ШЭДИ ЭРХИМ ЕХЭ

Республикын нуралсал болон эрдэмэй министерство, Зүүн Зүгэй эмнэлгын түб, Буряадай Эрдэмэй түбэй Биологиин институтдай түбэд эмнэлгын таһаг гэхэ мэтэ болоно. Бэлэдхэлэй хүдэлмэри хаяар түгэсэжэ, дурсагдагша проект бэлүүлхэ тухай хэлсээн хабаадагша талануудай хоорондо баталагдаха хараатай.

Проектын ёһоор түбэд эмнэлгын клиникэ эмхидхэгдэжэ, тэндэнь нэгэ талаһаа, УЗИ гэхэ мэтэһээ эхилээд, мүнөө үеын шэнжэлгын оньһон түхээрэлгэнүүд, аргууд, нүгөө талаһаа, түбэд, монгол, хитад арадуудай заншалта эмнэлгын эм дом, аргууд хэрэглэгдэхээр түсэб-лэгдэнэ.

Профессор Чойжаб мүнөө лесопромышленна колледжын хамтын байрада (пр.Победы, Үдын хүүргэ шадр) буунхай, Үдын хойно Буряадай эрдэмэй түбэй эрдэмтэдтэй туйлаһан хэлсээгээр түбэд эмнэлгэдэ хэрэглэгдэдэг ургамалай, шулуу шохойн, малай гаралтай эм домуудай нэрэ томьёонуудай түбэд-латин-ород толи зохёохо хүдэлмэри ябуулана. Харин Үдын урда тээ (9-һөө 13 сг хүртэр) үбшэнтэдэе хүлээн абана, эм залана.

Николай БАДМАРИНЧИНОВ.
Радна-Нима БАЗАРОВАЙ фото.

Хитадай, тэрэ тоодо Дотор Монголой экономикын талаар тон эршэтэйгээр хүгжэжэ, дэлхэйн эрхим хэмжээндэ хүржэ байһан тухай уншана-шьебди, харанашьебди. Хажуу-гаарнь эртэ урдын соёлой, үндэһэн эмнэлгын дүй дүршэл, туршалгада анхарал ехээр хандууддаг байһаниинь тон найшаалтай.

Профессор Чойжаб Хүлэн-Буйрай (Хайлаар хото) түбэд-монгол эмнэлгын колледждо гушаад жэлэй туршада ажалладаг юм. 1992 онһоо Буряадтамнай жэл бүри ержэ, түбэд эмнэлгэ шэнжэлдэг, хэрэглэдэг манай эмшэд, аргашадта туһа хүргэдэг, өөрөөһие үбшэнтэдэе үзэдэг, аргалдаг гуримтай.

Энэ удаа ерэхэдэ, «Россин эдүүри хамгаалгын хэрэгтэ түбэд эмнэлгын дүүргэдэг үүргэ» гэнэн шэнэ бодол нэбтэрүүлхэ проект бэлдэхэ ябадал эрхилхэ гол зорилготой. Энэ проект бэлдүүлдэ хабаадаха гэдэ, Буряад

ҮНДЭР АМЖАЛТА

Тээмэндэ Улаан-Үдын П.И.Чайковскийн нэрэмжэтэ хүгжэмэй колледжын дуунай таһагай оюугада Новосибирск хотоһоо баяртай мэдээсэл асараа. Апрельин эхээр тэндэ үнгэргэгдэһэн «Молодые голоса Сибири» гэжэ нэрлэгдэһэн VII регионуд хоорондын конкурсдо 4 оюугадаһаа бүридэһэн манай делегаци эрхим дүнгүүдые туйлаба: Дамдин Дашипылов (2-дохи курс, В.Б.Елбаевай класс) Гран-при шанда хүртэбэ, I нуурида Баир Хандажапов (3-дахи курс, Б.Г.Базаровай класс) гараба, Максим Жапов (2-дохи нуури эзэлбэ (4-дэхи курс, В.Б.Елбаевай класс), харин Жаргал Ринчинов (3-дахи курс, Б.Г.Базаровай класс) 3-дахи нуури эзэлһэн байна.

Заншалаа болоһон энэ конкурс хоёр жэл соо I дахин эмхидхэгдэдэг юм. Энэ конкурс бултаанда мэдээжэ болонхой, удаадахи конкурс Бүхэроссин нэрэтэй болохоор хараалагданхай. Солистын; мүн ансамблин хабаадаха арга олгоно, тийн классическа, арадай болон эстрадна шэглэл шэлэхэдэ болохо. Бүхэ номинациин жюрие Новосибирскын М.И.Глинкин нэрэмжэтэ гүрэнэй консерваторийн профессор, сольно дуунай кафедрэе даагша, Россин арадай артист З.З.Диденко хүтэлбэриинэ. «Классическое пение» гэнэн номинацида манай оюугада хабаадаһан байна. Вячеслав Баяндаевич, тэрэнэй классай концертмейстер, Буряад Республикын

соёлой габыятаа хүдэлмэрилэгшэ Л.Е.Свитина гэгшэд эдэ шабинараа конкурсдо абашаа. Жюриин гэгшүүд концертмейстерэймнай бэлиг шадабари, үндэр хэмжээндэ мэрэгжэл сэглэжэ, «эгээл эрхим концертмейстер» гэнэн нэрэ зэргэ олгоо. Хоёр багшанарта - В.Б.Елбаевта, Б.Г.Базаровта конкурссын лауреадууд гэнэн нэрэ зэргэ бэшигтэй гэршэлгэтэйгээр дамжуулагдба. Иймэ найхан баяртай ушарнууд үсөөн болодог гэшээ, тийгээдшье иймэ ехэ шангууд гансата олгодоггүй бшуу.

Энэ найндэриинь мартагдахагүй. Оюугада класстээ бусанхай, хэшээлнүүдые, хорилгоонуудые үнгэргэнэ. Шэнэ орьёонуудые дабахаяа тэдэнэр бэлдэхэ байна. Тэдэнэй гэрнууд соо Буряадай дуунай искусствын ерээдүй үгтэнхэй бшуу.

Маина РАНГАРОВА, Улаан-Үдын хүгжэмэй колледжын багша.

ШАРАЕВА ЕЛЕНА ГОМБОЕВНА

Буряадай олонитэ болон республикын мэргэжэлтэ искусство хүсэлдүүлшэгүй хохидолдо оробо - 2005 оной майн 17-до удаан сагта хүндөөр үбдэһэнэй удаа Буряадай гүрэнэй академическэ оперо болон баледэй театрай түрүү солистка, Буряад Республикын арадай артистка, Россин Федерацийн габыята артистка Елена Гомбоевна ШАРАЕВА наһа бараба.

Бурханһаа заяагдаһан гайхамшагта найхан сопрано хоолойтой, дабташагүй бэлиг шадабаритай Буряадайманай суута дуушан Елена Шараева Н.А.Римский-Корсаковой нэрэмжэтэ Ленинградтай гүрэнэй консерватори амжалтатайгаар түгэсхэнэйнгөө удаа 1989 ондо Буряадай гүрэнэй академическэ оперо болон баледэй театр ерһэн юм.

Елена Гомбоевна тайзан дээрһээ олоной сэдхэл зүрхэ баясуулахаял, мартагдашагүй бүхөөр хадуудаха дүрэнүүдые бэлүүлхээл түрэнхэн байгаа бшуу. Тиймэһээ залуушые хаань, тэрээндэ түрүү партиюудые даалгадаг байгаа. Дуушан хүдэлмэрилхэ онсо шадабаряараа, оролдолоороо, зохёохы ажал ябуудагада онсо тусгаар эриятэ табидагаараа бусадһаа илгардаг хэн. Тийгэжэ богонихон хугасаа соо Буряадай оперо болон баледэй театрай тайзан дээрэ хэдэн олон дабташагүй дүрэнүүдые мүндэлүүлээ: П.Чайковскийн «Евгений Онегинһээ» Татьянын болон «Елб-

рэй хатанһаа» Лизын, И.Штраусай «Цыганска барон» - Саффийн, Р.Леонкаваллогой «Паяцы» - Неддын, Дж.Вердиин «Трубадур» - Леонорын, А.Бородинай «Князь Игорь» - Ярославнын, Ш.Гуногой «Фауст» - Маргаритын, С.Рахманиновой «Алеко» - Земфирын, И.Штраусай «Летучая мышь» - Розалиндын, И.Кальманай «Сильва» - Сильвын...

1993 ондо Елена Шараева Пермь хотодо үнгэргэгдэһэн Залуу дуушадай нэгэдэхи улас хоорондын конкурсдо тусхай шанда хүртэһэн байна. Тэрэл жэлдэ Японийн нийслэл Токиодо оперно дуушадай фестивальда амжалтатайгаар хабаада. 1995 ондо дуушан М.Глинкин нэрэмжэтэ XVI уласхоорондын дуушадай конкурссын лауреат болоо. 1996 ондо Австриин Венэ хотодо «Бельведер» конкурсдо амжалтатайгаар хабаада.

Дуушан хари гүрэнүүдтэ буряад искусствые амжалта түгэс түлөөлдэг байһан юм: Голландида, Японидо, Урда Корейдэ, Францида, Австрида, США-да.

Л.В.Потапов, А.Г.Лубсанов, К.А.Будаев, И.М.Егоров, В.Б.Малкин, И.Н.Егоров, И.И.Калашников, Ф.П.Ботоева, В.И.Халанов, Б.В.Данилов, Б.Г.Бальжиров, С.Г.Ефимов, В.В.Переляев, О.В.Хышиктув, А.Д.Турбянов, Н.И.Быков, И.Б.Дагбаев, В.Б.Прокопьев, В.Ш.Цыренова, С.А.Добрынин, С.И.Семусhev, С.А.Тимин, Г.А.Айдаев, Н.Д.Петухов, М.Ц.Гармаев, Д.Ц.Будаев, Г.Б.Шойдагаева, В.Д.Бальжинмаев, Д.Л.Линховоин, О.Д.Аюрова, Р.И.Шеничникова, А.Г.Варфоломеев, П.Н.Дамиранов, М.Г.Елонов, А.Н.Намсараева, Н.Ю.Мадуев, Е.Б.Раднаева, Б.А.Ким, В.Ц.Галсанов.

Ты Вечно с нами

Не стало Елены Шараевой. Одна мысль о том, что рядом с нами уже никогда не будет ее - прекрасного и талантливого человека, вызывает боль и скорбь в наших сердцах.

Женщина, которую боги одарили красотой души, высоким талантом, прекрасным обликом - это всегда загадка. Такой манящей тайной обладала певица Елена Шараева. Красота ее голоса и обаяния близка тому поэтическому гению, чью печать носят возвышенные поэмы, неумирающие полотна и мелодии. Все эти годы она щедро делилась своим даром, оставаясь в то же время удивительно скромным человеком. Мы, земляки, восхищались и гордились ею. Как и все многочисленные поклонники ее таланта, мы были уверены в ее будущих творческих победах, с нетерпением ждали ее новых работ. А она мечтала спать в знаменитом Ла Скала.

В нашей памяти Елена Шараева - неутомимый труженик, очень требовательный к себе и друзь-

ям. Но беда всегда приходит неожиданно, повергая в отчаяние. Молитве людской не отвратить вышней воли, как не дано гаданиям изменить ход звезд. А душа никак не хочет смириться с этой потерей, все отказывается верить. Прости нас, Лена...

С нами нет друга, кто придавал силы в минуту слабости, всеял надежду, утешал в печали - всем своим духом, исполненным красоты и любви. Чарующий голос твой мы будем слышать каждое утро - в пении птиц, в дыхании ветра, в звоне ручьев и шуме дождя. Весною, когда в отрогах Саян расцветает багульник, в его лиловом море будем слышать твою песню о Тунке, а летом - под открытым небом, в густой высокой траве, бодрствуя вместе с луной и звездами, увидим в небесах твой незабвенный образ. Ты вечно с нами, прекрасная душа!

Друзья, земляки.

Буряад Республикын Президент болон Правительство Россин габыята артистка, Буряадай арадай артистка

ШАРАЕВА Елена Гомбоевнагай сарһаа урид наһа бараһан ушараар түрэлхидтэн болон дүтын зондо гүнзэгы шаналал гашуудалаа мэдүүлнэ.

Буряад Республикын Арадай Хурал Россин габыята артистка, Буряадай арадай артистка, Буряадай гүрэнэй академическэ оперо болон баледэй театрай түрүү солистка

ШАРАЕВА Елена Гомбоевнагай сарһаа урид наһа бараһан ушараар түрэлхидтэн болон дүтын зондо гүнзэгы шаналал гашуудалаа мэдүүлнэ.

Түхэнэй нютагаархид РФ-гэй габыята артистка, РБ-гэй арадай артистка

ШАРАЕВА Елена Гомбоевнагай наһа бараһан ушараар түрэлхидтэн болон дүтын зондо гүнзэгы шаналал гашуудалаа мэдүүлнэ.

Буряад Республикын Соёлой болон ниитын мэдээсэлэй министерство Россин Федерацийн габыята артистка, Буряадай гүрэнэй академическэ оперо болон баледэй театрай солистка

ШАРАЕВА Елена Гомбоевнагай сарһаа урид наһа бараһан ушараар түрэлхидтэн болон дүтын зондо гүнзэгы шаналал гашуудалаа мэдүүлнэ.

Халхасалгын ёһолол майн 19-дэ 12.30-һаа 14.30 болотор Оперо болон баледэй театр соо үнгэргэгдэхэ.

Буряадай гүрэнэй үндэһэтэнэй дуу болон хатарай «Байгал» ансамблин коллектив бэлигтэй дуушан, Россин габыята артистка

ШАРАЕВА Елена Гомбоевнагай сарһаа урид наһа бараһан ушараар түрэлхидтэн болон дүтын зондо гүнзэгы шаналал гашуудалаа мэдүүлнэ.

Буряад Республикын Эдүүри хамгаалгын министерство Россин габыята артистка

ШАРАЕВА Елена Гомбоевнагай сарһаа урид наһа бараһан ушараар түрэлхидтэн болон дүтын зондо гүнзэгы шаналал гашуудалаа мэдүүлнэ.

Эмхидхэн байгуулагшад - Буряад Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правительство

Генеральна директорэй - ахамад редакторай уялганууды дүүргэгшэ Т.В.САМБЯЛОВА.
Редактор Г.Х.ДАШЕЕВА.

РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ: И.М.ЕГОРОВ, И.Б.ДАГБАЕВ (Буряад Республикын Правительство), Ф.П.БОТОВЕВА, Ц.Э.ДОРЖИЕВ (Буряад Республикын Арадай Хурал), А.А.АНГАРХАЕВ (генеральна директор-ахамад редактор), Д.Б.ГУРОДАРМАЕВА (харюусалгата секретарь), В.Г.ГОМБОЕВА, Н.А.ГОНЧИКОВА, Н.Д.БАДМАРИНЧИНОВ, Б.В. БАЛДАНОВ, А.А. ФАДЕЕВА, В.Д. ДАМДИНОВА.

Манай адрес:
670000, Улаан-Үдэ хото, Каландаршвилшин үйлсэ, 23,
Хэблээй байһан "Буряад үнэн".
Е - mail: unen@mail.ru

Газетгэ хэблээй 6 хуудаһан хэмжээтэй. Индекс 73877. Хамтын хэһэг - 30100. Хэблэлдэ тушаагдаһан саг - 17.00.

"Республиканска типографи" гэнэн ОАО-до бэлэн диалозитивүүдһээ газетгэ 6290 хэһэгээр хэблэгдэ. Директорэйнь телефон: 21-40-45.

Б-0165-дахы номертойгоор бүридхэлдэ абтанхай.

Хэблээй байһанай телефонууд: генеральна директорэй-ахамад редакторай - 21-50-96, приёмны - 21-54-54 (факс), ген. директорэй 1-дэхи орлогшо - ахамад редакторай орлогшын - 21-68-08, ахамад редакторай орлогшонорой - 21-64-36, 21-33-61, секретариатай - 21-60-21; таһагууд: экономикын болон политикын - 21-63-86; соёлой болон түүхын - 21-54-93; «Морин хуур», «Вершины» журналуудай редакци - 21-55-97; залуушуулай, оюугадай ажабайдалтай болон олонитын хүдэлмэрини, «Одон» журналай редакци - 21-54-93; мэдээсэлэй - 21-67-81, спортын - 21-54-93, рекламын - 21-62-62, коммерческэ ажалай - 21-55-97, компьютерна түбэй - 21-66-76, бухгалтерийн - 21-23-67.

Редакцида ороһон материалнууд шүүмжлэгдэдэггүй, мүн авторнуудтань бусаагдадаггүй.

Тоонуудай, бодото баримтануудай, хүнэй, нютагай нэрэнүүдэй бэшлэгис хазагайрууһан ушарта авторнуудынь харюусалгатай. Редакциин ханамжа аврайхитай адли бэшэ байжа магад.